

บทที่ 3

การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำและประโยค

การเลือกสรรคำมาใช้ในงานเขียนอย่างประณีตพิถีพิถัน และการเรียงร้อยถ้อยคำให้เป็นประโยคเพื่อสื่อความหมายให้เหมาะสมกับเนื้อหา นับเป็นกลวิธีหนึ่งของการสร้างจินตภาพ เช่น การใช้คำบอกลีในภาษาธรรมดา จะบอกแค่สีเท่านั้น เช่น สีขาว สีเขียว สีแดง แต่ภาษาที่สร้างจินตภาพจะบอกรายละเอียดของสีให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น สีขาวขุ่น สีเขียวคล้ำ สีแดงเรื่อเรื่อเงาแสงใต้ หรือใช้การเปรียบเทียบ เช่น สีน้ำข้าว สีน้ำทะเล เป็นต้น

อัศศิริ ธรรมโชติ เป็นนักเขียนที่ได้รับการกล่าวยกย่องเป็นอย่างมากว่า ใช้ภาษาที่สร้างจินตภาพให้แก่ผู้อ่านได้อย่างแจ่มชัดและให้อารมณ์ที่ลึกซึ้ง ดังมีผู้กล่าวยกย่องไว้ ดังนี้

“ส่วนงานเขียนของอัศศิรินั้น ถ้าพูดถึงเรื่องสั้นแล้ว ผลงานของอัศศิริโดดเด่นในเรื่องภาษาและให้อารมณ์ต่อผู้อ่านเป็นอันมาก มีความกลมกลืนอยู่ในตัวของมันเอง ทั้งภาษาเนื้อหา ลีลาการเขียน และแม้ว่าอ่านแล้วจะรู้สึกละเอียดละไม แต่ก็ซ่อนพลังทางความคิดหลายอย่างเอาไว้” (นิรันดศักดิ์ บุญจันทร์ 2535: 9-10)

“ตัวหนังสือของเขาก็เช่นกัน อัศศิริ ธรรมโชติ มองตัวละครของเขาทุกตัวเยี่ยงมนุษย์ที่เต็มค่า และสามารถเดินลึกเข้าไปสู่ความเร้นลับแห่งห้วงคิดของชนทุกกลุ่มชั้นได้อย่างลงตัวและอัศจรรย์ เช่นเดียวกับบุคลิกที่แผ่ร่องรอยไม่สร้างเคร่ากระพืออยู่ภายในไม่ห่างหาย จนชวนให้ใครต่อใครอยากค้นหาเอาความจริง ตัวหนังสือของเขาก็เที่ยวตายเปื่อยวิงวอน และอ้างว้างอย่างเงิบเขยิบ จนบางครั้งทำให้ผู้สัมผัสอารมณ์แยกหนวดตามไปด้วย” (กมลศักดิ์ ตั้งธรรมนิยม 2535: 10)

อัศศิริ ธรรมโชติ มีกลวิธีอันหลากหลายทั้งในแง่ของการใช้คำและการใช้ประโยค เพื่อเลือกสรรคำอันหลากหลายและการสร้างประโยครูปแบบต่างๆ มาสื่อความหมายตามที่ต้องการ เพื่อให้ภาพที่แจ่มชัดและอารมณ์ความรู้สึกที่ลึกซึ้ง ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การเลือกสรรคำและการสร้างประโยคของอัศศิริ ธรรมโชติ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาษาโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์วรรณกรรมในเชิง Literary Stylistics ซึ่งจะวิเคราะห์ลักษณะเด่นของภาษาในงานวรรณกรรมใดๆ โดยอาศัยเครื่องมือบ่งบอกที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ระบบคำ

(Lexical Categories) ระบบไวยากรณ์ (Grammatical Categories) ระบบอสังการ (Figure of Speech) และบริบทและสัมพันธภาพ (Context and Cohesion) (Geoffrey N. Leech and Michael H. Short, 1981) ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยแบ่งตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำ
2. การสร้างจินตภาพโดยการใช้ประโยค

1.การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำ

อัศศิริ ธรรมโชติ ได้เลือกสรรคำมาใช้ในงานเขียนอย่างพิถีพิถัน เพื่อสร้างภาพที่ละเอียด ชัดเจน รวมทั้งสร้างอารมณ์ที่ลึกซึ้ง โดยแบ่งเป็น 5 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 1.1 การใช้คำซ้อน
- 1.2 การใช้คำบอกแสง สี
- 1.3 การใช้คำทำเนียบกวี
- 1.4 การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม
- 1.5 การซ้ำคำ

1.1 การใช้คำซ้อน

การซ้อนคำเป็นวิธีสร้างคำอย่างหนึ่ง คือ นำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในแนวเดียวกันมาซ้อนกัน ได้คำที่มีความหมายใหม่ เรียก คำซ้อน (พ. นววรรณ 2520: 70) เช่น แข็งแรง แข็งกร้าว แข็งแกร่ง แข็งขืน นอกจากนี้ บางครั้งคำซ้อนยังช่วยกำหนดความหมายคำเดิมให้ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ "ความหมายของคำซ้อนปรากฏเด่นอยู่ที่ส่วนใดส่วนหนึ่ง โดยอีกส่วนหนึ่งจะช่วยเน้นความหมายให้หนักขึ้น เช่น เจียบเจียบ คือ เจียบสนิท เจียบมากกว่า "เจียบ" คำเดียว พร้อมเพรียง คือ ครบถ้วน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากกว่า "พร้อม" (วินัย ภูระหงษ์ 2537: 83)

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้คำซ้อนเพื่อเน้นย้ำความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งให้รายละเอียดเพื่อให้ภาพแจ่มชัดยิ่งขึ้นด้วย คำซ้อนที่อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้แสดงความหมายสามารถจัดกลุ่มได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1.1.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพ
- 1.1.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก
- 1.1.3 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอาการ

1.1.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพ

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพต่าง ๆ ของคนและสิ่งของ รวมทั้งสภาพของบรรยากาศ เพื่อให้ภาพต่าง ๆ เหล่านั้นแจ่มชัดยิ่งขึ้น และเน้นย้ำถึงสภาพนั้น ๆ ให้เด่นชัดยิ่งขึ้นด้วย จากการวิเคราะห์พบว่า สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

- 1.1.1.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพบรรยากาศที่วังเวง
เจียบเหงาและไม่แจ่มใส
- 1.1.1.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพบรรยากาศที่วุ่นวาย
และมีเสียงดัง
- 1.1.1.3 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพความทุกข์ ความยากจน
และความแห้งแล้ง
- 1.1.1.4 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพความเสียหายจากการถูก
ทำลายและความบอบช้ำจากการถูกทำร้าย
- 1.1.1.5 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพที่สวยงาม สว่างสดใส

1.1.1.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพบรรยากาศที่วังเวง เจียบเหงาและไม่แจ่มใส

อัศศิริ ธรรมโชติ นำคำที่สื่อสภาพความวังเวง เจียบเหงา และไม่แจ่มใส มาซ้อนกันเพื่อเน้นสภาพบรรยากาศดังกล่าวให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น วังเวง อ้อยสร้อยเบาหวิว เคว้งคว้าง วังเวงเร้นลับ เจียบงำวังเวง อับเฉามัวหม่น มัวมนเลื่อนพรา ทะมินมิดมัว เป็นต้น คำที่อัศศิริ ธรรมโชติ นำมาซ้อนกันนี้ ร่วมกันสื่อและเน้นย้ำความหมายให้ละเอียดชัดเจนและหนักแน่นยิ่งขึ้น เช่น นำคำว่า "วังเวง" "อ้อยสร้อย" "เบาหวิว" "เคว้งคว้าง" มาซ้อนกันเป็น วังเวงอ้อยสร้อยเบาหวิวเคว้งคว้าง ซึ่งเป็นคำซ้อนที่ยาวสะดุดตา ผู้อ่านและทุกคำสื่อความหมายร่วมกัน จึงทำให้คำซ้อนนั้นสื่อสภาพบรรยากาศวังเวง เจียบเหงา และไม่แจ่มใส ได้อย่างละเอียดชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หากเสียงพายุกระทบน้ำที่ดิ่งวังเวง อ้อยสร้อยเบาหวี
เคว้งคว้าง และเลื่อนลอยอยู่กับสายน้ำของกลางคืนนั้นหล่อนอนฟังติดต่อกันนับตั้งแต่ตีกตี้น
 (ถึงคราที่จะหนีไกลฯ, 75)

ป้ายรถเมล์ที่เขาบินอยู่ก่อนข้างเปลี่ยวแม่ในยามหัวค่ำ
 แสงไฟวอมแวม, ทำให้บรรยากาศรอบข้างข้างวังเวงเร็นลับ
 (ฉากสุดท้าย, 106)

ทว่า เข้า สาย บ่าย เย็น ก็เงียบงำวังเวง
 (ผืนแผ่นดินตฤณชาติ, 151)

ขณะที่แดดหลบลงทั่วท้องนาก็ดูครึม มองอับชื้นหม่นหมอง
 อยู่กับละอองฝน
 (เข้าวันต้นฤดูฝน, 124)

สุขุมพุ่มไม้สองฟากฝั่งมองอับเฉามัวหม่นอยู่ในความวิเวก
 (ชุนทองฯ, 184)

สายมากแล้ว แต่ดวงอาทิตย์ยังแลเห็นเป็นเพียงจุดสีส้มอ่อน
มัวมนหม่นแสงอยู่ท่ามกลางหมอกหนา
 (เสียแล้วเสียไป, 112)

มองภาพไปยังวงราที่สว่างไสวด้วยเปลวไฟจากแสงใต้แล้ว
 กลับเป็นภาพเคลื่อนไหวที่มัวมนเลื่อนพราว
 (งามแสงเดือน, 29)

ความรุนแรงจะอุบัติขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในไม่ช้านี้ ต่างก็
 พากันคาดคะเนและวิพากษ์วิจารณ์ไปด้วยความมั่นใจคล้ายกับการทำนายดินฟ้าอากาศ เมื่อ
 ยามเห็นเมฆฝนตั้งเค้าทะมึนมืดมัว
 (เรายังมีชีวิตอยู่ฯ, 47)

1.1.1.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพบรรยากาศที่วุ่นวายและมีเสียงดัง

อัคริ ธรรมโชติ ได้เลือกใช้คำซ้อนสื่อสภาพบรรยากาศที่วุ่นวายและมีเสียงดังเพื่อเน้นความหมายให้ชัดเจนและหนักแน่นขึ้น โดยสามารถแบ่งสภาพบรรยากาศดังกล่าวเป็น 2 แบบ คือ บรรยากาศที่วุ่นวายและมีเสียงดัง คำซ้อนที่ใช้ ได้แก่ เอะอะไววาย วุ่นวายสับสน อึกทึกโครมคราม กึกก้องโกลาหล เป็นต้น และสภาพบรรยากาศที่มีเสียงดังมาก คำซ้อนที่ใช้ ได้แก่ สนั่นกึกก้อง ก้องสะท้อน สะท้อนเลื่อนลั่น กระหึ่มก้อง เป็นต้น คำซ้อนเหล่านี้จึงช่วยเน้นสภาพบรรยากาศของความวุ่นวายและมีเสียงดังให้ปรากฏชัดเจนแจ่มตาในจินตภาพของผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสียงเอะอะไววายดังมาจากเรืออีกลำหนึ่งซึ่งกำลังทวนน้ำ
กลับมา

(ถึงคราที่จะหนีไกลฯ, 72)

มันได้ยินเสียงบินดังโกล้งนแสบแก้วหูสองข้าง ได้ยินเสียง
หวีดร้องดังวุ่นวายสับสนขึ้นมาแทนที่

(งามแสงเดือน, 32)

เสียงโชนกระทบกระทันดังสนั่นกึกก้องขึ้นกลางความวิเวก

(งามแสงเดือน, 34)

รถไฟเปิดหวูดครางหวนละห้อยฟังเหมือนคนร้องไห้อีกครั้ง
หนึ่งแล้วเร่งฝีจักรเร็วแรงอึกทึกโครมครามเมื่อข้ามสะพานสูง

(รถไฟครั้งที่ห้า, 166)

เสียงกึกก้องโกลาหลของเครื่องจักรในโรงงานดังอึกทึกอยู่ใน
หูนางประจุกเสียงตากถางของภูตผีปีศาจ

(เสียแล้วเสียไป, 110)

และเมื่อเพียงประเดี้ยวเดียวเท่านั้น เขาก็กระซอกป็นจาก
บ้านเอวยิงออกไปนอกร้านเสียงดังก้องสะท้อนไปทั่วบริเวณนั้น

(นักรบ, 64-65)

เลื่อนลิ้น

เขาแหงนคูดูวิถีโอ เสียงและภาพยังคงอยู่อย่างสะท้อน

(นิยายกลางคืน, 27)

และนี่ก็ตึกตื่นแล้ว เสียงพัดลมบนเพดานดูจะกระหึ่มคุกคาม
พาเอาความวังเวงมาเพิ่มยิ่งขึ้นอีก

(กาลเวลา, 79)

พัดลมหมุนแคว้งคว้างและส่งเสียงกระหึ่มก้องทั้งห้องอันวิเวก

(กาลเวลา, 81)

1.1.1.3 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพความทุกข์ ความยากจน และความแห้งแล้ง

คำซ้อนที่อัศศิริ ธรรมโชติ นำมาสื่อสภาพความทุกข์ ความ
ยากจนและความแห้งแล้ง บางคำก็เป็นคำที่ผู้อ่านคุ้นหูเจนาตา เช่น แร้นแค้นสำคัญ อดคัด
ขาดแคลน สิ้นไร้นาตา อดอยากหิวโซ แยกแตกระแหง เป็นต้น แม้จะเป็นคำที่คุ้นกันดี
แต่คำที่นำมาซ้อนกัน ต่างก็ร่วมกันเน้นย้ำความหมายให้ละเอียดชัดเจนและเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น
เมื่อนำคำว่า "แร้นแค้น" และ "สำคัญ" มาซ้อนกัน เป็น แร้นแค้นสำคัญ แล้ว คำนี้ก็สื่อ
สภาพความทุกข์ยากอันเนื่องจากความยากจนของมนุษย์ได้ละเอียดชัดเจนและเด่นชัดยิ่งขึ้น
นอกจากนี้ คำซ้อนบางคำเป็นคำซ้อนที่อัศศิริ ธรรมโชติ สร้างขึ้นใช้เพื่อสื่อความหมายตาม
ต้องการ คำซ้อนดังกล่าวจึงเป็นคำซ้อนที่สะกดเด่น เช่น ยากจนสิ้นไร้ ระแหงแห้งขรุขระ
แห้งแล้งร้อน เป็นต้น คำแต่ละคำที่นำมาซ้อนกัน ช่วยสื่อภาพที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น
คำว่า "ระแหง" "แห้ง" "ขรุขระ" ที่นำมาซ้อนกันเป็น ระแหงแห้งขรุขระ สื่อภาพของผืนดินที่
แห้งแล้งได้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บ่อยครั้งในบ้านสลัมและช่วงชีวิตอันแร้นแค้นสำคัญใน
กรุงเทพฯ นั้น ความเลวได้มาทำลายให้เขากระโจนเข้าหามันอยู่บ่อย ๆ
(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 102)

นางยังนึกถึงบุญคุณของเจ้าของบ้านเช่าที่ยามอัคคัต
ขาดแคลนก็ติดค้างกันได้เสมอ
(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 76)

และเมื่อออกจากคุกมาก็เหมือนว่าหมดทุกอย่าง ต้องรับเงิน
เรียจจากเพื่อนฝูงที่นั่นเป็นค่ารถไฟกลับบ้านอย่างคนสิ้นไร้อนาคต
(ทะเลรำลมโตก, 26)

"ว่าที่ลูกเขย" ของตัวเองนั้น นอกจากจะยากจนสิ้นไร้แล้ว ยัง
เป็นคนฝันหลงใหลที่น่ารังเกียจหนัก
(เหมือนฝันของต่อแต้ม, 145)

เขาอยู่ในสภาพที่อดอยากหิวโซ และสติและเลือนด้วยความ
ตระหนกตกใจ
(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเสาะซ้ำ, 111)

การวิ่งข้ามคันทนาและพื้นดินอันระแหงแห้งขรุขระผสมกับฤทธิ์
เหล่าและความอยาก เขารู้สึกสำคัญค้อแห่งผากและซากกรไกรเริ่มเกิดอาการเกร็งแข็งขึ้นมาทันที
(บนเส้นทางของหมาบ้า, 174)

ความเหงามันมากับลมแล้งกับดินที่แยกแแตกระแหง
(รถไฟครั้งที่ห้า, 163)

หมู่บ้านแห้งแล้งร้อนและหนาวผิดปกติ
(ออกไปกับฝูงผีเสื้อ, 117)

1.1.1.4 การใช้คำชอนเพื่อแสดงสภาพความเสียหายจากการถูกทำลายหรือความบอบช้ำจากการถูกทำร้าย

คำชอนที่อัศศิริ ธรรมโชติ นำมาสื่อสภาพความเสียหายจากการถูกทำลายหรือความบอบช้ำจากการถูกทำร้าย สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ คำชอนที่แสดงความเสียหายของสิ่งของ เช่น วิบัติฉิบหาย คำชอนที่แสดงความบอบช้ำของร่างกายจากการถูกทำร้าย เช่น แหลกหักยับเยิน ยับเยินบอบช้ำ บอบช้ำบอบสลาย คำชอนที่แสดงความบอบช้ำของจิตใจจากการถูกทำร้ายจิตใจ เช่น แหลกสลาย และคำชอนที่แสดงความเสียหายของสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเป็นเพื่อน ชีวิตมนุษย์ เช่น สับันแหลกหักยับเยิน บิ่ปนยับเยิน ส่วนคำว่า “บอบช้ำทรุดโทรม” ใช้สื่อสภาพความบอบช้ำทั้งกายใจ จึงเห็นได้ว่า อัศศิริ ธรรมโชติ ได้นำคำชอนโดยทั่วไปมาใช้ รวมทั้งคำชอนที่อัศศิริ ธรรมโชติ สร้างขึ้นใหม่ เพื่อเน้นย้ำสภาพต่างๆ ให้ละเอียดชัดเจนและเด่นชัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพสิ่งของ สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ และสิ่งที่เป็นนามธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นึกถึงและอดเสียดายความเป็นเพื่อนที่จะต้องสับันแหลกหักยับเยินเมื่อตอนใกล้ฟ้าสาบคืนวันนี้ไม่ได้

(แล้วหญ้าแพรกก็แหลกสลาย, 138)

นิ้วมือเรียวงามที่เปราะละเอียดและสำแขนอันสลักเสลาที่เคยแนบแผ่นใบปลิวนั้นเล่า จะคงอยู่ตืออยู่หรือ - หรือว่าเต็มไปด้วยรอยแผล แหลกหักยับเยิน อย่างจดจำกันไม่ได้

(เธอยังมีชีวิตอยู่, 52)

มีบางคนทีกลับมาบ้านในสภาพที่ยังคงปกติดีทุกอย่าง นอกจากหัวใจที่แหลกสลายไปแล้วคล้ายลูกคลื่นปะทะหินที่แตกออกเป็นฝอยฝน

(ลมวน, 120)

เขารู้สึกว่าโลกกำลังเกิดพายุร้ายด้วยลมแห่งฝ่ามือของผู้ที่ใหญ่กว่าและเกิดมาก่อน เทียวร่วมกันล้างผลาญทำลายชีวิตเล็ก ๆ และไร้เดียงสาให้บิ่ปนยับเยิน

(นิยายกลางคืน, 31)

เขาหลังไหลความร้ายกาจลงมาที่น้องชายทุก ๆ คน ทั้งที่
หลายครั้งได้ยับเยินบอบช้ำมาแล้วจากผืนผ้าใบ

(ยกที่หก, 58)

และวันนี้ก็ต้องกลับบ้านอย่างคนที่บอบช้ำทรุดโทรมทั้งกายใจ

(ทะเลร่ำลมโศก, 26)

เนียนเนื้อของนางนั้นเห็นที่จะบอบช้ำบอบสลายไปอย่าง
น่าเสียดายยิ่ง

(งามแสงเดือน, 30)

นี่ถ้าเธอตายไปเสียก่อน เขาจะไม่ปล่อยให้อะไรต่ออะไรที่เธอ
และสามมืตสำหรับสะสมไว้ให้วิบัติฉิบหายไปหมดหรือ?

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 103)

1.1.1.5 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงสภาพที่สวยงาม สว่างสดใส

คำซ้อนที่อัศจรรย์ ชรรมโชติ นามาสื่อสภาพความสวยงามและ
สว่างสดใส นั้น บางคำเป็นคำทำเนียบกวี เช่น วิจิตรตระการ สลักเสลาวิจิตร บางคำก็เป็น
คำธรรมดาที่ใช้กันทั่วไป เช่น สว่างจ้ากระจ่าง สว่างเจิดจ้า เด่นกระจ่าง และบางคำก็เป็นคำ
แปลกใหม่ เช่น แอร่มแจ่ม คำทำเนียบกวีที่นำมาใช้เป็นคำซ้อนข้างต้น ช่วยให้สภาพความ
สวยงามนั้นปรากฏเด่นชัดและสูงส่งยิ่งขึ้น ส่วนคำธรรมดาก็รวมกันสื่อความหมายให้ละเอียด
ชัดเจน เช่น "สว่าง" "จ้า" "กระจ่าง" ซ้อนกันเป็น สว่างจ้ากระจ่าง ก็สื่อภาพแสงที่สว่าง
สดใสได้แจ่มตา และคำซ้อนที่แปลกใหม่ก็ชวนให้ผู้อ่านสะดุดตาสะดุดใจ และหยุดพิจารณา
ความหมายอย่างละเอียดจนก่อให้เกิดจินตภาพที่แจ่มชัดในใจผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ระหว่างแลสรรพสี ทั้งแสง ทั้งเครื่องประดับร้าน และรูปทรง
แพพรพรรณอันวิจิตรตระการนั้น

("ทอม-ทอม", 56)

โองสัทองของพ่อวางอยู่บนคันรถที่สลักเสลาวิจิตร ราวกับ
ราชรถที่ลอยเลื่อนมาจากสวรรค์

(ความตายฯ, 47)

เดือนอ่อนพรายแสงดุสูกสกาขาวโพลนไปทั่วทุกมุม
พุ่มไม้

(งามแสงเดือน, 47)

กำนันสั่งเป็ยร์จากอำเภอมาด้วยกันหลายสิบลึง แล้วตามไฟ
สว่างจ่ากระจ่างไปทั้งเรือนนับแต่หัวค่ำ

(หมายเหตุฯ, 24)

ลมมรสุมมาแล้ว เขยาคลื่นส่งเสียงดังและมีลมแรงจัด บนฝั่ง
แดดใสฟ้าสว่างเจิดจ้า

(ฝั่ง, 110-111)

ดวงเดือนเด่นกระจ่างลอยละลือทาบฟ้าอันเว้งว่างไร้ดาว
รัศมีละมุนละไมผสานแสงจากใต้เป็นสีสันอันบรรเจิด

(งามแสงเดือน, 31)

บนฟ้ามีดาวแอร่มแจ่ม

(“ขายชาติ...”, 113)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำซ้อนเหล่านี้ช่วย
แสดงสภาพให้มีรายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น แสดงบรรยากาศที่วังเวง คือ วังเวงเร้นลับ
แสดงบรรยากาศที่วุ่นวาย คือ กึกก้องโกลาหล แสดงสภาพความแห้งแล้ง คือ ระหงแห้ง
ขรุขระ แสดงสภาพความเสียหาย คือ บอบช้ำบอบสลาย แสดงสภาพที่สวยงาม คือ สลักเสลา
วิจิตร คำซ้อนบางคำมีลักษณะเด่น คือ เป็นคำซ้อนที่อัคริ ธรรมชาติ สร้างขึ้นใหม่และมัก
จะยาวเป็นพิเศษ ทำให้ผู้อ่านสะดุดตา เช่น วังเวงอ้อยสร้อยเบาหวีแคว้งคว้าง สะบันงาเหล็ก
หักยับเป็น เป็นต้น คำซ้อนเหล่านี้ช่วยขยายรายละเอียดของสภาพต่าง ๆ ดังกล่าว พร้อมทั้ง
เน้นย้ำความหมายร่วมกันเพื่อให้เนื้อความเด่นชัดขึ้นด้วย

1.1.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้คำซ้อนหลายรูปแบบเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกของคน และเพื่อเน้นย้ำอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับอารมณ์ความรู้สึกที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์พบว่า สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1.1.2.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกเศร้า เหงา ว้าเหวและ
ท้อแท้สิ้นหวัง

1.1.2.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน
กังวลและเบื่อหน่าย

1.1.2.3 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกตกใจ หวั่นไหว และ
กลัว

1.1.2.4 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกโกรธแค้น

1.1.2.5 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกดีใจ ตื่นเต้นและสบาย
ใจ

1.1.2.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกเศร้า เหงา ว้าเหวและ
ท้อแท้สิ้นหวัง

อัศศิริ ธรรมโชติ ได้เลือกสรรคำที่สื่อความรู้สึกเศร้า เหงา ว้าเหว และท้อแท้สิ้นหวัง มาซ้อนกันเพื่อสื่อความรู้สึกดังกล่าวให้ละเอียดลึกซึ้ง เช่น หวั่นไหวเศร้าซึมใจ เหงาเศร้าเดียวดาย อ้างว้างโดดเดี่ยว ร้อนรอนหม่นหมอง เบาหวิวหวาดไหว ราดอยท้อแท้ หงอท้อแท้ เป็นต้น คำซ้อนเหล่านี้จึงสื่อความรู้สึกอันหลากหลายที่เกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์ได้ละเอียดลึกซึ้ง ทั้งยังเป็นคำซ้อนที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย จึงสะดุดตาสะดุดใจผู้อ่านชวนให้ผู้อ่านพิจารณาความหมายของคำที่นำมาซ้อนกันอย่างละเอียด จนทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับอารมณ์อันละเอียดลึกซึ้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นับอายุคุณเล่น เขาก็เกือบจะยี่สิบปีแล้วปีนี้ - ทำอันใดผิดพลาด เขาก็ได้แต่หวั่นไหวเศร้าซึมใจอย่างที่เห็นนี้

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 103)

หรือว่าเขาเหงาเศร้าเดียวดายในยามดึกอย่างนี้
(กระตักน้ำ, 78)

เขารู้สึกเหงาโดดเดี่ยวและเริ่มคิดถึงบ้านกับความอบอุ่น
ทั้งหลายที่เคยได้เคยมี
(ฉากลา...ไกลบ้าน, 122)

ในบ่อยครั้งที่แม่ขึ้นไปบนชั้นสองของทาวน์เฮ้าส์เฝ้ามองดู
ท้องฟ้าที่เกะกะไปด้วยตึกสูงแล้วรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยวจากทุกสิ่งทุกอย่าง
(ผืนแผ่นดินตฤณชาติ, 155)

กิริยาอาการของความตายคราวนี้คุกคามอย่างเหลือเชื่อ
ร้อนรุ่มหม่นหมองและเป็นความเศร้าที่ซ่อนลึก
(ความตายฯ, 39)

ขบวนรถไฟไวกไวและเสียงล้อเหล็กบนรางตั้งหนักแน่นดู
เสียงหายใจของปีศาจที่วิ่งแนวไปข้างหน้าอย่างไม่มีวันรู้เหนื่อย ต่างจากหัวใจของคำสร้อยที่
เบาหวีหวาดไหวและว้าเหวในวิญญาน
(รถไฟครั้งที่ห้า, 166)

เขาจึงได้กระสับกระส่ายนอนเหงื่อโชกกายอย่างนี้! พลิกแล้ว
พลิกเล่าเกิดหวาดหวีในหัวใจอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน
(หมายเหตุฯ, 18)

เสียงยังแว่วอยู่ต่อไป แต่เขาทำใจให้หลับ ตึกว่าจะฟังเสียง
ที่ชวนท้อแท้สิ้นหวัง
(ฉากลา...ไกลบ้าน, 124)

ก็แค่คนสามสิบกว่าคนเปรียบกับคนห้าสิบล้านอย่างที่ยกมา
นั้นก็น่าหวาดหวั่นเพียงพอแล้ว กลุ่มคนดังแลแล้วก็เริ่มราดอัยหื้อแท้
(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 79)

เพื่อนหญิงของเธอคู่มั่นใจในทิศทางของข้างหน้าในขณะที่
เธอมีแต่ความรู้สึกหงอท้องแท้

(นางฟ้า-ทาสี, 100)

เมื่อเจ้าปีศาจจักรกลตัวนั้น มันตัดข้อมือของนางให้ขาดออก
จากกันแล้ว นางกลายเป็นคนพิการที่กลับบ้านมาอย่างว่าเหวท้องแท้

(เสียแล้วเสียไป, 111)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า อัคริ ธรรมโชติ ก็ได้นำชุดคำที่สื่อ
ความรู้สึกคล้ายกันมาเรียงกันเพื่อสื่อความรู้สึกนั้นให้ชัดเจนลึกซึ้ง ซึ่งก็ช่วยเน้นย้ำความรู้สึก
ดังกล่าวให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ก่อนหน้านั้นมีฝนตกมาบ้างเหมือนกัน ไปรอยละอองบางเบา
ให้หล่นไหลลงมา ดูไม่ผิดหยดน้ำตาบนใบหน้าของหญิงสาว มันให้ความรู้สึกซึมเศร้า
เจียบเหงา ว่าเหว และรันทด

(เธอยังมีชีวิตอยู่ฯ, 48)

เขากำลังจะตายในท่ามกลางคนแปลกหน้าข้างเหงา อ้างว้าง
และโดดเดี่ยวเสียจริง ๆ

(จากลา...ไกลบ้าน, 127)

1.1.2.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน กังวลและเบื่อหน่าย

คำซ้อนที่อัคริ ธรรมโชติ เลือกนำมาซ้อนกันเพื่อสื่อความ-
รู้สึกเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน กังวลและเบื่อหน่าย เช่น เจ็บปวดรวดร้าว ร้าวรานเจ็บซ้ำ ทุกข์-
ทรมาน ทุกข์กังวล ทุกข์อึดอั้น ว่าวนกระวนกระวาย ร้อนรนระอุอ้าว เหน็ดหน่าย เหนื่อย-
หน่าย เป็นต้น คำซ้อนเหล่านี้สื่อความรู้สึกได้ละเอียดชัดเจน เช่น ความทุกข์ อัคริ ธรรมโชติ
ก็ใช้การซ้อนคำแสดงรายละเอียดให้ชัดเจนขึ้น เป็น ทุกข์ทรมาน ทุกข์กังวล ทุกข์อึดอั้น
 เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสียงโทนกระแทกกระทั้นดังสนั่นกึกก้องขึ้นกลางความวิเวก
ประหนึ่งเสียงระเบิดของหัวใจและความรู้สึกหลากหลายอันเจ็บปวดรวดร้าวมาตั้งแต่เพลงรำเริ่ม
ต้นนั้นค่อย ๆ กลายออกมา

(งามแสงเดือน, 34)

แม่เจ็บปวดรวดร้าวอย่างที่รู้ได้จากสายตากว้างแสร้งนั้น
เป็นเพราะแม่เจ็บปวดแทนลูกหรือว่าเสียดายเงินพันทิปที่ได้สูญหายไป

(ยกที่หก, 58)

ยิ่งเหน็ดเหนื่อยยิ่งร้าวรานเจ็บช้ำและยิ่งกั๊กกันใจหนัก

(บนเส้นทางของหมาบ้า, 171)

เขายังรู้สึกตัวดี แต่รู้สึกทุกข์ทรมานเหมือนกับว่าไขหนักขึ้น

(ฉากลา...ไกลบ้าน, 121)

ผมหมดเหล้าไปแล้วเกือบแบนพอ ๆ กันกับเขา ขณะที่ลุก
จากโต๊ะของตัวเองเดินตรงเข้าไปหาท่ามกลางสายตาที่ทุกข์กังวลของคนในร้าน

(นักรบ, 61)

แต่ครั้งเมื่อมาถึงตัวของแม่เอง แม่มีแต่ทุกข์อึดอัดอันและว้าวุ่น

กระวนกระวาย

(ผีง, 108)

แต่จะทำไมอะไรเล่าที่ระงับยับยั้งหัวใจเขาไว้ได้ ไม่ให้เสนาหา
หลงเคลิ้มเฝ้าตะนิงหาถึงเธอ ด้วยมันซ่อนลึกลงนอก มันอึดอัดอยู่ในสำนึก มันร้อนรนระอุ

(โลกีย์ไม่วิสัย, 69)

พวกเขาก็เฝ้าดูการเจริญเติบโตของตนไม้ขนาดกลางคู่นี้ไป
ด้วยเพื่อมาเวลารอคอยอันน่าเหน็ดเหนื่อยนั้น

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 83)

มันคิดแล้วถอนใจด้วยรู้สึกเหนื่อยหน่ายอยู่กับขอนไม้ที่อนั้น
(งามแสงเดือน, 28)

ขบวนรถที่ผ่านป่า ภูเขา ท้องนา อยู่ใต้ก้อนเมฆบนฟ้ากว้าง
สิครามอันเป็นของทีคำสร้อยคุ้นเคยมาแต่เล็กจนโตเป็นสาว นำเปื้อนหน้า
(รถไฟครั้งที่ห้า, 160)

1.1.2.3 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกตกใจ หวั่นไหว และ กลัว

อัศศิริ ธรรมโชติ ได้เลือกนำคำที่สื่อความรู้สึกตกใจ หวั่นไหว
และกลัว มาซ้อนกันเพื่อสื่อความรู้สึกดังกล่าวให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น ตระหนกตกใจ
ตระหนกหวั่นหวาด ตื่นตระหนก ตื่นตกใจ หวั่นระแวง หวั่นไหวระทึกกระทม เสียวสยอง
เป็นต้น คำซ้อนเหล่านี้ให้รายละเอียดของความรู้สึกได้อย่างชัดเจนลึกซึ้ง เช่น ความรู้สึก
“หวั่น” อาจจะเป็นความรู้สึกแบบ หวั่นระแวง หรือ หวั่นไหวระทึกกระทม เป็นต้น ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

และเมื่อฝนเริ่มลงเม็ดแรงจัดขึ้น แกนก็รีบสาวอวน เร่งเรือ
กลับเข้าฝั่ง และเริ่มตระหนกตกใจที่ออกมาไกลเกินคาด

(“ชายชาติ...”, 113)

ความคิดฉับพลันผ่านเข้ามาในสมองหัวใจตระหนกหวั่นหวาด
นั้นทำให้หล่อนผวาเข้มุ้งและดึงเอาลูกสาวกำลังหลับนั้นมากอดนอนแนบอก

(ถึงคราที่จะหนีไกลฯ, 75)

กำลังที่จะข้ามถนนไปยังฝั่งตรงข้ามหมายวิ่งลงชายทุ่งไปนั้น
นางกลับได้ยินเขาตะโกนออกมาด้วยอาการของคนตกอกตกใจเป็นอย่างยิ่ง

(บนเส้นทางของหมาบ้า, 170)

แต่สีหน้าท่าทางของเขาก็ยังตื่นตระหนกไม่รู้หาย

(เมื่อเย็นย่ำของวันอันร้าย, 103)

เสียงใครยังไม่ทันขาดคำ รถก็เลี้ยวลงข้างถนนในท่ามกลาง
เสียงตื่นตกใจของคนบนรถทุก ๆ คน

("หนังสือหน้า", 136)

เวลายิ่งตึกคนยิ่งลดน้อยลงไป แต่หลายคนภายในร้านยังคง
มองมาที่โต๊ะผมกับเขาแบบหัวเราะแวง

(นักรบ, 63)

พวกเรารู้สึกใจหายหัวนไหวระที่กระทมเมื่อท้องฟ้าเริ่มมืด
สนิทจนเกือบจะมองไม่เห็นหน้ากัน

(จันทรคราส, 38)

ชายหนุ่มจ้องมองร่างเปลือยเปล่าอาบแสงสนธยาของสอง
เด็กน้อยแล้วรู้สึกขนพองสยองเกล้า

(สายน้ำแห่งความท้อแท้, 53)

เขารู้สึกเสียวสยของลึกเข้าไปในอก

(คู่เหมือน, 163)

1.1.2.4 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความโกรธและความคึกคะนอง

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกนำคำที่สื่อความรู้สึกโกรธแค้นมา
ซ้อนกัน เพื่อสื่อความรู้สึกโกรธแค้นให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น โกรธแค้นพองพลานพอง-
พลานเตลิดไกล โทสะอาฆาตเคียดแค้น คำซ้อนเหล่านี้ เป็นคำซ้อนที่อัศศิริ ธรรมโชติ สร้าง
ขึ้นใหม่เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการ จึงเป็นคำซ้อนที่สะดุดเด่น และคำแต่ละคำที่นำมาซ้อน
กัน ช่วยสื่อความรู้สึกโกรธแค้นที่ลึกซึ้งชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น นำคำว่า "โทสะ" "อาฆาต" "เคียด-
แค้น" มาซ้อนกันเป็น โทสะอาฆาตเคียดแค้น ก็สื่อความรู้สึกโกรธแค้นและดูเฉียวผสมผสานกับ
ความผูกใจเจ็บและอยากแก้แค้น ทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดชัดเจน
และลึกซึ้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เขาโกรธแค้นพล่งพล่านรีบหึงตัวลงจากสะพานสูงเสียดก่อนที่
จะถึงช่วงแม่น้ำ

(ฉากสุดท้าย, 104)

มันค่อย ๆ ลูบคลำมีดเหน็บใต้ชายโครงด้วยความคิดความรู้สึก
ที่ท่วมท้นขึ้นมาใหม่ ครานี้มันห่อคลุมด้วยโทสะอันพล่งพล่านเตลิดไกลสุดจะรั้งได้ไหว

(งามแสงเดือน, 32)

พอนั้นร่องตะโกนท่าแข่งด้วยโทสะอาฆาตเคียดแค้น
ธรรมชาติ

(เมื่อลมฝนผ่านมา, 87)

1.1.2.5 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงความรู้สึกดีใจ ตื่นเต้นและ สบายใจ

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกนำคำที่สื่อความรู้สึกดีใจ ตื่นเต้นและ
สบายใจ มาซ้อนกันเพื่อสื่อความรู้สึกดังกล่าวให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น ดีใจปลาบปลื้ม
ตื่นเต้นตื่นตา เย็นตาเย็นหัวใจ อิสระปลอดโปร่ง โล่งโปร่งเบา คำซ้อนเหล่านี้ เป็นคำซ้อนที่
อัศศิริ ธรรมโชติ สร้างขึ้นใช้เพื่อสื่อความหมายตามต้องการ จึงอาจแปลกไปจากคำซ้อนที่พบ
กันโดยทั่วไป เช่น เรียงลำดับคำต่างไป จาก “ปลาบปลื้มดีใจ” ใช้เป็น “ดีใจปลาบปลื้ม”
เลือกคำมาซ้อนต่างไป จาก “ตื่นตาตื่นใจ” ใช้เป็น “ตื่นเต้นตื่นตา” จาก “ปลอดโปร่งโล่งใจ”
ใช้เป็น “โล่งโปร่งเบา” ทำให้คำซ้อนเหล่านี้สะดุดเด่น ชวนให้ผู้อ่านพิจารณาความหมายอย่าง
ละเอียด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อย่าเก็บสีหน้าที่ดีใจปลาบปลื้มเอาไว้ไม่อยู่หรอกเมื่อเขาก้าว
ขึ้นเรือนมาให้เห็นครั้งแรก

(ภาพฝัน, 50)

สามปีที่ผ่านมานี้ แม้ว่าเราจะรู้สึกเหนื่อยหน่ายต่อการทำงาน
หาข่าวสารที่วุ่นวายอยู่เสมอ แต่เราก็กังตื่นเต้นตื่นตาอยู่เหมือนว่า ยังไม่หายต่อกลิ่นแห่ง
เสรีภาพที่เราได้อาบดื่มกินกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 105)

เมื่อปลายฤดูฝนชมพูทั้งคู่ออกดอกสีขาวนวลเล็กๆ เป็นช่อชั้น
สะพรั่งต้นดูเป็นตาเป็นหัวใจ

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 84)

นาคคิดและรู้สึกว่พันธะทั้งหลายแหล่กำลังสูญสิ้นไปโดย
ปริยาย ความรู้สึกใหม่คือการเป็นอิสระปลอดโปร่งและเสรีจากพันธนาการทั้งปวงที่ผูกอยู่กับ
ชีวิต

(แล้วหญ้าแพรกก็แหลกลาญ, 140)

เขาพารถออกไปอย่างรวดเร็วในท่ามกลางหัวใจที่โล่งโปร่ง
เบาของคนทั้งรถเมล์

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 87)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำซ้อนช่วยเน้นย้ำ
อารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านได้สัมผัสอารมณ์ความรู้สึกนั้นอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น ความรู้สึกเศร้า
คือ หวั่นไหวเศร้าซึ้งใจ ความรู้สึกเจ็บปวด คือ เจ็บปวดรวดร้าว ความตกใจ คือ ตระหนก
หวั่นหวาด ความโกรธแค้น คือ โทสะอาฆาตเคียดแค้น และความดีใจ คือ ดีใจปลาบปลื้ม
คำซ้อนเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นคำที่อัคริ ธรรมโชติ เลือกสรรมาใช้ซ้อนกันเพื่อร่วมสื่อความ
หมายและเน้นย้ำความหมายร่วมกัน เช่น นำคำว่า หวั่นไหว เศร้าใจ ซึ้ง มาซ้อนกัน เป็น
หวั่นไหวเศร้าซึ้งใจ นำคำว่า ร้อนรน ระอ อ้าว มาซ้อนกันเป็น ร้อนรนระออ้าว นำคำว่า
โล่ง โปร่ง เบา มาซ้อนกันเป็น โล่งโปร่งเบา ซึ่งเป็นคำที่สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง
และกว้างขวาง ทั้งยังเป็นคำซ้อนที่สะดุดตา เพราะไม่ใช่คำซ้อนที่ใช้กันโดยทั่วไป จึงเป็น
คำซ้อนที่สะดุดตาสะดุดใจผู้อ่าน และชวนให้ผู้อ่านพิจารณาความหมายของคำที่นำมาซ้อนกัน
อย่างละเอียดจนก่อให้เกิดจินตภาพอันละเอียดลึกซึ้ง

1.1.3 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอาการ

อัคริ ธรรมโชติ ใช้คำซ้อนเพื่อแสดงกิริยาอาการต่างๆของคนและสิ่งที
สมมุติให้ทำกิริยาอาการได้เหมือนคน ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์พบ
ว่า สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1.3.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอาการเคลื่อนไหว

1.1.3.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอาการตกใจ

1.1.3.1 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอาการเคลื่อนไหว

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกนำคำที่แสดงอาการเคลื่อนไหวของคนหรือสิ่งที่มีสมมุติให้ทำกิริยาอาการได้เหมือนคน มาซ้อนกันเพื่อแสดงกิริยาอาการต่างๆให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เยื้องไหวโยกย้ายกริดกราย เคลื่อนไหวขยับท่าทักทาย เกร่เร่ ปรี่ ทะลึ่งพรวด ว้ายวาด คำซ้อนส่วนใหญ่จะเป็นคำซ้อนที่อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกคำมาซ้อนกันเพื่อสื่อความหมายที่ต้องการ จึงเป็นคำซ้อนที่แปลกตา เช่น เกร่เร่ ปรี่ ว้ายวาด และบางคำนอกจากจะเป็นคำซ้อนที่แปลกตาแล้ว ยังมีจำนวนคำที่นำมาซ้อนกันค่อนข้างมาก ทำให้เป็นคำซ้อนที่มีขนาดยาว สะดุดตาผู้อ่าน เช่น เยื้องไหวโยกย้ายกริดกราย เคลื่อนไหวขยับท่าทักทาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้หนุ่มและสาวเจ้าทั้งหลายในหมู่บ้าน บัดนี้ต่างก็พากันเยื้องไหวโยกย้ายกริดกรายไปรอบ ๆ วงรำแล้ว

(งามแสงเดือน, 27)

สุสานความตายดูช่างเยือกเย็นและสงบอยู่ข้างโบสถ์ รมริน ด้วยดวงมะพร้าว เงามะม่วง และดูว่าจะเคลื่อนไหวขยับท่าทักทายเมื่อได้สดับสำเนียงเสียงดนตรีที่คุ้นเคย

(ความตายฯ, 38)

เด็กหญิงชายพวงมาลัยเดินเกร่เร่เข้ามานั่งยอง ๆ ทั่วคางอยู่ข้างชอทาน

(ฤดูร้อนใต้ต้นตะแบก, 90)

อีกหลายวันต่อมา ผมเกร่เร่ไปหาเธอ ทำแสร้งเห็นโดยบังเอิญในเย็นของวันหนึ่งที่เธออรรถเมล์กลับบ้าน

(รมรัก, 129)

ชายคนหนึ่งปรีเข้าไปประคองเด็กน้อย แต่เขาก็เงอะงะมากกว่าจะทำอะไรได้

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 86)

เสียงพระสวดถึกระชั้น เร่งจังหวะหนักแน่นราวกับเพลงร่วมสมัย

(ความตายฯ, 40)

เขาเงยหน้าขึ้นเห็นดวงตาแดงก่ำนั้นค้างคา พลังก็แผยอริมีปากเบียดชุ่มด้วยน้ำเหล่านั้นเอ๋ยชื่อผมแผ่วเบา ก่อนจะลुकทะสิ่งพรวดเอามือมาโอบกอดไว้

(นักรบ, 61)

จนกระทั่งเรือลัดท้ายเกาะแห่งหนึ่งแก่นิ่งได้ทะสิ่งพรวดดวงตาในความมืดเบิกโพลงเหมือนประหนึ่งว่ามีแสงลุกโชนออกมาได้คล้ายกับนัยน์ตาเรือตอนนี้

("ชายชาติ...", 113)

เจ้าตัดดอกชบาที่รับกับใบหน้า เรือนผมเกล้ามวยเผยให้เห็นเพียงลำคอขาวผ่อง ลำแขนอ่อนว่ายวาดในท่าราชดช้อย

(งามแสงเดือน, 31)

1.1.3.2 การใช้คำซ้อนเพื่อแสดงอาการตกใจ

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกนำคำที่แสดงอาการตกใจมาซ้อนกันเพื่อแสดงอาการตกใจให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น นึ่งขิงตะลึงซา ผงะชะงักหยุด เจียบนึ่งสนิท การเลือกนำคำว่า "นึ่ง" "ขิง" "ตะลึง" "ซา" มาซ้อนกันเป็น นึ่งขิงตะลึงซา และเลือกนำคำว่า "ผงะ" "ชะงัก" "หยุด" มาซ้อนกันเป็น ผงะชะงักหยุด รวมทั้งการเลือกนำคำว่า "เจียบ" "นึ่งสนิท" มาซ้อนกันเป็น เจียบนึ่งสนิท ล้วนแสดงอาการตกใจได้อย่างละเอียดชัดเจนยิ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสียงซึ้งซึ้งของลูกสาวคราวนี้ราวกับน้ำเย็นที่ไหลผ่านเข้า
หัวใจให้เขาต้องนั่งนิ่งซึ้งตะลึงซา

(คู่เหมือน, 164)

ผมไต่ยีนเสียงผีเท้าดังต๊อบต๊อบขึ้นข้างหน้าและฉับพลันเมื่อเงย
หน้าผมก็ต้องผงะชะงักหยุด

(เธอยังมีชีวิตอยู่, 49)

แต่ทุกคนในที่นั้นต่างก็ยังมีจ้องมองเลือดย่อยเล็ก ๆ ที่หยุด
กลางวงอย่างเงียบนิ่งสนิท

(งามแสงเดือน, 33)

จากตัวอย่างคำสอนทั้งหมดที่ยกมาจะเห็นได้ว่า คำสอนเหล่านี้
นี้เป็นคำสอนที่อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกนำคำแสดงอาการต่าง ๆ มาซ้อนกันเพื่อช่วยแสดงอาการ
ต่างๆของคนหรือสิ่งที่สมมุติให้ทำกิริยาอาการได้เหมือนคนให้ละเอียดชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเห็น
ภาพชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น แสดงอาการเคลื่อนไหว คือ เยื้องไหวโยกย้ายกริดกราย เคลื่อนไหว
ขยับท่าทักทาย แสดงอาการตกใจ คือ นั่งซึ้งตะลึงซา ผงะชะงักหยุด คำสอนเหล่านี้ช่วย
แสดงภาพของกิริยาอาการธรรมดาให้ละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นคำสอนที่สะกดตา
ผู้อ่าน ชวนให้ผู้อ่านพิจารณาพิเคราะห์ความหมายที่นำมาซ้อนกันอย่างละเอียด จึงส่งผลให้ผู้อ่าน
เกิดจินตภาพอันแจ่มชัด

1.2 การใช้คำบอกแสง สี

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้คำบอกแสง สี ที่ช่วยขยายรายละเอียดของแสง, สีให้ชัดเจน
ยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ แสง สี ต่าง ๆ ในจินตภาพได้แจ่มชัด ซึ่งผู้วิจัยจะ
วิเคราะห์โดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อดังนี้

1.2.1 การใช้คำบอกแสง

1.2.2 การใช้คำบอกสี

1.2.1 การใช้คำบอกแสง

จากการศึกษาพบว่า คำบอกแสงในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ สามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นการใช้คำบอกแสงที่สื่อภาพของแสงที่เปล่งประกายระยิบระยับ เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เช่น วาววับ วาววับ วาววาม วิบวิบ วือบแว็บ วอมแวม วูบวาบ วะวิบ เป็นต้น กลุ่มที่สองเป็นการใช้คำบอกแสงที่สื่อภาพของแสงที่เจิดจ้าสว่างสดใสสวยงาม เช่น ไสสก สกสกาวขาวโพลน มลังเมลิอง เจิดจ้า ไสวสว่าง ไสสว่าง สว่างจ้ากระจ่าง เป็นต้น และกลุ่มที่สามเป็นการใช้คำบอกแสงที่สื่อภาพของแสงที่มีดมัวและไม่สว่างสดใส เช่น หม่น มัวมน สลัว สลัวราง สลัวรัวราง เรื่อราง เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เขารู้สึกเหนื่อยหัวใจจึงล้มตัวนอนแผ่เหยียดยาวอยู่กับทรายขาวมองเห็นฟ้ามีดกสว่างและแสงดาววาววับ

(ทะเลร่ำลมโตก, 32)

พวกเขาจับคู่เสพสมอยู่กลางลานเต้นรำที่มีแสงไฟวาววับประเดี๋ยวมีดประเดี่ยวสว่าง

(นิยายกลางคืน, 27)

หว่างแสงเดือนอันวาววามกระทบท้องน้ำในขณะนี้ และท่ามกลางเสียงแมลงกลางคืนสารพัดชนิดร้องระงมอยู่บนฝั่ง

(บนท้องน้ำเมื่อยามค่ำ, 151-152)

มีแสงสกวิบวิบขยับเต้นและเคลื่อนไปบนท้องน้ำและท้องฟ้า

(ฉากสุดท้าย, 103)

พวงมาลัยดอกพิกุลแขวนอยู่กับหิ้งพระภายในห้องของร้อยเวรที่เปิดประตูกว้างไว้ เจ้าของห้องไม่อยู่ ปลอ่ยให้ลมจากต้นहुกวางหวนเข้าไปหอบเอากลิ่นหอมไซ้ออกมา เห็นแสงไฟวือบแว็บนั้นส่องต้ององค์พระปฏิมาเหลืองอร่าม

("มาลัย" ของจ้าวเวร, 36)

เด็กน้อยวิ่งหนีหอบฝ่าความมืดมาตามทางริมแม่น้ำ จนกระทั่งถึง
กระท่อมที่มีแสงไฟวอมแวม

(สายน้ำแห่งความท้อแท้, 55)

ตรงที่มีตมองลึกลับ ช่างนำหวาดหวั่นใจ และตรงที่สว่างด้วยแสงไฟก็
วูบวาบไหวเต้นดูคล้ายกับคนเจ้าเล่ห์ที่ซ่อนมายากลวงข้างชวนให้ถลำลึก

(ฉากสุดท้ายฯ, 103)

ภายใต้การโอบล้อมของป่าทึบ ขุนเขาสูง สายน้ำกว้าง และใต้ดวงตา
ของฟ้าใหญ่ที่ระยับแสงพรราว ราวกับหยดน้ำค้างบนใบไม้ทั้งปวงที่แสงเรื่อเรืองจากเปลวไฟ
ส่องต้องถึง

(กระตักน้ำ, 81-82)

ประกายตาบในมือคนทั้งสองวาววับจับแสงตะเกียงลาน เกิดประกาย
วูบวาบคล้ายแสงแปลบแปลบที่ขีดผ่านท้องฟ้า

(แล้วหญ้าแพรกก็แหลกถาญ, 138)

หากแสงเดือนเมื่อยามดึกก็ส่องสว่างกระจ่างตาไปทั่วท้องนาตา
หมากรุกแสงใสสุกเหมือนคืนเพ็ญ

(หมายเหตุฯ, 18)

เดือนอ่อนพรายแสงดูสุกสกาขาวโพลนไปทั่วทุกมุมมุมไม้

(งามแสงเดือน, 27)

บางคนร้องทักพลางเอามือป้องหน้าฝ้าแสงแดดใส มองไปยังมุมถนน
สี่แยก

(ฤดูร้อนใต้ต้นตะแบก, 91)

แสงแดดอ่อนสทไส ยังมีฝนปลิวปลายอยู่กลางฟ้าโปร่ง

(เช้าวันต้นฤดูฝน, 124)

ฟ้าสว่างอย่างเต็มทีจนแลเห็นควันไฟลอยล่องอยู่เหนือ ณ แมกไม้ไผ่ไกล
 ลิบ - ลีขาวมัวอ้อยอิงตัดกับแสงมลังเมลิอง ณ ขอบฟ้าโพ้นไกล

(ขุนทองฯ, 185)

น้ำค้างตกเกาะไม้ใบดูชาวพรราวอยู่ในแสงเจิดจ้าแห่งการรำลึก
 ความหลัง

(กระตักน้ำ, 80)

ฤดูร้อนมาถึงกรุงเทพฯ พร้อมด้วยลมว่าว กลิ่นมะม่วงสุก และดอก
 ตะแบกสีม่วงกลางแสงแดดเจิดจ้าริมถนนบางสาย

(ฤดูร้อนใต้ต้นตะแบก, 87)

ลมมรสุมมาแล้ว เขยาคลื่นส่งเสียงดังและมีลมแรงจัด แต่บนฝั่งแดด
 ใสบ้างสว่างเจิดจ้า

(ฝั่ง, 110-111)

หมายสาวเท้ามุ่งตรงแนวไปยังบ้าน แต่เมื่อสายตาตะแสงตะเกียงไสว
สว่างบนศาลาวัดไกลออกไปแล้ว ขวานก็ชะงักทำหันเข้าประตูวัดตรงไปที่ศาลานั้น

(หมายเหตุฯ, 16)

ลมเย็นต้นฤดูร้อนของเมืองหลวงยามค่ำสายดอกกุณสีเหลืองริมถนน
 อันแสนสวยจับแสงไฟไสวสว่าง

(ร้านเหล้า, 138)

ก้านั้นสั่งเบียร์จากอำเภอมาด้วยกันหลายสิบลัง แล้วตามไฟสว่างจ้า
กระจ่างไปทั้งเรือนนับแต่เมื่อค่ำ

(หมายเหตุฯ, 24)

เขาเล่าแล้วยิ้มน้อย ๆ เมื่อถึงตอนกระตักน้ำ มองดูเป็นเด็กเป็นเล็กจริง
 ในท่ามกลางแสงไฟหม่น

(กระตักน้ำ, 77)

ยามเช้า
เธอผินหน้าไปทางสวนดอกไม้ที่ชูช่อล้อมอยู่กลางแสงสีหม่นของ

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 97)

สนเท่ห์
ร่างขาวผุดผ่อง บางเหมือนกับไม้เหลาอบแสงไฟมัจฉาชวนให้ฉงน

(นิยายกลางคืน, 24)

ความมืด
แสงไฟสลัวส่องลอดเข้าใต้สะพานนั้น กระทบน้ำเกิดเงางามอยู่กับ

(ถึงคราที่จะหนีไกลฯ, 71)

เหงื่อพรายอาบย้อยไบน้ำที่มีอายุของเขา
กลางแสงสลัววางที่ริ้วลวดเข้ามาทางช่องฝาไม้ไผ่ นางลืมตาเห็นเม็ด

(บนเส้นทางของหมาบ้า, 171)

วาง
บนแคร่นอนในบ้านที่หีบประตูหน้าต่างอย่างมืดซิดเหลือแต่แสงสลัว

(บนเส้นทางของหมาบ้า, 170-171)

ถนกริมทะเลหน้าหน้าบ้านเมื่อฟ้าสลัวริ้ววางจะเห็นพระเดินเรียงกันมา
(ไม้ ผู้ชนะที่แท้จริง, 97)

แสงเรื่อวาง สว่างสลัว พันขอบฟ้าเหนือเวียงคลอง

(ขุนทองฯ, 184)

คำบอกแสงเหล่านี้ทำให้ภาพในใจผู้อ่านแจ่มชัดยิ่งขึ้น เช่น คำบอกแสง
วาววับ วิบวิบ วาววาม วูบวาบ วือบแว็บ วอมแวม จะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพที่มีแสงเปล่ง
ประกายระยิบระยับ แสดงอาการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำบอกแสงของ
ธรรมชาติ อาจเรียกได้ว่า คำบอกแสงข้างต้น แสดงนาฏการแห่งธรรมชาติ คำบอกแสงบางคำ
จะช่วยเสริมความรู้สึก เช่น คำบอกแสง ใส สุก สกา มลังเมลิอง เจิดจ้า สว่างไสว ช่วย
เสริมภาพของความสวยสดงดงาม ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสบายใจ อิ่มเอมใจ และเพลิดเพลินใจ

หรือคำบอกแสง หม่น มัวมน สลัว เรื่อราง ก็จะทำให้ผู้อ่านรู้สึกเศร้าสร้อย หดหู่ใจ เป็นต้น และยังเป็นที่น่าสังเกตว่า คำบอกแสงในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ จะเป็นแสงที่สื่อความรู้สึกเศร้าสร้อยมากที่สุด เช่น หม่น มัวมน สลัว เรื่อราง เรื่อเรื่อ เป็นต้น สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องสั้นส่วนใหญ่ของอัศศิริ ธรรมโชติ ที่มักจะแสดงชะตากรรมอันน่าหม่นขื่นใจของมนุษย์ ซึ่งสร้างความรู้สึกเศร้าสร้อยและหดหู่ใจต่อชะตากรรมนั้น

1.2.2 การใช้คำบอกสี

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้คำบอกสีที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นรายละเอียดของสีมากขึ้น โดยใช้คำขยายสีนั้น ๆ เช่น สีขาวมัว สีเขียวคล้ำ หรือ ใช้คำบอกสีที่ช่วยให้ผู้อ่านสร้างจินตนาการตามไป โดยใช้การเปรียบเทียบ เช่น สีน้ำข้าว สีอิฐ หรือ ใช้คำบอกสีร่วมกับการเปรียบเทียบ เช่น สีเขียวขี้ม้า สีเหลืองจิวรพระ และใช้คำบอกสีที่แสดงสภาพ อากาการความรู้สึก แต่ไม่ได้ระบุว่าเป็นสีใดสีหนึ่ง เช่น สีซีด สีหวานดู สีเศร้า คำบอกสีเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการเกี่ยวกับสีอย่างละเอียดชัดเจน ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า

“เมื่อสีต่างๆ เป็นองค์ประกอบของธรรมชาติ การพรรณนาสีของกวีจึงมักปรากฏในรูปของการให้รายละเอียดของสี หรือพรรณนาเพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับความอ่อนแก่เรื่อเรื่อ หรือความเข้มข้นหลากหลายของสี จึงใช้ความเปรียบหรือใช้คำวิเศษณ์ขยายคำบอกสี โดยบางครั้งอาจจะไม่กล่าวถึงชื่อสีอย่างเด่นชัด แต่ผู้อ่านจะสามารถรับรู้สีนั้นๆ ได้อย่างละเอียดชัดเจน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา 2528: 46)

จากการวิเคราะห์พบว่า การใช้คำบอกสีของอัศศิริ ธรรมโชติ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.2.2.1 การใช้คำบอกสีที่มีคำขยายสี

1.2.2.2 การใช้คำบอกสีที่ใช้การเปรียบเทียบ

1.2.2.3 การใช้คำบอกสีด้วยคำแสดงสภาพ คำแสดงอาการและ
คำแสดงความรู้สึก

1.2.2.1 การใช้คำบอกสีที่มีคำขยายสี

การใช้คำบอกสีโดยมีคำขยายคำบอกสีนั้นๆ อีกทอดหนึ่ง จะสื่อภาพของสีนั้นๆ ได้ละเอียดชัดเจนแจ่มตา ดังคำกล่าวอ้างของกาญจนา นาคสกุล ที่อธิบายเรื่อง "คำเรียกสีในภาษาไทย" ไว้ตอนหนึ่งว่า

"ในการอธิบายสีของสิ่งต่างๆ นอกจากจะใช้คำเรียกสีดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นแล้ว ในบางครั้งก็อาจจะต้องใช้คำขยายคำเรียกสีอีกทอดหนึ่ง เพื่อให้ได้สีที่ต้องการ คำที่ใช้ขยายคำเรียกสีมีหลายคำ เช่น แก่ เข้ม อ่อน ชืด จาง ฯลฯ" (กาญจนา นาคสกุล 2528: 50)

จากการศึกษาพบว่า อัคริทธิ ธรรมโชติ ใช้คำบอกสีโดยมีคำขยายสีนั้นๆ เพื่อขยายรายละเอียดของสีให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น ขาวโพลน ขาวพราว สีขาวใส สีขาวนวล ขาวผุดผ่อง ขาวแวววาว ขาวสะอาด สีขาวขุ่น สีขาวมัว สีดำนินท สีด้ามะเมื่อม เขียวสด เขียวชืด เขียวคล้ำ แดงกำ แดงจัด แดงฉาน สีแดงอ่อน สีแดงเรื่อเรื่อ สีแดงแดงได้ สีเหลืองสด เหลืองชืด เหลืองอร่าม สีส้มอ่อน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทุ่งนาขาวโพลนไปทั้งทุ่ง

(เสียแล้วเสียไป, 112)

น้ำค้างตกเกาะใบไม้ดูขาวพราวอยู่ในแสงเจิดจ้าแห่งการ
รำลึกความหลัง

(กระดิกน้ำ, 80)

พ่อว่าแล้วกางแขนตักลูกชายไว้เมื่อนึกถึงน้ำสีขาวใสใกล้เวลา
แดดร่มลมตก

(บนเส้นทางของหมาบ้า, 173)

เมื่อปลายฤดูฝน ชมพู่ทั้งคู่ออกดอกสีขาวนวลเล็กๆ เป็นช่อชั้น
สะพรั่งต้น

(ต้นชมพู่ข้างที่พักรถเมส, 84)

ร่างขาวผุดผ่องบางเหมือนกับไม้เหลาอาบแสงไฟมัวมนชวน
ให้ฉงนสนเท่ห์

(นิยายกลางคืน, 24)

ไกลออกไป ไครยกยอขึ้นพันน้ำ เห็นปลาตีนเร่าส่งเกล็ดขาว
แวววาวอยู่กลางแสงแดด

(โลกีย์ไม่วิสัย, 68)

แต่ ณ บัดนี้ ตรงที่นางนั่งอยู่คือสวนหย่อมสาธารณะแห่ง
หนึ่งของเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยผืนหญ้านุ่ม พืชพันธุ์ไม้ดอก ธารน้ำพุ ก้อนหินสวย ม้านั่ง
เล็ก ๆ และรั้วไม้สีขาวสะอาด

(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 81)

ผมกลับมองเห็นภาพของหมอบนชุดเสื้อสีขาวสะอาดสวย
(เมื่อลมฝนผ่านมา, 85)

คอยขยับลูกกระเดือกก้มก้ม ปากก็อ้า ตัวก็ส่าย มีแต่ดวงตา
เท่านั้น ดูเหมือนว่าจะค้างนิ่งตั้งแต่สีขาวขุ่นทอดไปนอกถนน

(ฤดูร้อนใต้ต้นตะแบก, 91)

ฟ้าสว่างอย่างเต็มที่ จนแลเห็นควันไฟลอยล่องอยู่เหนือ ณ
แมกไม้ไกลลิบ สีขาวมัวอ้อยอิ่งตัดกับแสงมลังเมลิอง ณ ขอบฟ้าโพ้นไกล

(ขุนทองฯ, 185)

กางเกงขาก๊วยหลวมโพลกสีดำสนิทเนื้อเดียวกับเสื้อ

(แล้วหญ้าแพรกก็แหลกลาญ, 133)

ป็นคู่มือวางไว้ที่มุมหนึ่งของห้อง สีกำแพงเมื่อมของมันเป็นาว
รับกันกับชุดที่เขาใส่

(กาลเวลา, 80)

ผมมองลงเห็นหมู่บ้าน โรงเรียนและระหัดวิดน้ำวางเรียงราย
อยู่กับพื้นหญ้าเขียวสด

(เมื่อลมฝนผ่านมา, 86)

เขาใช้พายเขี่ยสระให้พ้นใบ หยิบตุ๊กตาชุ่มน้ำขึ้นมา เนื้อตัว
ดูเขียวซีดทุกส่วนของร่างกายยังไม่มีส่วนใดหักหรือส่อแววบุบสลาย

(บนท้องน้ำเมื่อยามค่ำ, 148)

ใบหน้าสูงเขียวคล้ำ นี่เป็นทุกข์ซ่อนอยู่ในอกและเป็นทุกข์ที่
คล้ายลมแล้งแห้งร้อน

(ทุกข์ของสูง, 47)

เขาเงยหน้าขึ้นดวงตาแดงก่ำนั้นค้างคา

(นักรบ, 61)

เธอใส่เสื้อคอกระเช้าสีขาวตัดกันกับผ้าถุงสีแดงจัด

(โลทียีไม่วิสัย, 67)

ร่างบอบบางอ่อนแออยู่ในชุดแดงฉาน

(กาลเวลา, 80)

ผ้าถุงไหมสีแดงอ่อนก็รัดเรือนสะโพกกลมและเด็ดฉายย้ายไหว
ชัวยานหัวใจนัก

(งามแสงเดือน, 31)

แม่ทัตดอกชบาริมหูชายสีแดงเรือเรือเงอแสงไต้ยังขับ
ใบหน้าเจ้าดูเด่นเหมือนเดือนบนฟ้านั่นแล้ว

(งามแสงเดือน, 27)

ยังแลเห็นตนเองชัด สวมหมวกลูกเสือใบลานปีกกว้าง เสื้อผ้า
กางเกง กุญแจ ร่องเท้า อยู่ในชุดสีน้ำตาล มีผ้าพันคอสีเหลืองสด

(กระตักน้ำ, 79)

โน้หน้าเหลืองซีด ทุกข์จากการป่วยไข้คงนอนทรمانอยู่
(ทุกข์ของลุง, 45)

เห็นแสงไฟรอบแว็บนั้นส่องต้ององค์พระปฏิมาเหลืองอร่าม
("มาลัย" ของจำเเวร, 35)

สายมากแล้ว แต่ดวงอาทิตย์ยังแลเห็นเป็นจุดเพียงสีส้มอ่อน
(เสียแล้วเสียไป, 112)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นได้ว่า การใช้คำบอกสีโดยมีคำขยายสีคำบอกสีนั้นๆ จะช่วยสื่อภาพของสีที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น "สีขาว" อัคริ ธรรมโชติ ได้ใช้คำขยายสีหลากหลายคำ เพื่อสื่อภาพของสีที่ละเอียดชัดเจนตามต้องการ เช่น ขาวโพลน ขาวพราว ขาวใส ขาวนวล ขาวผุดผ่อง ขาวแวววาว ขาวสะอาด ขาวขุ่น ขาวมัว เป็นต้น นอกจากนี้ คำขยายที่ขยายคำบอกสี "โพลน" "พราว" "ใส" "ผุดผ่อง" "นวล" "อร่าม" "เรื่อเรื่อ" "แวววาว" "สะอาด" "สด" "อ่อน" "จัด" "ฉาน" จะให้ความรู้สึกสดใส ไร้ใจให้ตื่นเต้นเพลิดเพลิน เน้นความสวยสดงดงามให้แจ่มตายิ่งขึ้น ส่วนคำขยายสี "ขุ่น" "มัว" "สนิท" "มะเมื่อม" "ซีด" "คล้ำ" "กำ" จะให้ความรู้สึกเวียนเหวกราสรอย โศกสลด หรือความน่าสะพรึงกลัว เน้นความเหวกรา ความทุกข์ ความน่ากลัวให้เพิ่มมากขึ้น คำบอกสีดังกล่าวจึงช่วยให้ภาพของสีต่างๆ ในเรื่องสั้นของอัคริ ธรรมโชติ มีความละเอียดชัดเจนและสื่อความรู้สึกบางประการ ก่อให้เกิดจินตภาพของสีอันแจ่มชัดและลึกซึ้งในใจผู้อ่าน

1.2.2.2 คำบอกสีที่ใช้การเปรียบเทียบ

อัคริ ธรรมโชติ ใช้คำบอกสีที่ใช้การเปรียบเทียบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อสื่อภาพของสีให้ละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น สีน้ำขาว สีน่านม สีงาช้าง สีดอกเลา สีฝุ่น สีอิฐ สีน้ำทะเล สีขี้ม้า และใช้ทั้งคำบอกสีและเปรียบเทียบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น สีเขียวขี้ม้า สีเขียวใบไม้ สีเหลืองจิวรพระ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คนเฒ่าได้แต่คางนัยน์ตาสีน้ำขาว จ้องมองหน้าลูกเหมือนทุก
คราที่ผ่านมา

(ขรา, 118)

ตาสองข้างเขามีแต่สีน้ำข้าว

(ฤๅษีอนไต้ตันตะแบก, 87)

สีน้ำนมทับอยู่กับยอดดอกเขา

(นิยายกลางคืน, 27)

อ่อนแรงลง

พระแม่ธรณีสิงาข้างดูเหมือนว่าจะตูดแข็งขาของเขาให้จมลึก

(ทะเลรำลวมโตก, 32)

ว่าว่าง ๆ จะแวะมาเยี่ยมเยือนอีก

กัลยาณีขับรดคันเล็ก ๆ สิงาข้างมาส่งผมที่ห้องพัก และบอก

(กัลยา(ณี), 49)

เส้นผมบนศีรษะที่มีอยู่ไม่มากนักนั้นแชมสีดอกเลากลาง ๆ

(บนเส้นทางของหมาบ้า, 168)

ละเมาะแหล่งวัชพืชชายเลน

ตรงข้ามกับค่ายทหารถนนสีฝุ่นตัดผ่าน เมื่อครั้งหนึ่งคือป่า

(ลมวน, 115)

เป็นรอยทางยาวไปบนถนนแคบ ๆ

ดินสีอิฐหมาดชื้นหลังฝน ลมโชย, ล้อจักรยานสีน้ำทะเลบด

(ร้านเหล้า, 136)

เธออยู่ในชุดสีขี้ม้า ดูชิงชังตลอดร่างผึ่งผายคล้ายทหารหญิง

(เรื่อง(ไม่)จริง, 146)

เข็มขัด

พอเอากระตักน้ำสีขี้ม้าที่มีน้ำสะอาดอยู่เต็มเหน็บเข้ากับ

(กระตักน้ำ, 79)

แล้วเป็นโง่มาเฝ้าเพื่อน กระตักน้ำสีแดงถึงได้กลายเป็น
สีเขียวยี่ม้าได้

(กระตักน้ำ, 78)

สีเขียวใบไม้ที่เหมือนลมร้อนลอยมาตกลงตรงหน้าบ้าน

("หนังสือหน้า", 127)

เขาวังใกล้เข้ามาด้วยเท้าเปล่า ไม่มีเสียง นุ่งกางเกงขาสั้น
สีเหลืองจีวรพระและเสื้อยืดกลมสีเดียวกัน

(ไป ผู้ชนะที่แท้จริง, 98)

การใช้คำบอกลีโดยใช้การเปรียบเทียบ เช่น สีน้ำข้าว สี
น้ำนม สีงาช้าง สีดอกเลา สีฝุ่น สีอิฐ สีน้ำทะเล สีขี้ม้า จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ
 กระตุ้นให้ผู้อ่านสร้างภาพขึ้นในใจตามภาพที่มีในประสบการณ์ของแต่ละคน ทำให้ผู้อ่านเห็น
 ภาพแจ่มชัดและลึกซึ้งกว้างขวาง และการบอกลีโดยใช้คำบอกลีและสิ่งใดสิ่งหนึ่งเช่น สีเขียว
ขี้ม้า สีเขียวใบไม้ สีเหลืองจีวรพระ ก็จะทำให้ภาพของสีนั้นๆ ละเอียดยิ่งขึ้นด้วย

1.2.2.3 คำบอกลีด้วยคำแสดงสภาพ คำแสดงอาการและ คำแสดงความรู้สึก

นอกจากอัคริ ธรรมโชติ จะใช้คำบอกลีโดยใช้คำบอกลีที่มี
 คำขยายสี และใช้คำบอกลีโดยใช้การเปรียบเทียบแล้ว ผู้วิจัยพบว่า อัคริ ธรรมโชติ ยังใช้
 คำบอกลีด้วยคำแสดงสภาพ คำแสดงอาการและคำแสดงความรู้สึก โดยไม่บอกลีนั้นตรงๆ
 เช่น สีซัด สีทึม สีหม่น สีหม่นมอ สีกะทักะท่าง สีสด สีใหม่ สีจัด สีเข้ม สีสวย สีบาด
ลูกตา สีเย็นตา สีหวานดู สีเศร้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตรงเวียงน้ำข้างหน้าควันไฟลอดทิวไม้ดิ่งหายไปกับฟ้าสีซัด

(บนท้องน้ำเมื่อยามค่ำ, 148)

ประกายแดดเริ่มร้อนแรงขณะที่ธงชาติสีซัดพัดพลิวอยู่กับ

ยอดเสา

(ในกระแสร่างกาลเวลา, 64)

ช่างต่างกันเสียจริง ๆ เมื่อเธอก็มองตัวเองภายใต้ชุดเสื้อผ้า
สีซีดพอ ๆ กับหน้าตา

(นางฟ้า-ทาสี, 98)

เขาเป็นเสมียนรับราชการอยู่ตรงตัวตึกสีทึมที่ห่างจากร้านเหล้า
 ออกไปไม่กี่ไกลนัก

(ร้านเหล้า, 140)

ตึกหลังนี้สีทึม มีรูปยาวคล้ายตึกแถว

(ลมวน, 115)

เธอผินหน้าไปทางสวนดอกไม้ที่ชูช้อล้อมอยู่กลางแสง
สีหม่นของยามเช้า

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 97)

แม่เอาลูกสาวคนเล็กยัดเข้าไปในมุ้งสีหม่นมอที่กางผึ่งเต็ม
 ห้องนั้นแล้ว

(ถึงคราที่จะหนีไกลฯ, 73)

เขาใส่กางเกงขายาวเพียงเข่ากับเสื้อยัดลายสีกะต๋ากะต๋าง

(ถึงคราที่จะหนีไกลฯ, 69)

เขาซ้อนท้ายรถเครื่องสีกะต๋ากะต๋างออกจากบ้านริมคลองมา
 เมื่อเวลาบ่ายคล้อย

(โลกีย์ไม่วิสัย, 72)

แปลงดอกไม้ริมบันไดที่สาตสีสดหลากหลายรับแสงตะวันทุก
 เช้านั้น ก็ไม่ใช่คุณดอกหรือที่พรวนดินรดน้ำเพาะให้มันเติบโตมา..

(ร่มรัก, 130)

พวกนางฟ้านี้หรือเมื่อก่อนที่เคยมอมแมมอยู่กับฝุ่นดินหญ้า
ไม่ต่างจากเชอลักเท่าไร มาบัดนี้กำลังส่งเสียงหัวเราะหวานใสอยู่ภายใต้เสื้อผ้าสีสด
(นางฟ้า-ทาสี, 97)

ผู้คนไปวัดพร้อมกับเสื้อผ้าสีใหม่
(หยตหนึ่งในน้ำครำ, 93)

นุ่มมือ
ผมนึกถึงภาพตัวเองกับเทียรสวมนวมคู่สีจัดใหม่และสวย
(มนเทียร พันธชาติ, 125)

หญ้าพลิวปลายอยู่กลางแดดสีอ่อนที่ค่อย ๆ เข้มขึ้น และลม
ก็ฟังเสียงดังขึ้น เมื่อเช้า สาย บ่าย เทียง
(ชรา, 115)

บ่ายใกล้เย็น
หญ้าพลิวปลายอยู่กลางแดดสีเข้มที่ค่อย ๆ อ่อนราลงเมื่อยาม
(ชรา, 117)

เมื่อคำแก้วมีอายุได้สิบเอ็ดขวบเศษ เรื่องดอกไม้สีสวยของ
หมู่บ้านได้กลายเป็นเรื่องเล่าขานที่ยากจะเจอเจอมันอีกแล้ว
(ออกไปกับฝูงผีเสื้อ, 117)

ที่หลังค่ายทหารชิตชายทะเลมุมหนึ่งจึงเคลื่อนไปด้วยเรือน
พักหลังน้อยทาสีสวย
(ลมวาน, 115)

เมื่อวันอย่างนี้มาถึงเหมือนว่าตัวเองกลับไปเป็นเด็ก ตื่นเต้น
ที่แม่จะพาไปเที่ยวงานวัด ได้เล่นสนุกหลายอย่าง และได้เล่น "สอยดาว" จากต้นไม้กล้วยพฤกษ์
ที่ดอกผลของมันห่อหุ้มด้วยกระดาษสีมันสวย
(วันพิเศษ, 67)

อยู่โคนต้นชมพูคู่นี้

ชายหนุ่มคนนี้เดินไปที่รถเก๋งคันงามสีบาดลูกตาที่จอดเคียง

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 87)

เสียความรู้สึก

พวกเขา มักหุดหู่เมื่อมองเห็นรถเก๋งสีสวยบาดลูกตาและทำให้

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 84)

ในท่ามกลางความร้อนมีสีเย็นตาปรากฏขึ้น

("หนังสือหน้า", 127)

ผมไปหาเซบอยที่ถนนรมครีมีไปด้วยต้นไม้ใหญ่และกำลัง
เรื่องอำนาจ นัดพบกันที่ร้านอาหารใกล้ ๆ สำนักงานสภา รสร. ที่ระย้าไปด้วยพุ่มไม้ดอก
สีหวานด

(เรื่อง(ไม่)จริง, 145)

จำเวรมองฝ่าแสงไฟสีเศร้าก่อนเบือนหน้าหนีจากภาพ

("มาลัย" ของจำเวร, 35)

ฟ้ายามนี้

ผมแลเห็นรอยหวาดหวั่นและสีเศร้าจับเกาะอยู่เหมือนดาวบน

(กระตักน้ำ, 82)

การใช้คำบอกลีที่ไม่ได้ระบุชัดว่าเป็นสีใดสีหนึ่งโดยตรง เช่น
"สีแดง" "สีดำ" "สีเขียว" "สีเหลือง" แต่ใช้คำที่บอกสภาพ เช่น "ซีด" "หม่น" "กะดำกะต่าง" คำ
บอกอาการ เช่น "หวานด" และคำบอกความรู้สึก เช่น "เศร้า" จะทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการได้
ลึกซึ้งกว้างขวาง และได้สัมผัสกับอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้ง เช่น "ซีด" "หม่น" "ทึม"
"กะดำกะต่าง" จะให้ภาพของความเหงา เศร้า ว้าเหว และความทุกข์ ส่วน "สด" "ใหม่" "จัด"
"สวย" "บาดลูกตา" "เย็นตา" จะให้ภาพความสดชื่นรื่นเริง ความเพลิดเพลินเจริญใจ คำบอกลี
ที่บอกอาการ "หวานด" จะทำให้ผู้อ่านจินตนาการภาพของสีในแง่ของความรู้สึก สีที่ "หวาน"
และ "ด" ในความคิดของผู้อ่านแต่ละคนอาจจะแตกต่างกันออกไป ผู้อ่านจะสร้างภาพของสีใน
ความรู้สึกของตน จึงเป็นภาพที่ให้จินตนาการอันลึกซึ้งและกว้างขวาง และคำบอกลี "เศร้า"

เป็นสิ่งที่บอกความรู้สึกโดยตรง ผู้อ่านสามารถจินตนาการสิ่งที่สร้างความรู้สึกเศร้าตามความนึกคิดของตน ซึ่งอาจจะแตกต่างกันออกไป แต่สิ่งที่ผู้อ่านทุกคนได้สัมผัสร่วมกันก็คือความรู้สึก "เศร้า" การใช้คำบอกความรู้สึกเป็นคำบอกสิ่งจึงทำให้ผู้อ่านสัมผัสกับความรู้สึกดังกล่าวได้ง่ายและชัดเจน โดยไม่ต้องวิเคราะห์อารมณ์ความรู้สึกผ่านสื่ออีกทอดหนึ่ง

1.3 การใช้คำทำเนียบกวี

คำทำเนียบกวี ในที่นี้ใช้ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า poetic diction หมายถึง คัพท์และการเรียบเรียงถ้อยคำในบทร้อยกรอง (verse) ที่ต่างไปจากร้อยแก้ว (prose) เป็นภาษาที่จำกัดจำเพาะสำหรับบทร้อยกรอง เช่น แก้วกับมอก ทรเนตร คชสาร (พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม: ภาพพจน์ ไวยากรณ์ และกลการประพันธ์ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2539: 165-167) อิศศิริ ธรรมโชติ ได้สรรคำทำเนียบกวีมาใช้ในการร้อยแก้ว ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นจินตภาพที่สอดประสานและมีสัมพันธ์ภาพกับสาระสำคัญของเรื่อง โดยจะปรากฏคำทำเนียบกวีที่โดดเด่นท่ามกลางภาษาธรรมดาทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พรายแพรวพิไล

อิสศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำ พรายแพรวพิไล ในเรื่อง ถึงคราวที่จะหนีไกล ไปจากสำนักสงฆ์สายนั้น เพื่อบอกสภาพของดาวดวงหนึ่งถึง 2 ครั้ง ดังนี้

หล่อนถอนใจยาวพลางเหลือบตาผ่านประตูที่เปิดอ้าเอาไว้ไปจับอยู่เบื้องฟ้าทางทิศใต้ ดาวดวงหนึ่งพรายแพรวพิไล ห่างไกลเกินจะหยั่งถึง-ไกลเหมือนดวงดาว! หล่อนรำพันสะท่อนใจ

และไกลเหมือน เขา ที่ทอดทิ้งหล่อน

เขา หมายถึงพ่อของลูกที่หล่อนมีอยู่เดี๋ยวนี้ซึ่งหวานนิกถึงครั้งใด หล่อนก็จะเห็นเขานั่งรถไฟมาด้วยกันกับหล่อนเมื่อครั้งนั้น

"เราคงไม่ทุเรศเหมือนอยู่บ้านหอรกน่า ทำใจดีไว้ เมืองหลวงคงมีอะไร ๆ ให้เราทำมาหาได้ ดีกว่าอาศัยมันอยู่ช่วยทำให้มันรวย แต่เราอยู่ได้ไปวัน ๆ"

ถึงตอนนี้ หล่อนร้องไห้ และมองไม่เห็นดวงดาวพรายแพรวพิไลห่างไกล - ดวงนั้นแล้ว.....

(ถึงคราวที่จะหนีไกลฯ, 71)

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี พราวแพรวพิไล เพื่อบอกสภาพความสวยสดงดงามของดาวให้เด่นชัดขึ้น "ดาว" ในเรื่องนี้เป็นสัญลักษณ์ของความหวังในชีวิต พราวแพรวพิไล ขยายภาพความหวังว่าเป็นความหวังที่แสนสวยงาม มีทั้งความ พราวแพรว ซึ่งหมายถึง เลื่อม แวววาว และความ พิไล ซึ่งหมายถึง งาม คำทำเนียบกวี พราวแพรวพิไล จึงให้ภาพของความงามแห่งดาวที่เปล่งประกายระยิบระยับ และในความหมายที่ลึกลงไปอีกระดับหนึ่งก็หมายถึง ความหวังอันงดงามของชีวิต ความหวังของเธอในเรื่องนี้ พราวแพรวพิไล แต่เธอก็มองไม่เห็นความ พราวแพรวพิไล แห่งชีวิตแล้ว และในที่สุดเธอก็ได้ตัดสินใจพาลูกหนีไปจากสถานที่อันไร้ความหวังแห่งนั้น

ลักษณาการ, พิสุทธิ์, อนรรฆคำ

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี ลักษณาการ และ พิสุทธิ์ แทนคำที่ใช้โดยทั่วไป คือ "ลักษณะ" และ "บริสุทธิ์" และเลือกใช้คำทำเนียบกวี อนรรฆคำ ในเรื่องดอกไม้...ที่เธอถือมา ดังนี้

ด้วยลักษณาการและศรัทธาอันพิสุทธิ์...เธอมุ่งหน้าออกจากบ้าน เธอว่า
"แม่จ๋า ฉันจะกลับมาพร้อมด้วยชัยชนะ"

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 97)

ด้วยลักษณาการและศรัทธาอันพิสุทธิ์ เธอเชื่อด้วยหัวใจและสำนึกว่าเธอจะ
ประสบชัยชนะได้ด้วยดอกไม้ในมือเธอ

มือเล็ก ๆ และรูปเรียวสวยสง่า....

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 98)

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำ ลักษณาการ เพื่อแสดงลักษณะและอาการอัน พิสุทธิ์ คำทำเนียบกวี ลักษณาการ ช่วยแสดงภาพที่พิเศษกว่าลักษณะและอาการทั่วไป เป็นภาพในอุดมคติ เป็นภาพที่สูงส่ง และเป็นภาพที่สอดคล้องกับสภาพจิตใจที่มีความ "ศรัทธา" กล่าวคือ คำทำเนียบกวี ลักษณาการ ได้แสดงลักษณะทางกายภาพที่ พิสุทธิ์ ส่วนคำทำเนียบกวี พิสุทธิ์ ก็ช่วยเน้นย้ำถึงความบริสุทธิ์ ความสะอาด ทั้งร่างกายและจิตใจของเธอให้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงถึง ความศรัทธาในการต่อสู้ที่ถูกต้อง หรือการต่อสู้ที่ใช้ดอกไม้เป็นอาวุธ ซึ่ง "เธอ" ในที่นี้ เป็น "ผู้ถือดอกไม้ และเป็นส่วนหนึ่งของดอกไม้"

อัศศิริ ธรรมโชติ ยังได้เน้นย้ำจินตภาพของดอกไม้ให้เด่นชัดยิ่งขึ้นว่า

เธอคือดอกไม้อนรรฆค่า เกิดจากความรัก ความศรัทธา ความเชื่อมั่นจากหัวใจอันบริสุทธิ์ และรูปลักษณะอันละมุนละไม เธอได้นำมาร้อยเรียงไว้อยู่ในหัวใจของทุกคน ตราบจนนิรันดร์

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 100)

อนรรฆค่า หมายถึง หากามีได้, เกินที่จะประมาณราคาได้ การที่อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวีคำนี้ ได้ช่วยบ่งชี้ให้เห็นภาพและความรู้สึกอันพิเศษ "ค่า" ในที่นี้ไม่ได้พบเห็นในเรื่องราวธรรมดา แต่เป็นเรื่องของ "ค่า" ทางจิตใจ ที่ควรจะถูกกล่าวถึงด้วยความยกย่องอย่างยิ่ง

วันรุ่งอรุณ

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำ วันรุ่งอรุณ ในเรื่อง แล้วหญ้าแพรกก็หลงกลาญ เพื่อบอกถึงความพิเศษของ "รุ่งเช้า" ในข้อความตรงนั้น ดังนี้

....เสียงเหล่านี้เรียงลง เมื่อฟ้าสว่างเต็มที่แล้ว ดวงจันทร์ลับทิวไม้ไปแล้วที่
ท้ายไร่ ท่ามกลางเสียงไก่ขันของวันรุ่งอรุณ

นาคไซเซออยู่ที่หัวบันไดบ้าน ยืนรับเสียงไก่ขันเมื่อวันรุ่งอรุณด้วยดวงตาที่
พร่าพราย

(แล้วหญ้าแพรกก็หลงกลาญ, 139)

วันรุ่งอรุณ ในที่นี้ แสดงถึงความพิเศษ ต่างกับ "รุ่งเช้า" ของทุก ๆ วัน เพราะเป็นวันที่ "นาค" กับ "เหิน" ได้พ้นจากพันธนาการของ "นาย" ทั้งนาคและเหินเป็นคนของนาย เมื่อนายของคนทั้งคู่รักกัน พวกเขา ก็รักกันด้วย แต่เมื่อนายของทั้งคู่เกลียดกัน เขาทั้งคู่ก็จำเป็นต้องทำร้ายกันตามคำสั่งของเจ้านาย แม้ว่า "ความเป็นเพื่อนระหว่างเขากับเหินนั้นไม่มีวันสิ้นสุด" ในขณะที่เหินตายและนาคก็กำลังจะตายเช่นกัน นาคก็ได้พบ วันรุ่งอรุณ แห่งชีวิต เป็น รุ่งอรุณ ของความรู้สึก ตัดตอนจบของเรื่อง ดังนี้

เมื่อวาระสุดท้ายได้เดินทางมาถึง นาคคิดว่าตนเองตั้งใจเสียด้วยซ้ำต่อการที่จะสูญเสียนายไปเสียทีหนึ่ง เหินเมื่อใกล้ตายก็งัดคิดไม่ต่างไปจากเขา นาคคิดและรู้สึกที่พันชะ

ทั้งหลายเหล่านี้กำลังจะสูญสิ้นไปโดยปริยาย ความรู้สึกใหม่คือการเป็นอิสระปลดปล่อยและเสรี จากพันธนาการที่งอแงที่ผูกอยู่กับชีวิต - ไม่มีอะไรจะมาบังคับและเป็นนายของเขาทั้งสองต่อไป อีกแล้ว ณ บัดนี้

(แล้วหญ้าแพรกก็ผลกกลาญ, 140)

วันรุ่งอรุณ จึงได้ช่วยฉายภาพของวันใหม่ที่สวยงามและแจ่มใสทั้งทางกายภาพ และจิตใจ

สลักเสลาวิจิตร

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำ สลักเสลาวิจิตร ในเรื่อง ความตาย(ที่ต่างกัน) สอง ครั้ง เพื่อแสดงสภาพงานศพที่ยิ่งใหญ่สวยงามทางกายภาพที่ว่าด้อยค่าด้านความรู้สึก ดังนี้

โลงสีทองของพ่อวางอยู่บนคันรถที่สลักเสลาวิจิตรราวกับราชรถที่ลอยเลื่อนมาจากสวรรค์

(ความตายฯ, 41)

รถขนศพของพ่อแตกต่างกับรถขนศพของแม่เมื่อสิบสองปีก่อน ดังนี้

รถมีหลังคาคุ้มโลงที่เรียบง่ายคล้ายรูปจำลองศาลาวิจิตร

(ความตายฯ, 37)

ความ สลักเสลาวิจิตร ในที่นี้ แฝงนัยเสียดเย้ยสังคมสมัยใหม่ที่ให้ค่าแก่การจัดงานศพที่มีพิธีอันยิ่งใหญ่ สวยงาม แต่ขาดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้สูญเสีย สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงความแตกต่างของงานศพที่ห่างกันสิบสองปี งานศพเมื่อสิบสองปีก่อนเรียบง่ายแต่เต็มไปด้วยความรู้สึกเศร้าโศกของผู้มาร่วมงาน ในขณะที่งานศพของสิบสองปีหลังยิ่งใหญ่ แต่ไร้ความโศกเศร้าของผู้มาร่วมงาน คำทำเนียบกวี สลักเสลาวิจิตร ได้ช่วยเน้นย้ำภาพความยิ่งใหญ่ของงานศพ อันจะช่วยให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงความแตกต่างดังกล่าวได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

อัครฐาน

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี อัครฐาน ในเรื่อง เมื่อเป็นย่า...ของวันอันร้าย เพื่อเน้นย้ำให้เห็นถึงสภาพฐานะของตัวละครดังนี้

เธอจะต้องให้เขาตระหนักอีกมากกว่า ชีวิตของเขามีได้เป็นธรรมดาเยี่ยงสามัญชนคนอื่น...เขาเป็นตัวแทนแห่งชาติตระกูลอันสูงส่งแห่งฐานะอัครฐานที่มีอยู่ไม่กี่สิบตระกูลในประเทศนี้ เขามีสิทธิ์ มีปัญญา อยู่เหนือคนอื่นอีกหลายเรือนล้าน ต่อการแก้ปัญหาอันยุ่งยากที่จะต้องเข้ามาเยี่ยมเยือนบ้างเมื่อเคราะห์หามยามร้าย

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 104)

คำทำเนียบกวี อัครฐาน ช่วยฉายภาพแห่งความสูงส่งให้เด่นชัดยิ่งขึ้น อัคร หมายถึง เลิศ, ยอด มักใช้เป็นส่วนหน้าสมาส เช่น อัครชายา อัครราชทูต เป็นต้น อัครฐาน จึงแสดงภาพแห่งความเป็นเลิศและเป็นยอดแห่งฐานะ ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความแตกต่างของราคาชีวิตระหว่างคนรวยกับคนจน โดยมีเหตุการณ์ "เขา" ผู้เป็นตัวแทนแห่งชาติตระกูลอันสูงส่งแห่งฐานะอัครฐานับรถชนคนตาย และคนที่ถูกชนตายก็เป็นเพียง "เขา" ได้งานประจำ มันคงเป็นหลักฐาน เป็นคนงานกวาดขยะของเทศบาล" เมื่อความเป็นหลักฐานอันมั่นคงของเขานั้น หมายถึงการเป็นคนงานกวาดขยะ จึงแสดงให้เห็นฐานะอันยากจนขั้นแค้นยิ่ง งานที่ต่ำต้อยในสายตากคนทั่วไปจึงได้เป็นงานที่มั่นคง มีหลักฐานสำหรับเขา เมื่อฐานะแตกต่างกันมากเช่นนี้ เรื่องจึงจบลงด้วยความคิดและสำนึกของผู้เป็นแม่ของชายผู้เป็นตัวแทนแห่งฐานะอัครฐาน ดังนี้

ใครกันนะ? ที่ถูกรถราคาแพงของเขาชนล้มตายไปวันนี้....ราคาชีวิตของคนนั้นกับราคารถของลูกชาย ใครจะแพงกว่ากันแน่?...เธอคิด

เอาละ! เธอพรายยิ้มที่มุมปาก ปลอบโยนลูกให้คลายลงจากความเศร้า... "มันเป็นเรื่องนิดเดียว นิดเดียวเท่านั้นเอง!" เธอว่า

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 104)

คำทำเนียบกวี อัครฐาน จึงได้ช่วยสนับสนุนคำตอบว่า ราคาของรถของลูกชายเธอน่าจะแพงกว่าราคาชีวิตของคนจนผู้มีเพียง "หลักฐาน" คนนั้น

วิมานเมฆา

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี วิมานเมฆา เป็นชื่อหมู่บ้านจัดสรรในเรื่อง วันพิเศษ เพื่อแสดงให้เห็นภาพแห่งความหวังอันสวยสดงดงามของคนจนผู้ฝากความหวังไว้กับการเล่นหวยหรือการซื้อลอตเตอรี่ และแฝงนัยเสียดเย้ยความหวังเช่นนี้ว่าคงยากที่จะเป็นจริง ดังนี้

ผืนนั้นรู้ดีว่าเป็นจริงได้ยาก ยิ่งกว่าผืนไต้ไปให้ถึงดวงดาวเสียดด้วยซ้ำ-ผืนนั้น
แห้งแล้ง เมื่อคิดถึงสภาพที่เป็นอยู่ของตนเอง คิดถึงความเป็นจริงในหน้าที่การงานและเงิน
เดือนที่ได้รับ ถ้าหากว่าไม่มีหวยมาจูงปรุ่งแต่งให้ผืนสดใสมีสีสันบ้างในทุกครั้งที่ "วันพิเศษ"
จะมาถึง

"ลาก่อน ป้าสายใจ..." เขาเคยคิดคร่ำครึ เห็นภาพตนเองมาร่ำลาผู้คนเพื่อนบ้าน
เคยคุ้นในซอยสลัมนี้ "ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านนี้ ฉันยกให้ป้าสายใจหมด อย่าลืมไปเยี่ยมฉัน
บ้างนะ หมู่บ้านจัดสรรวิมานเมฆา ฉันจะชักธงชาติไว้ริมรั้วบ้าน ให้พวกเราจำได้ ไปถูก" เขา
สั่งไว้อย่างนี้

(วันพิเศษ, 68-69)

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี เมฆา แทน "เมฆ" เพื่อเพิ่มภาพแห่ง
ความสวยสดงดงามของความหวัง ส่วน วิมาน หมายถึง ที่อยู่หรือที่ประทับของเทวดา เมื่อนำ
2 คำนี้มารวมกันเป็น วิมานเมฆา จึงฉายภาพของที่อยู่อาศัยที่แสนสวยงาม ทว่าเป็นความสวย
งามที่อยู่ในความฝันเท่านั้น เมื่อเป็น "วิมาน" ของ "เมฆ" วิมานนี้จึงไม่คงทน คงปรากฏอยู่แค่
ในความฝันของคนจนเพียงชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้น ทั้งนี้ได้แสดงสัมพันธภาพกับสารสำคัญของ
เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงการที่คนจนฝากความหวังแห่งชีวิตไว้กับการเสี่ยงโชค ซึ่งยากยิ่งนักที่
ความหวังนั้นจะเป็นจริง แต่คนจนก็ยังฝันและหวัง ทุก ๆ ครั้งที่ "วันพิเศษ" เวียนมาถึง

รุกขชาติ

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี รุกขชาติ แทน "ต้นไม้" ในเรื่อง
ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์ เพื่อแสดงถึงคุณค่าของต้นไม้ที่พิเศษกว่าต้นไม้อื่น ๆ ดังนี้

ต้นไม้สูงขึ้นทุกวัน แตกกิ่งก้านแผ่ใบคลุมจนกลายเป็นร่มเงาให้หลบได้ในยามร้อน เมื่อที่พักรอรถแน่น คนรอรถเมล์รู้สึกว่ารุกขชาติคู่นี้เป็นเหมือนไม้ผลที่ยืนต้นอยู่บนผืนทราย

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 83)

เด็กชายผอมบางในชุดกางเกงขาสั้น และเสื้อยืดเก่าคร่ำแทบมิได้แลดวงตาอันกระหายชุกช่นไปที่รถเก๋งคันงามนั้นเลยแม้แต่น้อยนิด หากเขายืนแหงนงมองผลพวงของชมพู "รุกขชาติบนผืนทราย" นั้นด้วยความตื่นตา

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 85)

ในทางกายภาพ รุกขชาติ คู่นี้ได้ให้ร่มเงาแก่คนรอรถเมล์ ให้ความอ้อมรอยแก่เด็กเร่ร่อน เป็น รุกขชาติ ที่ยังประโยชน์แก่มนุษย์ท่ามกลางสังคมที่สับสนวุ่นวาย ในระดับลึก รุกขชาติ คู่นี้ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งน้ำใจงามของชายเจ้าของรถเก๋งที่จอดเคียงรุกขชาติ เป็นรถเก๋งที่คนทั่วไปมองว่าเจ้าของมีวาสนาและสุขสบายกว่าคนทั่วไป เป็นรถเก๋งที่บาดลูกตาและทำให้คนรอรถเมล์เสียความรู้สึก ทว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์เด็กเร่ร่อนตกต้นไม้บาดเจ็บ คนทั่วไปต่างปฏิบัติที่จะช่วยเหลือ และในที่สุด คนที่มีน้ำใจอันงดงามกลับกลายเป็นเจ้าของรถเก๋งคันนั้น

ต้นชมพูสองต้นและลูกดกงดงามเมื่อถึงฤดูหนาวมีสีส้ม "รุกขชาติบนผืนทราย" ดูเจริญใจ เพลินตา เมื่อเกสรสีนวลโรยหล่นบนพื้นดินและถนนกับลมส่อง ยังคงเป็นสิ่งที่คุ้นตาสำหรับคนรอรถเมล์นั้น เช่นเดียวกันกับรถเก๋งคันงามที่จอดอยู่เป็นประจำ

(ต้นชมพูข้างที่พักรถเมล์, 87)

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้คำทำเนียบกวี รุกขชาติ ถึง 3 ครั้ง เพื่อเน้นย้ำภาพแห่งคุณค่าของต้นไม้ทั้งในแง่กายภาพและสัญลักษณ์ของจิตใจมนุษย์ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

ทาสี

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี ทาสี ในเรื่อง นางฟ้า-ทาสี เพื่อแสดงถึงสภาพการเป็นทาสของผู้หญิงให้เด่นชัดขึ้น ดังนี้

เธอ...นึกถึงท่าที่มีสง่ากับการแต่งกายอันสดสวยของกลุ่มนางฟ้ามาเยือนบ้าน และนึกถึงตัวเองที่เหมือนคนเจียมจนอยู่ในทุก ๆ สถานการณ์ และแม้แต่เวลามาเยือนบ้านที่ผู้เก่า ไทรมทรุดมั่งหลังคาสังกะสีที่มองเห็นอยู่ข้างหน้าอย่างใจแป้ว และนึกสงสารแต่แม่ที่มีลูกเปรียบเหมือนหนึ่งนางทาสี

(นางฟ้า-ทาสี, 102)

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี ทาสี เพื่อเน้นย้ำให้เห็นสภาพของการ เป็น "ทาส" ของผู้หญิง สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงความแตกต่างระหว่าง ผู้หญิงที่ทำงานเป็นโสเภณีซึ่งได้รับการเปรียบเทียบกับเป็น "นางฟ้า" เพราะมีความสวยสด งดงาม มีรายได้ดี ตรงกันข้ามกับผู้หญิงที่ทำงานเป็นคนใช้ซึ่งมองตนเองเป็นนางทาสี เพราะมี แต่ความยากจนตกต่ำ ซอมซ่อและไร้สง่าราศี สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมที่ดูถูกอาชีพ โสเภณี แต่อาชีพโสเภณีกลับทำให้หญิงสาวในสังคมดูดีขึ้นทั้งร่างกายและฐานะ ในขณะที่ อาชีพคนใช้เป็นอาชีพที่สังคมยอมรับ แต่หญิงสาวที่เป็นคนใช้ก็ได้รับการดูถูกเหยียดหยามเช่น เดียวกัน มีหน้าซ้ำรายได้น้อย ไม่ได้ช่วยให้ชีวิตที่ยากจนของเธอดีขึ้น จนในที่สุดหญิงสาวก็คง จะดิ้นรนให้พ้นสภาพ ทาสี เพื่อไปสู่การเป็น "นางฟ้า" ดังตอนจบของเรื่อง

กลับกรุงเทพฯ เทียวนี้ บางทีเธอจะไม่กลับไปเก่า บางทีอาจจะตรงดิ่งไปหา เพื่อนสาวเก่ากับกลุ่มนางฟ้าเหล่านั้น เธอกำลังคิดสับสน

(นางฟ้า-ทาสี, 103)

ผีนแผ่นดินตฤณชาติ

อัศศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำทำเนียบกวี ผีนแผ่นดินตฤณชาติ ในเรื่องชื่อเดียวกันถึง 3 ครั้ง เพื่อเน้นย้ำจินตภาพของผีนแผ่นดินที่มีความหมาย ความสำคัญ และงดงามอยู่ใน ความทรงจำของตัวละคร ดังนี้

ยังคงมีแม่คนเดียวเท่านั้นที่ท่ามาหากินอยู่กับผีนแผ่นดินตฤณชาติทั้งที่ก็เริ่ม แก่มากแล้ว

(ผีนแผ่นดินตฤณชาติ, 152)

ไม่มีใครในเรือสายตำรงอยู่กับผืนแผ่นดินตถุณชาติอีกแล้ว

(ผืนแผ่นดินตถุณชาติ, 153)

เมื่อผู้เป็นแม่ต้องละจากถิ่นฐานบ้านเกิดไปอยู่เมืองหลวงกับลูก ๆ เธอก็ได้แต่หวนระลึกนึกถึงความสุขที่เคยมี และชีวิตที่เคยตำรงอยู่กับผืนแผ่นดินตถุณชาติ อันมีคุณค่าและความหมายต่อจิตใจของเธอยิ่งนัก แม้ว่าชีวิตที่เมืองหลวงจะเป็นชีวิตที่สะดวกสบาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประการ แต่ก็หาได้เหมือนแผ่นดินถิ่นเกิดไม่ คำทำเนียบกวี ผืนแผ่นดินตถุณชาติ ได้แสดงให้เห็นภาพของผืนแผ่นดินที่มีคุณค่าและยิ่งใหญ่ทางจิตใจของคนที่นี่ และผูกพันให้เด่นชัดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น อัศศิริ ธรรมโชติ ได้ปิดเรื่องด้วยการเน้นย้ำถึงภาพความรักความผูกพันระหว่างคนกับ ผืนแผ่นดินตถุณชาติ ดังนี้

ทุกคนดูจิตใจที่แม่ได้กลับมาหมายมาตายบ้านเกิด อยู่ในอ้อมแขนของพวกเขา ที่บัดนี้มีแล้วพร้อมที่จะสนองคุณรับใช้ชีวิตแม่ในบ้านปลาย พวกเขาช่วยกันเปิดพัดลมให้แม่หายร้อน ช่วยกันเอาน้ำจากตู้เย็นมาให้แม่ได้ชื่นใจ และช่วยกันกตัญญูจ้อหาอาหารดี ๆ มาให้แม่ ช่วยกันหาห้องหับให้อยู่อย่างสบาย พร้อมกับที่แนะนำหนังละครจากโทรทัศน์วีดีโอที่เชื่อว่าแม่ดูแล้วจะได้สนุกสบายใจ แต่แม่กลับร้องไห้

ที่บ้านจัดสรรของลูกสาวพอจะมีต้นไม้และสนามหญ้าเขียวให้แม่มองอยู่บ้าง แม่ก็มองสนามหญ้าร้องไห้ แล้วก็**ชบ-ผืนแผ่นดินตถุณชาติ**

(ผืนแผ่นดินตถุณชาติ, 156)

จากตัวอย่างคำทำเนียบกวีที่ยกมาทั้งหมดสรุปได้ว่า การใช้คำทำเนียบกวีจึงได้สร้างจินตภาพให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ทั้งทางกายภาพและอารมณ์ความรู้สึก บางคำก็ยังแฝงความหมายโดยนัยบางประการซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่อง โดยปกติคำทำเนียบกวีมักจะปรากฏในงานร้อยกรอง เมื่อมาปรากฏในงานร้อยแก้วจึงดูสะดุดเด่น ชวนให้ผู้อ่านพิจารณาพิเคราะห์ถึงความหมายที่แฝงอยู่ ทั้งยังจุดประกายให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการที่ลึกซึ้งตามไป ดังจะเห็นได้จากคำต่าง ๆ ที่ยกมากล่าวไว้โดยละเอียดข้างต้น นอกจากนี้การใช้คำทำเนียบกวีบางคำยังใช้ในอัตราความถี่มากกว่า 1 ครั้งในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งก็จะทำให้ผู้อ่านได้สะดุดตาสะดุดใจ และพิจารณาพิจารณาคำนั้น ๆ ในความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.4 การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม

การใช้ภาษาที่ขัดแย้งกัน บางตำราเรียกว่า ปฏิทรรศน์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า paradox หมายถึง คำกล่าวที่มองอย่างผิวเผินแล้วจะขัดกันเอง หรือไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่ถ้าพิจารณาให้ดี จะเป็นคำกล่าวที่มีความหมายลึกซึ้งและเป็นไปได้ เช่น "ศัตรูคือยากำลัง" "ยิ่งรีบก็ยิ่งช้า" (พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม: ภาพพจน์ ไวยากรณ์ และกลการประพันธ์ อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2539: 160) อัคริ ธรรมโชติ ใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือแย้งกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพและเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น และนำไปสู่การตีความและเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องในที่สุด

1.4.1 การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามเพื่อแสดงภาพหรือเหตุการณ์

อัคริ ธรรมโชติใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกันให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เด่น-ชืด , ไร้สีสัน

สองชืดเล็ก ๆ บนป่าสองข้างครึ่งหนึ่งมันเคยเป็นสีทองเด่น...กระแสดธารแห่งกาลเวลานั้นแหละที่ทำให้มันชืด จนเดี๋ยวนี้มองไม่มีสีอีกต่อไป

(ในกระแสดธารแห่งกาลเวลา, 66)

เรื่อง "ในกระแสดธารแห่งกาลเวลา" อัคริ ธรรมโชติ ได้เลือกใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม คือ สีทองเด่น กับ ชืด หรือ ไม่มีสี เพื่อให้ภาพของสีทองที่สะดุดเด่นตัดกัน สีทองเด่น เป็นสีเหลืองสุกปลั่งและเป็นสีของโลหะมีค่าและมีความโดดเด่น ผู้อ่านจะสัมผัสถึงคุณค่าแห่งสีของ สีทองเด่น ได้ เมื่อสีทองเด่น กลายเป็นสีทองชืด ก็เป็นการลดค่าและความโดดเด่นของสิ่งนั้น ๆ ลงไปด้วย ภาพนี้จึงโยงไปสู่การตีความและเข้าใจสาระสำคัญของเรื่อง กล่าวคือ สีทองเด่น หมายถึง ปณิธานของครูคนหนึ่งที่เปี่ยมไปด้วยประกายไฟผืนอันลุกโชน ซึ่งต่อมาถูกความจริงแห่งชีวิตดับสิ่งเหล่านั้นให้มลายหายไปพร้อมกาลเวลา สีทองเด่น ที่เคยเปล่งประกายสุกใส จึงค่อย ๆ ดับแสงลงจนกลายเป็นสีทองชืดและไร้สีสันในที่สุด

โชคดี-โชคร้าย

"ทั้งโชคดี โชคร้ายเนาะ" ฟอกสาวขึ้นมาลอย ๆ
 นัยน์ตาขุ่นมัวของปู่ จ้องเขม็งมาที่นาง-ส่อแววเห็นใจ ปวดร้าวแทน
 เหมือนหยั่งรู้หัวใจนางบัดนี้

(เสียแล้วเสียไป, 108)

โชคดี ตรงกันข้ามกับ โชคร้าย แต่ในเรื่อง เสียแล้วเสียไป ความโชคดี
 มาพร้อมกับความโชคร้าย "นาง" ในเรื่องนี้เป็นหญิงสาวที่ โชคร้าย เพราะเกิดอุบัติเหตุถูกเครื่อง
 จักรของโรงงานที่ทำงานอยู่ตัดข้อมือขาด แต่เหตุการณ์นี้ได้นำ โชคดี มาสู่ครอบครัวของนาง
 เพราะทางโรงงานได้จ่ายค่าเสียหายให้นางหนึ่งหมื่นบาท เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นทั้ง โชคดี
 และ โชคร้าย

แต่ความ โชคดี ที่มาพร้อมกับความ โชคร้าย ก็ได้เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อ
 โจรมาปล้นบ้านแล้วฆ่าปู่ของเธอลูกต่างสุนัขของเธอตาย แต่เงินหนึ่งหมื่นบาทยังอยู่เพราะ
 ผู้ใหญ่บ้านได้นำเงินไปเก็บไว้ให้ ดังข้อความตอนนี้

"โชคยังดี ผู้ใหญ่มาช่วยเสียก่อน ไม่งั้นเงินจะสูญ" แม่บอกกับเพื่อน
 บ้านที่มาเยี่ยม สีหน้าเศร้าลงไปบ้าง

"ทั้งโชคดี โชคร้าย คราวนี้" พ่อเสริม สีหน้าเศร้าพอ ๆ กัน

(เสียแล้วเสียไป, 112)

คำว่า โชคดี กับ โชคร้าย ได้เน้นย้ำจินตภาพที่ขัดแย้งกัน โชคดี ที่เกิด
 ขึ้น เป็น โชคดี ของพ่อ แม่ และน้องสาวของนาง ที่ตื่นเต้นกับเงินที่ได้รับโดยไม่ได้คำนึงถึง
 ความรู้สึกของนางเลย ในขณะที่นางมีแต่ โชคร้าย ต้องสูญเสียแขนและ "ปู่" บุคคลที่นางรักและ
 เป็นบุคคลที่เข้าใจนางมากที่สุด พร้อมทั้งเจ้าต่างสุนัขที่จงรักภักดีต่อปู่และนางด้วย คำว่า โชคดี
 กับ โชคร้าย จึงได้ฉายภาพแห่งความขัดแย้งเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจสารสำคัญของเรื่องที่แสดง
 ให้เห็นว่านางได้สูญเสียทั้งอวัยวะและความรักความอบอุ่นในครอบครัว เพราะพ่อแม่และน้อง
 ของนางให้ความสำคัญกับเงินมากกว่าความรู้สึกของนาง ดังข้อความตอนหนึ่งที่บอกว่า

นางกลายเป็นคนพิการที่กลับมาบ้านอย่างว่าเหว่ท้อแท้ ซ้ำเงินก้อน
 มหิมาที่นางได้รับเป็นค่าตอบแทนมือข้างที่หายไปนั้น ยังทำให้นางได้พบว่าได้สูญเสียทุกอย่าง

อันเคยมีในชีวิต ที่แท้มันคือเงาของปีศาจร้าย ที่ตามมาทำลายนางจนถึงบ้าน-มันไม่ได้ทำลายมือของนางเพียงอย่างเดียวเท่านั้น....เจ้าปีศาจจักรกลตัวนี้!

(เสียแล้วเสียไป, 111)

เศษขยะ-สิ่งมีค่า

ดูคล้ายนิยายน้ำเน่าที่เขาเคยอ่านมา แต่ใครจะรู้ได้ละว่าลมแห่งกาลเวลาจะพัดพาเอาเศษขยะหรือว่าสิ่งมีค่ามาสู่ชีวิตคนเรา

(กาลเวลา, 85)

เศษขยะ คือ สิ่งที่เหลือ ใช้การไม่ได้ ไม่มีคุณค่า ตรงกันข้ามกับ สิ่งมีค่า ในเรื่อง กาลเวลา อคติริ ธรรมโชติ ได้ฉายภาพของสองสิ่งซึ่งขัดแย้งกัน เพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัด เป็นความแตกต่างในด้าน "ค่า" ซึ่งโยงไปสู่สาระสำคัญของเรื่องที่แสดงว่าชีวิตคนเรานั้นผันแปรไปตามกาลเวลา และมีอาจล่วงรู้เลยว่าชีวิตจะพบกับสิ่งดีงามหรือชะตากรรมอันเลวร้าย ชีวิตของ "เขา" ในเรื่อง "กาลเวลา" เริ่มต้นพบกับสิ่งดีงาม แต่ชะตาชีวิตได้ทำให้เขาพบกับสิ่งที่เลวร้ายในกาลต่อมา ส่วนชีวิตของ "เธอ" เริ่มต้นพบกับสิ่งเลวร้าย และชะตาชีวิตก็ได้ซ้ำเติมความเลวร้ายให้เธออบอวลมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบัน "เขา" เป็นทหาร ในขณะที่ "เธอ" เป็นโสเภณี พวกเขาต่างก็ประกอบวีรกรรมอยู่ในสมรภูมิรบและต่างก็บอบช้ำ หากเลือกได้ระหว่าง เศษขยะ กับ สิ่งมีค่า ทั้งเขาและเธอก็คงเลือก สิ่งมีค่า แต่สิ่งที่ทั้งเขาและเธอได้รับก็คือ เศษขยะ หรือ สิ่งไร้ค่า ที่ไม่มีใครปรารถนาเลย

แมวตัวเดียว-คนหลายคน

แต่จะมีใครเล่าในที่นี้ที่กินเหล้ากินข้าวได้อย่างสบายคอนัก-แมวตัวเดียวกำลังจมน้ำตายอยู่ต่อหน้าคนหลายคน

(ขอทาน แมว และคนเมา, 23)

อคติริ ธรรมโชติ ได้เลือกใช้คำบอกจำนวนที่ตรงกันข้าม เพื่อเน้นให้เห็นความแตกต่างด้านปริมาณอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น แมวซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตตัวเล็ก ๆ เพียงตัวเดียว เท่านั้น กำลังจะจมน้ำตายต่อหน้าคนซึ่งมีจำนวนหลายคน ภาพนี้ได้ก่ออารมณ์สะเทือนใจให้บังเกิดแก่ผู้อ่าน คนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐกำลังมองดูสัตว์ตัวเล็ก ๆ ว่ายน้ำเพื่อเอาชีวิตรอดโดยไม่ตัดสินใจลงไปช่วย ภาพนี้โยงไปสู่การตีความเพื่อเข้าใจสาระสำคัญของเรื่อง แมวใน

เรื่องนี้เป็นได้ทั้งตัวจริงและตัวแทนที่สะท้อนพฤติกรรมอันเบี่ยงเบนทางคุณธรรมของมนุษย์ และภาพนี้ได้ช่วยเน้นย้ำว่า มนุษย์ที่มีพฤติกรรมเช่นนี้มีมากมายหลายคน

โกหก-จริง

เด็กหรือว่าเธอคนนี้มีวัยแค่สิบสี่ปี เธอเล่าเรื่องสองเรื่องที่บอกเธอว่า "โกหก" แต่เขาฟังอย่างไรก็รู้สึกจริงไปทุกอย่าง แม้ว่าเธอจะเล่าถึงเรื่องที่สาม ที่สี่ ที่ห้า... หรือว่าเรื่องต่อ ๆ ไป เขาก็จะเชื่อเธออยู่ดี

(นิยายกลางคืน, 31)

เรื่อง โกหก ตรงกันข้ามกับเรื่อง จริง แต่เรื่องราวที่เด็กสาวเล่าโดยบอกว่าเป็นเรื่อง โกหก นั้น เขา-ชายอายุประมาณห้าสิบปีกลับรู้สึกตรงกันข้าม เขารู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้น จริง ในสังคม เป็นความจริงที่ทำให้ผู้อ่านต้องเกิดอารมณ์สะเทือนใจ เรื่องราวที่เด็กสาวเล่านั้นเป็นเรื่องเลวร้ายที่ไม่น่าเกิดขึ้นในสังคม ไม่น่าจะเป็นเรื่อง จริง แต่ "เขา" ในเรื่องนี้ก็ได้ยืนยันว่าเรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่อง จริง การใช้คำตรงข้ามกันสองคำนี้ จึงได้ช่วยเน้นย้ำจินตภาพให้เด่นชัดยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่อัศศิริ ธรรมโชติ ได้แสดงไว้ในตอนหนึ่งของเรื่องนี้ว่า

โลกของเรายุคใหม่เต็มไปด้วยเรื่องร้าย เลว และโสมม - ไม่มีเรื่องไหนเป็นนิยาย ความเลวมีอยู่จริง แต่ฟังดูแล้วเหลือเชื่อ-เท่านั้นเอง เขารู้สึกอย่างนี้ - เราช่วยกันสร้างโลกที่แวดล้อมไปด้วยสิ่งเป็นพิษสำหรับคนวัยไม่เดียงสา

(นิยายกลางคืน, 31)

อัศศิริ ธรรมโชติ ได้เลือกใช้คำตรงกันข้าม โกหก และ จริง เพื่อเน้นย้ำจินตภาพของเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคม เรื่องที่ผู้อ่านส่วนใหญ่คิดว่าน่าจะเป็นเรื่อง โกหก และไม่น่าจะเกิดขึ้น แต่อัศศิริ ธรรมโชติ ก็ได้พยายามชี้ให้เห็นว่ามันได้เกิดขึ้นแล้วในสังคมของเรา

เพื่อน-คนรับใช้

ผมจำภาพวันวิวาห์อันใหญ่โตมโหฬารของเธอได้ เพื่อน ๆ เก่าร่วมห้องเรียนเราถ่ายภาพหมู่รวมกัน เว้นแต่ตัดซึ่งเขาแอบซุกอยู่กันครั้ว หากสีหน้าอึมเอบด้วย

การรับมอบหมายให้เป็นพ่อครัวใหญ่ของงานเลี้ยงฉลองคืนอันสุขสมของเพื่อนหญิงคนสนิท-
เพื่อนหรือ? เปล่าเลย...เขาแทบจะเป็นคนรับใช้ในงานอันยิ่งใหญ่คืนนั้นเลยทีเดียว

(เพื่อนร่วมชั้น, 47)

เพื่อน เป็นสถานภาพที่สูงกว่า คนรับใช้ แต่ในเรื่อง "เพื่อนร่วมชั้น" ตัด
ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของ "เซอ" กับ "ผม" กลับได้รับการปฏิบัติจากเพื่อนสนิทราวกับว่าตัดเป็น
เพียง คนรับใช้ เท่านั้น การเลือกใช้คำที่แสดงสถานภาพที่แตกต่างกันคือ เพื่อน กับ คนรับใช้
ในเรื่องนี้เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนสนิทอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น ปกติ
แล้วคนเราจะปฏิบัติต่อเพื่อนสนิทอย่างดี ให้เกียรติและยกย่องเสมอตัวเอง แต่ "ตัด" บุคคลที่มี
ฐานะต่อยกว่าเพื่อนสนิททั้งสอง กลับไม่ได้รับการปฏิบัติเช่นนั้น สิ่งที่เขาได้รับนั่นคือ "เกือบจะ
เป็นคนรับใช้" การเน้นย้ำจินตภาพดังกล่าว โยงไปสู่สารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า
มิตรภาพและสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา และในเรื่องนี้ก็เป็น
การเปลี่ยนแปลงในแง่ลบ คือ ความเป็นเพื่อนสนิทถูกกาลเวลาทำลาย เป็นความจริงที่ทำให้
หลายคนเกิดอารมณ์สะเทือนใจ ดังข้อความตอนหนึ่งของเรื่องที่บอกไว้อย่างชัดเจนว่า

ความเป็นเพื่อนร่วมวงเหล่า? เปล่าเลยในอาการกิริยา นอกจากวาจา
อันคุ้นเคยเพียงอย่างเดียว และผมก็ลืมเสียแล้วว่าครั้งหนึ่งเขา คือ "ใคร" ภาพถ่ายที่ให้ไว้วัน
สุดท้ายของโรงเรียนพร้อมถ้อยคำติดตลก-แต่ไอ้ตัดเพื่อนรัก, มีหรือจะจำได้ วันนี้ต่างหาก ที่ตัด
วิ่งไปมา เฝ้าเอาอกเอาใจเพื่อนสนิทคนหนึ่งซึ่งถูกกาลเวลาฆ่าความเป็นเพื่อนจากใจของเขา
ตายไปแล้ว และโดยที่เขาไม่เคยคิด เคยรู้สึก เคยฉงน

(เพื่อนร่วมชั้น, 46)

มารร้าย-นักบุญ

ในชีวิตของเขา, เท่าที่รู้ตัวเองกลัวอยู่สิ่งเดียวเท่านั้น และเขาไม่ยอม
เจอเพราะรู้สึกเป็นตัวมารร้ายที่ได้ปะนักบุญอันต้องคาถาเวทมนตร์ทำให้เจ็บลึกราวในใจ ทุก
คราที่ได้เผชิญหน้า

นั่นแน่ะ! มาแล้ว....เขาบอกตัวเอง....

ในยามเข้าฟ้าสว่าง พระออกจากวัดเดินบิณฑบาตมาเป็นแถวเหยียดยาว
ราวทองคำเปลวสงบอยู่กับสายลมเช้า-สวยงามคล้ายภาพฝันที่บริสุทธิ์สะอาดตา

(ภาพฝัน, 53)

“เขา” ในเรื่อง ภาพฝัน ได้เปรียบเทียบกับตัวเองว่าเป็น มารร้าย ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับ สิ่งที่เขาเปรียบเทียบกับพระภิกษุ คือ นักรบ การเปรียบเทียบกับพระภิกษุว่าเป็นนักรบไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะพระภิกษุก็เป็นผู้ที่ยินดีในการทำบุญอยู่แล้ว แต่การเปรียบเทียบกับ “เขา” ว่าเป็นมารร้าย คงทำให้ผู้อ่านหลายคนสะดุดใจและหยุดพิจารณาว่าเหตุใดเขาจึงเปรียบเช่นนั้น “เขา” ในเรื่องนี้ เคยฝันอยากบวชเรียนเป็นภิกษุและใช้ชีวิตอยู่ในสมณเพศ แต่ความฝันของเขาก็ไม่เป็นจริง เขาบวชเรียนอยู่ได้ไม่นานก็สึกออกมา และเขาก็รู้สึกว่าเขาเป็น มารร้าย ที่ไม่อาจทำได้ดังฝัน เพราะทุกคนในครอบครัวได้เสียสละให้เขาได้บวชเรียน และมีความเป็นอยู่ที่ถือได้ว่าสุขสบายเมื่อเปรียบเทียบกับญาติพี่น้องที่ทำงานหนักอยู่กับท้องไร้ออกมา ดังนั้นทุกครั้งที่เขาต้องพบปะกับพระภิกษุเขาจึงรู้สึก “เจ็บลึกแล้ว” ในใจ เพราะพระภิกษุคือภาพฝันของเขาที่เขาก้าวไปไม่ถึงนั่นเอง คำว่า มารร้าย ซึ่งเป็นคำตรงกันข้ามกับ นักรบ จึงได้ช่วยเน้นย้ำจินตภาพของความแตกต่างระหว่าง “เขา” กับ “พระภิกษุ” ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น และทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกอันเจ็บปวดทรมานของเขาอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย

ยาจกกระจอก-เศรษฐี

“ไอ้คนอย่างพวกเราน่ะเลิกไม่ได้หรอก ความฝันราคาถูกแบบนี้ หมั่นซื้อเข้าไปเถอะ วันหนึ่งมันอาจผลั้วะเข้าให้”

แล้วป่าสายใจก็จะเล่าถึงนิยายหลาย ๆ เรื่อง ที่ยาจกกระจอกได้เกิดเป็นเศรษฐีในชั่ววันข้ามคืนเพราะซื้อหอย “ผลั้วะ” อย่างที่ป้าว่า

(วันพิเศษ, 70)

ยาจก หมายถึง คนขอทาน คำขยาย กระจอก น่าจะตัดมาจากคำว่า “กระจอกงอแง” ซึ่งหมายถึง ยากจนเข็ญใจ คำว่า ยาจกกระจอก จึงหมายถึง คนขอทานที่ยากจนเข็ญใจ ซึ่งมีฐานะแตกต่างกันมากกับผู้เป็น เศรษฐี เพราะผู้ที่จะเป็น เศรษฐี ได้นั้น ไม่ใช่แค่มีฐานะปานกลาง แต่เป็นผู้มั่งมีมากกว่าคนทั่ว ๆ ไป การเปรียบเทียบฐานะของ ยาจกกระจอก กับ เศรษฐี จึงช่วยเน้นย้ำให้เห็นความแตกต่างของคนจนกับคนรวย เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่า เหตุใดผู้คนในเรื่อง วันพิเศษ จึงต้องเล่นหอย คำตอบที่ได้ก็คือ เพราะพวกเขาอยากจนเข็ญใจ และฝันที่จะมีฐานะดีขึ้นในพรบิตา และไม่ใช่แค่พอมีพอกิน พวกเขาฝันและหวังที่จะเป็น เศรษฐี ทั้งนี้ก็เพราะ พวกเขาต้องทนอยู่ในสภาพยากจนเข็ญใจมานานมากแล้วนั่นเอง ยิ่งยากจนมาก ความฝันก็ยิ่งสูงตามไปด้วย

ลานดอกไม้-ลานเลือด

ในด้านหนึ่งเราพึงใจต่อสภาพที่เป็นอยู่ ที่ได้เห็นดอกไม้ชูช่อแห่งเสรีภาพบานเต็มทั่วทุ่งกว้าง หากในอีกด้านหนึ่ง เราก็รู้สึกหวั่นระแวงในสิ่งที่แฝงเร้นซ่อนอยู่ กับทุ่งกว้างแห่งนี้ที่เหมือนกับว่ามีเงาดำ ที่เหมือนกับว่ามีลางสังหรณ์บอกเหตุที่จะทำให้ทุ่งกว้าง ลานดอกไม้ นั้นได้กลีบกลายเป็น ลานเลือด

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 106)

ลานดอกไม้ ให้ภาพของความสวยงาม ความสดชื่นและความรื่นรมย์ ตรงกันข้ามกับ ลานเลือด ซึ่งให้ภาพของความตาย ความโหดร้ายและความน่ากลัว การนำคำที่มีความหมายตรงกันข้ามมาเปรียบเทียบกับกันในที่นี้ จึงช่วยให้เห็นภาพที่ตัดกันอย่างเด่นชัด เด่นทั้งในแง่กายภาพ คือ ภาพของลานดอกไม้จริง ๆ กับลานที่เต็มไปด้วยเลือดจริง ๆ เมื่อผู้อ่านสร้างจินตภาพขึ้นมาก็จะเห็นความขัดแย้งอย่างเด่นชัด ทั้งยังกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดว่า เหตุใด ลานดอกไม้ จึงกลีบกลายเป็น ลานเลือด และเมื่อพิจารณาให้ลึกลงไป “ดอกไม้” ในที่นี้ก็หมายถึงหนุ่มสาวที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ลานดอกไม้ ก็คือ กลุ่มหนุ่มสาวเหล่านี้ ส่วน ลานเลือด ก็คือ การบาดเจ็บล้มตายของหนุ่มสาวที่พยายามต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย เมื่อผู้อ่านได้วิเคราะห์ความหมายในระดับลึกแล้วก็จะเกิดความเข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น และก็ยังเกิดอารมณ์สะท้อนใจอันลึกซึ้งทบทวี คำตรงกันข้ามสองคำนี้จึงได้ช่วยเน้นย้ำจินตภาพให้เด่นชัดทั้งในด้านกายภาพและช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านค้นหาความหมายที่แฝงอยู่

1.4.2 การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ขัดแย้งกันเพื่อสื่อจินตภาพที่ตัดกันให้สะดุดเด่น ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ มากขึ้น และนำไปสู่การตีความและเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องในที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คึกคัก-วังเวง

บรรยากาศบ้านเมืองอยู่ในช่วงประชาธิปไตย ความเคลื่อนไหวของชนแต่ละกลุ่มเป็นไปอย่างคึกคัก ตรงกันข้ามกับความรู้สึกอันวังเวงซ่อนลึกอยู่ในใจของผม

(เขอยังมีชีวิตอยู่, 47)

เรื่อง เธอยังมีชีวิตอยู่ อย่างน้อยก็ในใจฉัน เป็นเรื่องราวของการต่อสู้ เพื่อสร้างความถูกต้องและเป็นธรรม "เธอ" ในเรื่องนี้ เป็นหญิงสาวตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งที่มีความคิดโตใหญ่เสียจนเป็นภัยต่อตัวเธอเอง เธอเสียชีวิตในเหตุการณ์การต่อสู้เพื่อเรียกร้องความถูกต้องและเป็นธรรม เหตุการณ์นี้มีบุคคล 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายสนับสนุนการกลับมาของอดีตนักการเมือง และฝ่ายคัดค้านการกลับมาของอดีตนักการเมืองนั้น อัคริ ธรรมโชติ เลือกคำว่า คึกคัก แสดงถึงความรู้สึกของฝ่ายแรก และคำว่า วังเวง แทนความรู้สึกของฝ่ายหลังซึ่งเป็นความรู้สึกที่แย้งกันอย่างชัดเจน และคำว่า วังเวง ยังแฝงนัยถึง ความตายและความหายนะที่ฝ่ายหลังจะได้รับอีกด้วย การใช้คำตรงกันข้ามคู่นี้ได้ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิดว่า เหตุใดท่ามกลางความคึกคักจึงได้มีความวังเวง ซ่อนอยู่ และความวังเวง นั้น หมายความว่าถึงสิ่งใดจึงช่วยให้ผู้อ่านได้เกิดจินตภาพอันลึกซึ้งและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ปิติ-ความทุกข์กังวล

แม่ยิ้ม เมื่อเธอสบนัยน์ตาแม่แล้วทำท่าถอน นัยน์ตาของแม่มีทั้งปิติ และซ่อนความทุกข์กังวล

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 98)

เธอยังถือดอกไม้ไปข้างหน้าในท่ามกลางรอยยิ้มและความเมตตาปรานี ในแววตาจับจ้อง แต่เธอยังไม่ลืมถึงนัยน์ตาของแม่ที่มีทั้งแววปิติและซ่อนความทุกข์กังวล

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 100)

ปิติ หมายถึง ความปลาบปลื้มใจ ความอิ่มใจ ซึ่งไม่น่าจะมี ความทุกข์กังวล เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในเรื่อง ดอกไม้ที่เธอถือมา นี้ ผู้เป็น "แม่" ซึ่งมีลูกสาวเป็นผู้ต่อสู้เพื่อสิทธิ์เสรีอันเป็นการต่อสู้ที่ถูกต้องนั้น มีความรู้สึกอันแย้งกันทั้งสองประการดังกล่าว แม่ย่อมภาคภูมิใจและปิติเมื่อเห็นลูกเป็นคนดีและทำประโยชน์เพื่อสังคม และแม่อีกย่อมเป็นทุกข์กังวลเมื่อคาดเดาได้ว่าลูกสุดที่รักของตนนั้นต้องพบกับอันตราย การเลือกใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามเพื่อสื่อความรู้สึกทั้งสองประการนี้ กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดคำถามว่าเหตุใดผู้เป็นแม่จึงได้ซ่อน ความทุกข์กังวล และความทุกข์กังวลดังกล่าวปรากฏพร้อมกับ ความ ปิติ ได้อย่างไร ช่วยให้ผู้อ่านจินตนาการถึงความรู้สึกอันลึกซึ้งของตัวละคร และสัมผัสถึงอารมณ์สะท้อนใจนี้ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และความรู้สึกอันสะท้อนใจนี้ก็ไต่โงงไปสู่สารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า การต่อสู้ที่ถูกต้องด้วยความรักและความศรัทธาอันพิสุทธ์ แม้จะทำให้ผู้ที่ต่อสู้นั้นต้องตายไป แต่คุณความดีแห่งการกระทำจะยังปรากฏแจ่มชัดในความทรงจำของทุก ๆ คน

เหือดแห้ง-จำข่ม

ถึงแม้ฝนจะยังไม่มาทุ่งนาจะยังแล้ง น้ำในหัวใจของแม่อันเคยเหือด-แห้งก็กลับจำข่มขึ้นอย่างประหลาดล้นเหลือ....

แม่กระวีกระวาดตระเตรียมตัวไปรอรับการกลับมาของเจ้าขุนทอง....

(ขุนทองฯ, 183)

ในเรื่อง ขุนทอง...เจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสาง อัคริ ธรรมโชติ ได้เลือกใช้คำตรงกันข้ามเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของผู้เป็นแม่ที่เฝ้ารอรับลูกที่หนีไปอยู่ป่าอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ภาพของน้ำที่ เหือดแห้ง ให้ความรู้สึกที่ห่อเหี่ยว สลดหดหู่ แต่ภาพของน้ำที่ จำข่ม ให้ความรู้สึกที่เป็นสุข อิ่มเอิบใจ ภาพที่ให้ความรู้สึกที่ขัดแย้งกันเช่นนี้ สื่อให้เห็นความรู้สึกทุกข์ทรมานของผู้เป็นแม่ในช่วงที่รอคอยการกลับมาของลูก และสื่อให้เห็นถึงความตั้งใจเมื่อรู้ว่าลูกของตนจะกลับมา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อัคริ ธรรมโชติ ยังได้เลือกใช้คำตรงกันข้ามเพื่อสื่อความรู้สึกลักษณะเช่นนี้อีก 2 ครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม่ลงเรือพายทวนกระแสน้ำในลำคลองที่ไหลระเรื่ออ่อนรา ด้วยน้ำน้อยฝนแล้งนั้นไปอย่างช้า ๆ เมื่อฟ้าสาง ตรงข้ามกับหัวใจที่ร้อนรนรีบเร่ง ล่องไปแล้วข้างหน้า

(ขุนทองฯ, 184)

แม้สภาพบรรยากาศรอบข้างจะไม่ได้เสริมให้ความรู้สึกของผู้เป็นแม่ให้ตื่นเต้นตั้งใจ แต่ความรู้สึกตื่นเต้นตั้งใจที่มีอยู่อย่างท่วมท้นก็ทำให้แม่มีความรู้สึกและกิริยาอาการที่ตรงกันข้ามกับสภาพแวดล้อม กล่าวคือมีหัวใจที่ร้อนรนรีบเร่ง ท่ามกลางลำน้ำที่ไหล ระเรื่ออ่อนรา และไหลอย่าง ช้า ๆ การเลือกใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามกันเช่นนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของผู้เป็นแม่ในเรื่องนี้ได้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

“ถ้าขุนทองไม่กลับมาละ แม่เฒ่า?” บ่าวผีพายเอ่ยถาม

“กลับซี! มันต้องกลับ...มันต้องคิดถึงแม่ ขำรู้ใจ”

แม่ยืนยันถ้อยคำกับบ่าวในบ้านอย่างแข็งขัน แต่สีหน้าปีติผันแปร เปลี่ยนเป็นสลดซีดอย่างสังเกตเห็นได้ชัด

“ถ้าขุนทองไม่กลับมา!” คำนี้สะอูดหัวใจนักแล้ว

(ขุนทองฯ, 184)

สีหน้าที่ สลดซิด ให้ความรู้สึกที่เศร้าเสียใจและผิดหวังหม่นหมอง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ตรงกันข้ามกับ ปิติ ช่วยสื่อให้เห็นความรู้สึกเศร้าเสียใจของผู้เป็นแม่เพียงแค่นี้ ยินคำถามที่ไม่ปรารถนาจะเกิดขึ้น หากเป็นจริงตามคำถามนั้นผู้เป็นแม่จะเสียใจมากมาย เพียงใด และผู้อ่านก็โยงจินตภาพนี้เพื่อให้เข้าใจความรู้สึกของผู้เป็นแม่ได้ เมื่อตอนจบของเรื่องนี้ “ขุนทองไม่กลับมา” ทั้งยังนำไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า แม้ความผูกพันของแม่ลูกจะมากมายเพียงใด แต่ความปรารถนาที่จะเห็นความถูกต้องและเป็นธรรมในสังคม ก็ทำให้ผู้เป็นลูกซึ่งเป็นตัวแทนของคนหนุ่มสาวในสังคมนั้นยืนหยัดและยึดมั่นในอุดมการณ์ของตน และจำต้องยอมสละความสุขส่วนตัวด้วยความอดทนและแข็งแกร่ง การเน้นย้ำจินตภาพให้เข้าใจความรู้สึกของผู้เป็นแม่จึงทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับอารมณ์อันสะเทือนใจอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

อบอ้าว-เยือกเย็น

เมื่อรถข้ามสะพานไม้ เขาแลเห็นขุนเขาเย็นตระหง่านอยู่เบื้องหน้า ชูยอดเรียวแหลมหายไปนในก้อนเมฆ หัวกออันอบอ้าวราวกับมีเปลวไฟเต้นค้อยเยือกเย็นลงทีละน้อย

(โลกีย์ไม่วิสัย, 72)

คำว่า อบอ้าว สื่อความรู้สึกร้อนรุ่มกระวนกระวาย ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า เยือกเย็น อิศิริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามสองคำนี้เพื่อสื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจความรู้สึกของ “เขา” อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งนี้เป็นการเน้นย้ำจินตภาพที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ความรุ่มร้อนในใจ “เขา” ที่ปรารถนาในตัวหญิงสาวผู้เป็นอดีตคนใช้นั้น ไม่ใช่โลกีย์วิสัยของ “เขา” เมื่อสามีของหญิงผู้นั้นปฏิบัติต่อ “เขา” อย่างดียิ่งโดยไม่ได้ระแวงเลยว่า “เขา” จะมาสัมผัสพันธอันผิดบาปกับเมียของตนเอง “เขา” ก็รู้สึกถึงความผิดชอบชั่วดี แล้วก็ค่อย ๆ ระวังดับเปลวไฟในอกให้ดับมอดลง การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามสองคำข้างต้น จึงได้ช่วยเน้นย้ำจินตภาพที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องให้เด่นชัดยิ่งขึ้น อันจะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและตีความโยงไปสู่สาระสำคัญของเรื่องได้

มีความหวัง-สิ้นหวัง มีความมานะบากบั่น-หน่ายเหนื่อย, ท้อแท้

เขารู้สึกตนเองว่า เป็นคนพบกับความสำเร็จตามวิถีทางของสังคมแห่งเมืองหลวงอันยากนี้ แต่แปลกที่ตนเองรู้สึกเป็นคนแปลกหน้าต่อทุกสิ่งทุกอย่าง - มีความหวังจนสิ้นหวัง มีความมานะบากบั่นจนรู้สึกหน่ายเหนื่อยและที่สุดท้ายก็ท้อแท้

(เกมใหม่, 96)

อัคริ ธรรมโชติ เลือกใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามเพื่อสื่อถึงความรู้สึกของชายผู้หนึ่งในเรื่อง เกมใหม่ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจความรู้สึกของเขาอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น การเลือกใช้คำตรงกันข้ามดังตัวอย่างที่ยกมา ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิดว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เหตุใดการมีหวังจึงได้กลายมาเป็นความสิ้นหวัง และเหตุใดความมานะบากบั่นจึงกลายมาสู่การหน่ายเหนื่อยและท้อแท้ เมื่อเกิดคำถามขึ้นแล้ว ผู้อ่านก็คงพยายามที่จะตีความเพื่อความเข้าใจต่อไป เป็นการช่วยให้อ่านเกิดจินตนาการอันลึกซึ้งชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้การเน้นย้ำจินตภาพดังกล่าวก็ได้เชื่อมโยงสู่สาระสำคัญของเรื่อง กล่าวคือ ชายผู้นี้จากบ้านเกิดในชนบทมาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวง และมานะบากบั่นประสบความสำเร็จในวิถีชีวิตของคนเมืองหลวง แต่นั่นก็ทำให้เขาห่างเหินจากบ้านเกิดและไม่มีเวลาทิ้งให้แก่ตนเองและครอบครัว รวมทั้งคนอื่น ๆ และสิ่งเหล่านี้ก็ทำให้เขารู้สึกเบื่อหน่าย มองทุกสิ่งทุกอย่างซ้ำซากน่าระอาไปเสียทั้งหมด แต่ในที่สุดแล้วก็พบว่า ในโลกนี้มีคนอื่นที่เป็นทุกข์ยิ่งกว่า เขาจึงได้ลุกขึ้นมาต่อสู้ชีวิตอีกครั้ง การใช้คำตรงกันข้ามสองคำข้างต้น จึงช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของเขาในช่วงที่เขาเบื่อหน่ายท้อแท้หลังจากที่ต่อสู้ฝ่าฟันมาตลอดได้อย่างลึกซึ้งชัดเจน

โตกเศร้า-หรรษา

ใครว่าเหล่าสีอำพัน-น้ำหรือเปล้า, สีขาวต่างหาก-ขาวราวเม็ดฝน ที่ทำให้โลกโตกเศร้าเปลี่ยนเป็นเรื่องหรรษา

(ร้านเหล้า, 141)

ความ โตกเศร้า ตรงกันข้ามกับความ หรรษา หรือความสุขสนุกสนาน อัคริ ธรรมโชติ ได้เลือกใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามสองคำนี้ สื่อให้เห็นความรู้สึกที่แตกต่างกัน ความรู้สึกเดิมกับความรู้สึกที่เปลี่ยนไปหลังจากดื่มเหล้า ทั้งนี้เพื่อแสดงว่า บางครั้งการดื่มเหล้าก็ได้ช่วยสร้างความสุขหรรษาแทนความโตกเศร้าได้ สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า แม้ชีวิตจะทุกข์โตกเพียงใด แต่ความหวังแห่งชีวิตยังคงมีอยู่เสมอ และ

การตีแผ่เหล่านี้ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยเปลี่ยนความทุกข์โศกให้เป็นความพรรณาน่าอภิรมย์ได้ การเลือกใช้คำตรงกันข้ามสองคำข้างต้น ช่วยแสดงความแตกต่างของสองความรู้สึกนั้นให้เด่นชัด และเข้าใจถึงความเป็นสองด้านของชีวิตมนุษย์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งอาจได้แง่คิดจากสารสำคัญของเรื่องที่ได้พยายามชี้ให้เราสร้างความหวังแห่งชีวิตให้เกิดขึ้นเสมอ แม้จะพบเจอกับความทุกข์โศกอีกกี่ครั้งก็ตาม

การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามดังตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นได้ว่าช่วยเปรียบเทียบภาพ เหตุการณ์ต่าง ๆ หรืออารมณ์ความรู้สึกที่ขัดแย้งกันให้ปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้น ทำให้ผู้อ่านสะดุดตาสะดุดใจ ชวนให้พินิจพิจารณาความหมายอย่างละเอียด ก่อให้เกิดความเข้าใจอันชัดเจนลึกซึ้ง ทั้งยังเชื่อมโยงไปสู่การตีความและเข้าใจสารสำคัญของเรื่อง จึงนับเป็นกลวิธีหนึ่งอันจะทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพอันลึกซึ้งและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.5 การซ้ำคำ

การซ้ำคำ เป็นกลวิธีหนึ่งที่อัคริ ธรรมโชติ ใช้ในการสร้างจินตภาพ การซ้ำคำ คือ การนำคำคำเดียวกันมากล่าวไว้ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป เพื่อต้องการเน้นความให้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยปกติแล้วการซ้ำคำเป็นกลวิธีหนึ่งของการเล่นคำที่นิยมใช้ในร้อยกรอง ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิดเสียงที่ไพเราะและเน้นย้ำความหมายให้เด่นชัดยิ่งขึ้น อันจะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม ดังที่ นววรรณ พันธุเมธา ได้กล่าวถึงการซ้ำคำในวรรณคดีหลายเรื่องที่ปรากฏการใช้กลวิธีนี้ เพื่อเน้นทั้งทางด้านเสียงและความหมาย ดังตัวอย่างจากเรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ตอนพระนางมัทรีออกตามหาสองกุมาร มีการซ้ำคำว่า สุด หลายครั้งว่า

สุดสายนัยนาที่แม่จะตามไปเล็งแล สุดโสดแล้วที่แม่จะชับทราบฟังสำเนียง
สุดสุรเสียงที่แม่จะรำเรียกพิไรร้อง สุดผีเฝ้าที่แม่จะเฝ้าบ่วงยกอย่างลงเหยียบดิน ก็สุดสิ้นสุด
ปัญญาสุดหาสุดค้นเห็นสุดคิด

การใช้คำว่า สุด ซ้ำ ๆ กันเช่นนี้ทำให้รู้สึกถึงความสิ้นหวังของพระมัทรีที่จะติดตาม 2 กุมาร ในความรู้สึกของพระมัทรีนั้นทุกสิ่งทุกอย่างดูสุดสิ้นไปหมดไม่มีอะไรเหลือไว้ให้หวังได้เลย (นววรรณ พันธุเมธา 2526: 7)

อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้การซ้ำคำในเรื่องสั้นเพื่อเน้นย้ำความให้เด่นชัดยิ่งขึ้น และแยกแยะความให้ละเอียดชัดเจน เป็นการแยกส่วนให้เห็นอย่างเด่นชัด โดยมุ่งเน้นให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่สอดประสานและมีสัมพันธ์ภาพกับสารสำคัญของเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ

มีการซ้ำคำว่า ถูก หลายครั้ง เพื่อแสดงภาพเหตุการณ์ที่นักศึกษาถูกทำร้ายให้เด่นชัดขึ้น เน้นสภาพของนักศึกษาว่าเป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างเต็มเหนี่ยว ให้ภาพรายละเอียดที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและก่ออารมณ์สะเทือนใจอันลึกซึ้ง ดังนี้

คนทั้งคู่หายไปกับฝูงชนที่บ้าคลั่ง เขาถูกตีล้มลงไม่เลือกอาบหน้า ถูกกระชากถูกยื้อแย่ง และมองไม่เห็นตัวตนอีก

มีคนหนุ่มอีกคนหนึ่งหลุดมาจากอีกมุมหนึ่งของมหาวิทยาลัย เขาถูกตีจนตายและศพถูกลากไปแขวนคอค้ำกับกิ่งมะขามพร้อมด้วยรองเท้ายางข้างหนึ่งถูกยัดอยู่ในปากของร่างที่ไร้ลมหายใจแล้ว....ศพที่ห้อยอยู่ยังถูกตีซ้ำ ๆ อีกหลายครั้งพร้อมด้วยเสียงฮาเฮ...

และมีอีกคนหนึ่งที่หันออกมาจากที่เดียวกัน ตอนนั้นผมไม่รู้ว่าเขาเป็นคนหนุ่มหรือเป็นสาว เขาถูกตีจนตายอีก ศพถูกกระเทียบ ถูกตอกอก และถูกลากจากมุมประตูของมหาวิทยาลัยด้านหนึ่งมาที่ห้องสนามหลวง

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 109)

อัศศิริ ธรรมโชติ ได้เน้นย้ำถึงความโหดร้ายของเหตุการณ์ไกลจลเพราะความขัดแย้งทางการเมืองในครั้งนั้นว่า เป็นการกระทำของคนที่จิตใจโหดร้ายยิ่งนัก โดยซ้ำคำว่า คือ เพื่อแยกแยะให้เห็นคนที่เปรียบเทียบว่ามีจิตใจโหดร้ายปานกัน และซ้ำคำว่า ไม่มี เพื่อเน้นว่าบุคคลเหล่านี้ไร้ซึ่งคุณธรรมอันพึงมีโดยแท้ ดังตัวอย่าง

ผมมองเห็นว่า นี่คือการกระทำของภูตผีปีศาจ คือฆาตกร คือบุคคลกระหายเลือด ที่ไม่มีชาติ ไม่มีศาสนา และไม่มีเยื่อใยในสายเลือดเผ่าพันธุ์ของตนเองแต่อย่างใด

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 111)

การซ้ำคำเพื่อเน้นย้ำถึงการกระทำอันโหดเหี้ยมและความโหดร้ายของเหตุการณ์สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นโศกนาฏกรรมของเพื่อนร่วมชาติที่เกิด

ขึ้นในประวัติศาสตร์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์วิปโยคอันแสนเลวร้ายที่เคยเกิดขึ้นในสังคมไทย

เรื่อง เสียแล้วเสียไป

มีการซ้ำคำว่า มี หลายครั้ง เพื่อเน้นให้เห็นสภาพชีวิตที่มีความสุขตามอัธยาศัยของหญิงสาวผู้หนึ่ง ก่อนที่เธอจะสูญเสียทุกอย่างที่เคยมี ดังนี้

นางอดนึกย้อนไปถึงวันคืนเก่า ๆ ที่แขนสองข้างยังสมบูรณ์ไม่ได้ เมื่อครั้งเป็นคณงานอยู่ในโรงงานที่กรุงเทพฯ นางเหมือนไร้เดียงสา บริสุทธิ์จากชีวิต ยืนอยู่ห่างไกลจากความสามานย์ที่แท้จริงของมวลมนุษย์ นางพอมีความสุขที่พอหาได้อย่างน่าพึงใจตามประสาคนเล็ก ๆ นางมีความรัก ความคิดถึง ตามประสาคนไกลบ้านต่อครอบครัวและเพื่อนบ้านที่อยู่หลัง นางมีเจตนา มีความหวังต่อการเผชิญปัญหาในโลกกว้างใบนี้ และท้ายที่สุด นางมีภาระอันยิ่งใหญ่ต่อครอบครัวอันยากไร้ของนางเองโดยเฉพาะ

(เสียแล้ว เสียไป, 110)

เมื่อหญิงสาวผู้นี้มาทำงานในโรงงานที่กรุงเทพฯ นางก็โชคร้ายเมื่อเกิดอุบัติเหตุถูกเครื่องจักรตัดข้อมือ มีการซ้ำคำว่า ล้วง หลายครั้ง เพื่อแสดงภาพความโหดร้ายของเครื่องจักรที่เปรียบเหมือนภูตผีปีศาจที่ทำร้ายนางทั้งร่างกายและจิตใจดังนี้

เสียงกึกก้องไกลาหลของเครื่องจักรในโรงงานดังอีกทีก็อยู่ในหูนาง ประจวบเสียงตากถางของภูตผีปีศาจ มันตัดข้อมือขวาของนางขาดกระเด็นด้วยเขี้ยวเล็บแหลมคมคล้ายคมดาบ ยังไม่สาใจ มันยังล้วงหัวใจ ล้วงความรู้สึก ล้วงชีวิตวิญญาณของนางที่เหลือจนหมดสิ้น มันเขวี้ยงทิ้งทำลายใต้ด้วยความกระหายเลือด เจ้าปีศาจตัวนั้น

(เสียแล้วเสียไป, 110)

การซ้ำคำว่า ล้วง ในบริบทนี้ เน้นภาพการถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจให้ผู้อ่านมองเห็นได้อย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น สิ่งที่ภูตผีปีศาจได้ล้วงมาเพื่อเขวี้ยงทิ้งทำลายนั้น คือ สิ่งสำคัญ 3 สิ่งของมนุษย์ นั่นคือ หัวใจ ความรู้สึก และชีวิตวิญญาณ เมื่อ 3 สิ่งนี้ถูกทำลายลงอย่างย่อยยับ ผู้อ่านก็สามารถจินตนาการถึงสภาพทางจิตใจของมนุษย์ผู้นั้นได้ว่า จะบอบช้ำยับเยินมากเพียงใด และจะรู้สึกเจ็บปวดครวคร่ำมากขนาดไหน เป็นการเน้นจินตภาพที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง คือแสดงให้เห็น สภาพสังคมยุคเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีที่ให้

ความสำคัญแก่วัตถุมากกว่าจิตใจ ผู้คนในสังคมมุ่งแสวงหาเงินทองจนละเลยเรื่องความรักความผูกพันที่พึงมีต่อกันในครอบครัวและในสังคม แล้วในที่สุดสภาพสังคมเช่นนี้ก็ทำให้หลายมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

เรื่อง นางฟ้า-ทาสี

มีการซ้ำคำว่า บ้าง หลายครั้ง เพื่อแสดงสภาพชีวิตของคนอีสานที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ว่าต่างก็ประกอบอาชีพที่หลากหลาย แต่ก็ล้วนเป็นอาชีพที่ต่ำต้อย เป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนักแต่รายได้น้อย จึงเป็นการแยกแยะให้เห็นสภาพชีวิตที่ทุกข์ยากลำบากของชาวอีสานในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

เรามีอาชีพกันคนละอย่าง บ้างอยู่ในโรงงาน บ้างเป็นคนเสิร์ฟอาหารตามร้าน บ้างเป็นกรรมกรก่อสร้าง บ้างเป็นคนขับตุ๊กตุ๊ก เป็นคนขับแท็กซี่ และจากถ้อยคำพูดคุยกันที่มีมาแต่ย่ำค่ำ บ้างก็เป็นคนรับใช้เช่นเดียวกับที่เธอเป็น....

(นางฟ้า-ทาสี, 94)

เมื่อเด็กสาวจากชนบทท้องถิ่นอีสานมาทำงานเป็นคนรับใช้ในกรุงเทพฯ และกลับมาเยี่ยมบ้านได้พบปะเพื่อนเก่าที่ไปเป็นโสเภณี เธอก็พบว่าอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีกว่าการเป็นคนรับใช้ และไม่ใช่อชีพที่หนักเหนียว ทั้งยังสร้างชีวิตใหม่ให้แก่เพื่อน ๆ ของเธอ อุตศิริ ธรรมโชติได้ใช้การซ้ำคำเพื่อเน้นย้ำจินตภาพเหล่านี้ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

เธอรู้สึกว่าเป็นเหมือนหนึ่งนกที่บินไปในหนไหนก็ยอมได้ มิได้ถูกกักขังและ มิได้มีใครห้ามไม่ให้ตามใจตนเอง ทั้งผู้คน กาลเวลาและการทำงานในหน้าที่ และเพื่อนหญิงก็รู้สึก มิได้ถูกใครมาเอารัดเอาเปรียบ แม้แต่ชายแปลกหน้าที่มาร่วมหอห้องคนแล้วคนเล่า พวกเขาเอาเงินทองมาแลกเปลี่ยนความสุขสมกับเรือนกายของหญิงสาว และก็นำชีวิตใหม่มาให้ได้เห็นกันแล้วชัด อย่างน้อยก็ที่เพื่อนคนนี้ ที่พ่อแม่พี่น้อง และแม้แต่ที่ท้องทุ่งอันแล้งเข็ญ

"เดี๋ยวนี้ตำรวจกับกลุ่มพวกผู้หญิงนักสังคมสงเคราะห์เค้ากวาดขัน มิให้มิใครมาซ่อมมาซ่อมเหงรังแกเรา มิให้กักขัง มิให้เอารัดเอาเปรียบรายได้ของพวกเรา มิให้มิใครข่มขืนใจเรา ผู้ชายคนไหนไม่ชอบหน้าแม่! เราไม่นอนด้วยก็ได้" เพื่อนหญิงว่า

(นางฟ้า-ทาสี, 100)

การซ้ำคำว่า มิได้ กับ ไม่ให้ ฉายภาพชีวิตโสเภณียุคปัจจุบันที่มีอิสระและมีสภาพชีวิตที่ดีกว่าโสเภณียุคเก่า เป็นการปฏิเสธเพื่อแสดงให้เห็นสภาพชีวิตว่า ไม่เหมือนเดิมอย่างที่เคยเป็นมา ส่วนการซ้ำคำว่า ที่ ก็ได้แยกแยะให้เห็นว่า รายได้จากการเป็นโสเภณีช่วยสร้างชีวิตใหม่ให้แก่ทั้งตนเอง ครอบครัว และในระดับท้องถิ่น ดังนั้นเด็กสาวผู้เป็นคนรับใช้ที่ถูกลูกชายเจ้าของบ้านที่เธอทำงานอยู่หลอกเซยชมความสาวอยู่ทุกเมื่อทุกเชือวัน ราวกับเป็นโสเภณีในบ้าน และถูกเขาตีราคาค่าตัวเธอเพียงแค่สร้อยข้อมือทองเส้นเล็ก ๆ จึงได้ครุ่นคิดพิจารณาเมื่อถูกชักชวนให้เปลี่ยนอาชีพจากคนใช้เป็นโสเภณี โดยมีการซ้ำคำว่า นึกถึง เพื่อเน้นย้ำจินตภาพความทุกข์ยากลำบากทั้งกายและใจที่เธอได้รับ ดังนี้

เธอนึกถึง "คุณผู้ชายน้อย" นึกถึงคฤหาสน์อันงามสง่า นึกถึงงานอันจิปาคะที่สว่างไปในแต่ละวันภายในรั้วบริเวณที่คล้ายกับกำแพงสูงใหญ่กั้นเธอไว้จากโลกภายนอกและเหล่าผู้ชายทั้งปวง นึกถึงท่าที่มีสง่ากับการแต่งกายอันสดสวยของกลุ่มนางฟ้ามาเยือนบ้าน และนึกถึงตัวเองที่เหมือนคนเจียมจนอยู่ในทุก ๆ สถานที่และแม้แต่เวลามาเยือนบ้านที่ผู้เก๋าโทรมทรุดมั่งหลังคาสังกะสีที่มองเห็นอยู่ข้างหน้าอย่างใจแป้ว และนึกถึงสงสารแต่แม่ที่มีลูกเปรียบเหมือนหนึ่งนางทาสี

(นางฟ้า-ทาสี, 102)

การเน้นย้ำจินตภาพเหล่านี้สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง ที่แสดงให้เห็นความแตกต่างของผู้หญิงที่ประกอบอาชีพโสเภณีกับผู้หญิงที่เป็นคนรับใช้ ผู้หญิงที่เป็นโสเภณีมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนเปรียบเหมือน "นางฟ้า" ในขณะที่ผู้หญิงที่เป็นคนรับใช้มีความเป็นอยู่ที่ตกต่ำ ไร้สง่าราศี เปรียบเหมือน "นางทาสี" จนในที่สุดผู้หญิงที่เป็นคนรับใช้ก็คิดจะผันตัวเองไปเป็นโสเภณี เพื่อหวังจะได้พบชีวิตใหม่อันเป็นชีวิตที่น่าจะดีกว่าเดิม นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นภาพความเป็นจริงของสังคมว่า ความยากจนตกต่ำของผู้คนในสังคมทำให้เขาต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีกว่าเดิม แม้สิ่งที่เขาคิดว่าเป็นทางเลือกที่ดีกว่านั้นจะเป็นทางเลือกที่สังคมประณามก็ตาม

เรื่อง ทุกข์ของลุง

มีการซ้ำคำว่า เลิก หลายครั้ง เพื่อเน้นย้ำให้เห็นสภาพความทุกข์ของคนในสังคมที่กำลังเป็นอยู่ และผู้คนหลาย ๆ คนในสังคมก็หวังอยากให้สภาพเช่นนี้จบสิ้นไป ดังนี้

เมื่อไหร่มนุษย์จะเลิกกดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน เลิกเอาเปรียบกันโกงกันและ เลิกคิดถึงแต่ตัวเองเสียที มนุษย์มักจะทอดทิ้งกันเองราวกับเศษขยะ เหมือนกับว่าไม่ใช่มนุษย์ด้วยกันอย่างนั้น

(ทุกข์ของลุง, 46)

และมีการซ้ำคำว่า ชวน เพื่อแสดงความรู้สึกของผู้ที่ประสบทุกข์นั้นให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

มนุษย์ยิ่งโหดร้ายมากขึ้นในยุคนี้ ความทุกข์จึงมีมาก หลังไหลมาหาเขาอยู่ วันแล้ววันเล่า ชวนเหนื่อยหน่าย ชวนสิ้นหวัง

(ทุกข์ของลุง, 46)

นอกจากนี้ยังมีการซ้ำคำว่า มี เพื่อแยกแยะให้เห็นว่ามีบุคคลและสถาบันที่มีบทบาทและหน้าที่ช่วยสร้างความสุขสงบในบ้านเมืองหลายกลุ่ม แต่ทว่าในปัจจุบันบุคคลและสถาบันเหล่านี้ก็ไม่สามารถช่วยเหลือคนที่ประสบความทุกข์นั้นได้ ดังนี้

บางครั้งเขาก็อดสงสัยไม่ได้ว่า บ้านเมืองมีตำรวจ มีโรงพัก มีหนายความ มีผู้พิพากษา และมีวัดไว้ทำอะไร และเพื่อใครกันบ้างนะ

(ทุกข์ของลุง, 46)

และอัศศิริ ธรรมโชติ ก็ได้ใช้การซ้ำคำว่า คน เพื่อแยกแยะให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลที่จะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคมนั้นคือ พวกเขาเหล่านี้

ยากนักที่เจ้าความเป็นธรรมจะอยู่กับคนโง่เขลา คนไร้การศึกษา หรือคนยากจน

อย่างลุงนี้ (ทุกข์ของลุง, 49)

การเน้นให้เห็นสภาพความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับคนในสังคม สภาพการมีบุคคลและสถาบันที่จะช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้ แต่กลับไร้บทบาทในสังคมปัจจุบัน และการแยกแยะให้เห็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคมอย่างชัดเจน ล้วนเป็นการเน้นจินตภาพที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความทุกข์ของคนในสังคมที่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้รับความเป็นธรรม และเหตุผลที่พวกเขาไม่ได้รับความเป็นธรรมก็เพราะว่าพวกเขา

เป็นคนที่ใฝ่ ใฝ่การศึกษา และเป็นคนยากจน แม้ว่าสังคมจะมีบุคคลและสถาบันที่มีหน้าที่ทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อมที่จะคอยให้ความเป็นธรรมแก่ทุก ๆ คน แต่ก็ดูเหมือนว่าบุคคลและ สถาบันเหล่านี้เลือกที่จะหยิบยื่นความเป็นธรรมให้แก่ผู้ที่มีเงินและมีอำนาจเท่านั้น

เรื่อง เกมใหม่

มีการซ้ำคำว่า นึกถึง เพื่อเน้นย้ำถึงความรู้สึกของคนชนบทที่มาต่อสู้ชีวิตในเมืองหลวงแต่ยังผูกพันและคิดถึงบ้านเกิด ดังนี้

ค่าวันหนึ่ง, ในฤดูร้อนอบอ้าว เขาอยู่ในห้องคนเดียว พยายามจะใช้เวลาให้หมดไปกับตัวเอง เสียงเพลงลูกทุ่งดังมาจากที่ไหนสักแห่ง เป็นถ้อยคำรำพันรักระหว่างสาวนา หนุ่มทุ่ง เขาหวนคิดถึงบ้านเกิด นึกถึงกลิ่นดินหญ้า นึกถึงความแล้งลมหนาวพัดหลังคาบ้าน ปลิวเมื่อสมัยเป็นเด็ก และนึกถึงยามค่ำอย่างนี้ที่สี่แยกหน้าตลาด เพื่อนบ้านล้อมวงคุยกัน มี ทั้งเรื่องเตร้าและสุข

(เกมใหม่, 96)

การต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างหนักในขณะที่จิตใจยังหวนให้ถึงความสุขในอดีต ทำให้คนชนบทที่มาสู้ชีวิตในเมืองกรุงรู้สึกเหนื่อยหน่ายและท้อแท้ อคติริ ธรรมโชติ ได้ใช้การซ้ำ คำเน้นย้ำสื่อถึงความรู้สึกเหนื่อยหน่ายอย่างที่สุด ดังนี้

เขารู้สึกเหมือนไร้ชีวิต และเหมือนคนใกล้จะตาย

(เกมใหม่, 97)

แต่คนเหล่านี้ก็ต้องยอมรับความจริงว่า โลกมีสิ่งใหม่ ๆ ที่คนเราจะต้องต่อสู้ และไขว่คว้าให้ได้มาอยู่เสมอ มีการซ้ำคำว่า ใหม่ เพื่อเน้นย้ำถึงการเกิดของสิ่งใหม่ ๆ ดังนี้

แม็งหอมเด็ก ลูกอมวิเศษของหนุ่มสาว ขนบั้งขบเคี้ยวที่มีพลาสุภาพและมี เพื่อน ล้วนคือของใหม่ ชีวิตใหม่ หวังอันใหม่

(เกมใหม่, 98)

และมีการซ้ำคำว่า ทั้ง เพื่อแยกแยะให้เห็นการะอันหลากหลายที่คนเหล่านี้จะต้องรับผิดชอบให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

ไอบ้าเฮย์ ตัวของเราจะต้องสู้ต่อไป ทั้งบ้าน ทั้งรถ ทั้งลูก ทั้งเมีย มึงจะไปบอกใครได้

(เกมใหม่, 99)

และข้าคำว่า เพื่อ เพื่อแยกแยะให้เห็นจุดมุ่งหมายของตัวละครอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

ชีวิตจะแพ้ไม่ได้ อย่าล้มตัวนอนเลย เขารู้สึกอย่างนี้ จะต้องเลิกรู้สึกต่อไป และเขาจะไม่ตาย เพื่อตัวเอง เพื่อเมียและลูก และเพื่อหน้าที่ การงานอันเต็มไปด้วยเกียรติยศ

(เกมใหม่, 100)

เหตุผลที่คนเหล่านี้ลุกขึ้นมาต่อสู้ชีวิตอีกครั้ง ก็เพราะเขาพบความจริงแล้วว่า ในโลกนี้ยังมีการต่อสู้ที่หนักหนาสาหัสมากกว่าที่เขาประสบอยู่ อัคริทธิ ธรรมโชติ ข้าคำว่า กว่า เพื่อเปรียบเทียบภาพการต่อสู้ที่หนักมากกว่าให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

อาการท้อแท้ภายในหัวใจอันเหนียวเริ่มมีประกายไฟลุกโชน เขารู้สึกว่าโลกนี้ยังมีทุกข์ที่ยิ่งกว่า การต่อสู้ที่มากกว่า และความตายทั้งหลายก็ไหวเลือนอย่างหดหู่อยู่ทั้งที่รอบ ๆ ตัวเขาและไกลออกไปนั้นอย่างน่ากลัว โหดร้ายยิ่งกว่ามากนัก

(เกมใหม่, 100)

การเน้นย้ำและแยกแยะความทั้งหมดที่กล่าวมาสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง ที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ชีวิตของคนชนบทที่เข้ามาต่อสู้ชีวิตในเมืองกรุงว่า เป็นการต่อสู้ที่เหน็ดเหนื่อยและชวนท้อแท้เบื่อหน่าย แต่เขาก็ต้องสู้ต่อไปเพื่อตนเอง ลูกเมีย และชีวิตที่มีเกียรติยศ โลกที่เต็มไปด้วยสิ่งใหม่ ๆ และการต่อสู้แข่งขันอยู่เสมอทำให้เขาต้องสู้ต่อไป และแม้ว่าการต่อสู้นั้นอาจจะต้องทำร้ายผู้อื่นด้วยก็ตาม

เรื่อง ทอม-ทอม

มีการข้าคำว่า แปลก หลายครั้ง เพื่อเน้นย้ำความรู้สึกแปลกใจของผู้เป็นพ่อต่อการมีลูกสาวเป็นทอมหรือลูกสาวที่มีจิตใจเป็นชาย ดังนี้

เขารู้สึกแปลกตัวเอง แปลกกับลูกที่นั่งอยู่อีกฟากหนึ่งของโต๊ะ และแปลกด้วย สภาพแวดล้อมทั้งสิ่งของและผู้คน

("ทอม-ทอม", 52)

เขาแปลกใจ แปลกโลก และสรรพสิ่งต่าง ๆ อันเห็นสาระแห่งชีวิตจน รู้สึก ปลงและรู้สึกจำนน

("ทอม-ทอม", 55)

เมื่อเน้นย้ำถึงความรู้สึกแปลกแตกต่างของผู้เป็นพ่อแล้ว อัคริ ธรรมโชติ ก็ซ้ำคำว่า รู้สึก เพื่อเน้นให้เข้าใจถึงความรู้สึกอย่างละเอียดลึกซึ้ง กล่าวคือ ทั้งรู้สึกปลงและรู้สึกจำนนยอมแพ้ต่อความแปลกเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่ที่มีลูกแปลกแตกต่างจากธรรมชาติ กล่าวคือมีลูกสาวที่มีจิตใจเป็นชายนั้น แม้จะรู้สึกแปลกใจและแปลกต่อทุกสิ่งทุกอย่างอย่างมากแค่ไหน ผู้เป็นพ่อเป็นแม่ก็จำต้องยอมรับและต้องปลงต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

เรื่อง วันพิเศษ

มีการซ้ำคำว่า ไว้ เพื่อเน้นสภาพความยากจนของผู้คนที่ดำเนินชีวิตไปเป็นวัน ๆ และเผื่อความหวังในวันห่วยออก ดังนี้

เขาก็เป็นเหมือนกับคนทั่วไปของเมืองหลวงนี้.... ไม่ว่าจะอยู่ตรงมุมไหน ที่รู้สึก ว่าวันนี้มีความหมายต่างไปจากวันก่อน ๆ ที่ผ่านมา ความคาดหวังบางอย่างทำให้ความรู้สึก ตื่นตัว และทำให้เกิดไฟฝัน แม้จะรู้ว่าฝันนั้นช่างรางเลือนและแสนไกลก็ตามที ก็ยังดีกว่าวัน อันซ้ำซากน่าเบื่อ ไว้ความหมาย ไว้ความหวัง

(วันพิเศษ, 67)

และมีการซ้ำคำว่า เจียม เพื่อเน้นให้ความคาดหวังอันเจียมตัวของคนจน และซ้ำคำว่า มี เพื่อเน้นให้เห็นสภาพความอยากมีในสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตอันต่ำต้อยของพวกเขา ย้ำให้เห็นความฝันที่ไม่ใหญ่โตอะไรเลย ดังนี้

ก็แล้วพวกเขาเล่นห่วยแทงห่วยไตดินตัวจะไม่ก็บาทเท่านั้น จะรวยมากได้อย่างไร ก็แล้วพวกเขาเล่นกันทำไม? เล่นเจียม ฝันเจียม ไม่ได้ใหญ่โตอะไรเลย - แต่ได้รอง

เท่าใหม่ เสื้อใหม่ มีเงินค่าเทอมให้ลูก ๆ มีค่าเช่าบ้านรังนกพิราบ มีเงินซื้อข้าวได้มากกว่าทุกครั้ง - ถ้าหากว่าชีวิตพลัดได้เงินพิเศษมาเหมือนกับฟ้าประทานให้

(วันพิเศษ, 69)

การเน้นย้ำจินตภาพดังกล่าว สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งเป็นผู้ยากจนนั้น ล้วนฝากความหวังในชีวิตไว้กับหวย และเผื่อรอวันหวยออกเพื่อจะได้ลุ้นให้ความหวังนั้นกลายเป็นจริง แม้ว่าหวังครั้งใดจะพลาดไป พวกเขา ก็จะหวังใหม่ไปเรื่อย ๆ เพราะชีวิตอันยากไร้ของพวกเขาในวันอื่น ๆ ไร้ซึ่งความหวังมาเนิ่นนาน

เรื่อง ณ กาลครั้งหนึ่ง

มีการซำค่าว่า ไม่มี เพื่อเน้นให้เห็นสภาพความยากไร้ขัดสนของครอบครัวครอบครัวหนึ่ง ดังนี้

ครอบครัวของนางไม่ค่อยจะเป็นสุขนัก เพราะผู้มีรายได้ไม่ค่อยจะแน่นอน จากอาชีพกรรมกรก่อสร้างที่ต้องเร่ร่อนไปหลายแห่งในย่านต่าง ๆ ของเมืองหลวง และเป็นช่วง ๆ เท่านั้นที่งานซุกติดต่อกัน ส่วนนางอยู่บ้านเลี้ยงลูกและไม่มีรายได้ และไม่มีอะไรสักอย่าง นอกจากเครื่องประทังชีวิตให้อยู่รอดไปวันคืน

(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 76)

ครอบครัวนี้มีฐานะดีขึ้นเมื่อได้ขายของในตลาดกลางคืน ซึ่งเดิมมีสภาพเป็นป่าละเมาะเปลี่ยวร้าง แต่ผู้คนในชุมชนได้ร่วมกันบุกเบิกให้กลายเป็นตลาดกลางคืน มีการซำค่าว่า ของ เพื่อแยกแยะให้เห็นสภาพฐานะที่ดีขึ้นของคนในครอบครัวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

อะไรหลายอย่างงดงามขึ้นในท่ามกลางความเป็นอยู่ที่แห้งแล้งมานาน ทั้งการตกแต่งบ้านเช่าและข้าวของภายในบ้าน ทั้งเสื้อผ้าและสีอันของผ้าของลูกของนางเอง มองสว่างไสวเช่นแสงสีของตลาดกลางคืน

(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 78)

แต่แล้วทางการก็สั่งเลิกและรื้อตลาดกลางคืน โดยให้ความหวังว่าจะสร้างที่ท่ามาหากินให้ใหม่และดีกว่าเดิม อัศศิริ ธรรมโชติ ชำคำว่ กว่าเก่า เพื่อเน้นย้ำให้เห็นภาพความหวังที่ทางการมอบให้ชาวตลาดกลางคืน ดังนี้

“ผมรับรองจะได้มีที่ท่ามาหากินที่ดีกว่าเก่า เป็นสัดส่วนกว่าเก่า และสะอาด กว่าเก่า”

(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 80)

การเน้นย้ำภาพความหวังที่ดีกว่าเดิมทุกประการนี้ สื่อให้เห็นความรู้สึกผิดหวังเสียใจของชาวตลาดกลางคืนให้ลึกซึ้งชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะความฝันเหล่านี้อยู่ไกลเกินจะเห็นชีวิตของพวกเขาย้อนกลับไปเหมือนเดิม ชาวของที่เคยอำนวยความสะดวกให้พวกเขาจะถูกยึดไปจนหมด มีการชำคำว่ เคย เพื่อเน้นให้เห็นสภาพที่เคยเป็น ดังนี้

อะไรหลายอย่างที่เคยได้รับเคยมีและเคยใช้เป็นเจ้าของ ได้ไหลออกจากบ้านเช่าหลังเล็ก ๆ นี้คืนกลับไปหมดสิ้น พร้อมกับการมาเยือนของพ่อค้าแขกโพกหัวสูง ที่หน้าตาถมิ่งทึ่งเหมือนกับกลุ่มตำรวจวันร้องทุกข์

(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 80)

สิ่งของเหล่านี้เป็นเพียงของที่ครอบครองของเขา “เคย” มีเท่านั้น ความสุขที่เคยมีก็จะกลับกลายเป็นเพียงอดีต การชำคำว่ เคย ย้ำถึงความเป็นอดีตที่จะล่วงผ่านไป สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของครอบครัวหนึ่งที่ยากจนขัดสนแล้วมีฐานะดีขึ้นเพราะมีตลาดกลางคืนเป็นที่ท่ามาหากิน แต่ชีวิตของเขาก็ต้องตกต่ำลงเหมือนเดิมเมื่อทางการสั่งรื้อตลาดกลางคืนนั้น ความสุขที่พวกเขาเคยสัมผัสก็จะกลายเป็นเรื่องราว “ณ กาลครั้งหนึ่ง” เท่านั้นเอง

เรื่อง เมื่อเย็นย่ำ...ของวันอันร้าย

มีการชำคำว่ เป็น เพื่อแยกแยะให้เห็นภาพลักษณะอันดิ่งงามของชายผู้หนึ่งผู้เป็นตัวแทนของคนยากจนแต่เป็นคนดี ดังนี้

เขามีประวัติอันดิ่งงามนับแต่อยู่บ้านนอก - เป็นลูกที่ตีของพ่อ เป็นคนงานในไร่นายจ้างชอบ ความประพฤติเมื่ออยู่กรุงเทพฯ ของเขาก็เป็นไมโดยสม่ำเสมอ - เป็นสามีที่ซื่อสัตย์ของเธอ เป็นพ่อที่ดีของลูก และเป็นผู้นำที่แข็งขันแห่งครอบครัว

เขาเป็นผู้ที่ต่อต้านต่อความเลวเป็นอย่างยิ่ง....

(เมื่อเขียนย่าของวันอันร้าย, 102)

นอกจากนี้ยังมีการซ้ำคำว่า กำลัง เพื่อเน้นให้เห็นสภาพครอบครัวที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ดังนี้

ชีวิตกำลังจะเริ่มต้น อะไรต่ออะไรกำลังจะดีขึ้น ความทุกข์ความเดือดร้อน กำลังจะหมดไป แทนด้วยความหวัง ความสุขตามพอมือพอได้ เมื่อเขาได้งานประจำมั่นคงเป็นหลักฐาน เป็นคนงานกวาดขยะของเทศบาล ปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำอยู่กับถนนสายหนึ่งของกรุงเทพฯ....

(เมื่อเขียนย่าของวันอันร้าย, 102)

แต่แล้วชีวิตของชายผู้นี้ก็จบลงอย่างน่าสะเทือนใจยิ่งนัก เมื่อเขาถูกรถชนตาย ขณะปฏิบัติหน้าที่ เพียงเพราะความสามะเลเทเมาของเด็กหนุ่มผู้ร่ำรวย เป็นเศรษฐีและมีแต่ความอ่อนแอมีกง่าย การซ้ำคำเพื่อเน้นภาพลักษณ์อันดีงามของชายผู้จบชีวิตลง และการเน้นให้เห็นสภาพครอบครัวที่กำลังจะดีขึ้น ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจอย่างสูง เพราะชีวิตมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่งอย่างชายผู้นี้ ไม่น่าจะจากโลกนี้ไปเร็วและด้วยเหตุไม่สมควร ซึ่งจะโยงไปสู่สารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวย แม้ว่าราคาชีวิตของคนจนนั้นต่ำกว่าราคาารถของคนรวย แต่คุณค่าชีวิตของคนจนที่เป็นคนดีนั้นก็สูงกว่าคุณค่าชีวิตของคนรวยที่ไร้คุณธรรม

เรื่อง ยกที่หก

มีการซ้ำคำว่า บ้าง เพื่อแยกแยะสภาพความเป็นทุกข์นานาประการของคนที่ดีมีเหล่าที่แตกต่างกันไป ดังนี้

ในร้านเหล้ามีสมาชิกหลายประเภท โลกน้ำเมาดึงดูดคนมาให้หลงด้วยอาการต่าง ๆ กัน บ้างออกหักรักร้าว บ้างทำการค้าขาดทุน บ้างหย่าเมียกำลังเหงาจ่อมจ่อมอยู่กับห้วงทุกข์

(ยกที่หก, 56)

"เขา" ในเรื่องนี้เป็นผู้หนึ่งที่ตีหมัด แต่ไม่เคยท้อเรื่อง อคติริ ธรรมโชติซ้ำคำ ว่า ไม่เคย เพื่อเน้นให้เห็นการตีหมัดที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

เขายกแก้วชดเชยหมด เขากินเหล้าด้วยอาการอย่างนี้ แก้วไม่หายและด้วยสายตาเป็นห่วงแทนจากสมาชิกรอบ ๆ ข้าง และแม้แต่เจ้าของร้านเหล้า หากเขาไม่เคยเกิดเรื่อง ไม่เคยใช้กำลัง ไม่เคยเอะอะโวยวาย ทุกคนค้นวางใจได้

(ยกที่หก, 56-57)

นอกจากนี้ยังมีการซ้ำคำว่า เสียง เพื่อแยกแยะสภาพบรรยากาศที่อีกทีก็วุ่นวายให้ละเอียดยิ่งขึ้น ดังนี้

เขาเห็นภาพตัวเองยืนโง่งนงนอยุ่ท่ามกลางเสียงอึงคะนองอย่างแยกกันไม่ออกว่าอย่างไรหนือเสียงปี เสียงโห่ร้อง และเสียงตะโกนคำของพี่ชายที่วิ่งวนสอนไปรอบ ๆ เวที

(ยกที่หก, 59)

อคติริ ธรรมโชติ ยังได้ซ้ำคำว่า ถูก เพื่อเน้นให้เห็นสภาพของการต่อสู้ที่ "เขา" ในเรื่องนี้เป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

เขากำลังถูกเตะ ถูกศอก ถูกต่อย และถูกคู่ต่อสู้จับคอให้ล้มลงมารับเข้า

(ยกที่หก, 59)

"เขา" ในเรื่องนี้เป็นนักมวย เติบโตมาในครอบครัวที่พี่น้องเป็นนักมวยทุกคน แต่ "เขา" เป็นนักมวยที่ไม่มีฝีมือ จึงถูกพี่ชายตำหนิอย่างรุนแรง เขาจึงตัดสินใจจากครอบครัวไปอยู่ที่อื่น การซ้ำคำเพื่อเน้นสภาพต่าง ๆ ดังตัวอย่างที่ยกมา ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนและเข้าใจ "เขา" ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นชีวิตการต่อสู้ของนักมวย นักมวยที่พ่ายแพ้มักจะถูกพี่เลี้ยงและคนดูซ้ำเติม ทั้งที่เขาก็ได้ต่อสู้อย่างเต็มที่แล้ว สิ่งนี้เองที่ทำให้นักมวยเจ็บปวดยิ่งกว่าการต่อสู้ครั้งใด ๆ

เรื่อง ร่มรัก

มีการซ้ำคำว่า กัน เพื่อแยกแยะให้เห็นภาพความใกล้ชิดสนิทสนมและการทำอะไรร่วมกันอย่างร่วมกันให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

หลังจากวันนี้แล้ว ผมกับเธอขึ้นรถเมล์ด้วยกัน นั่งสองแถวติดกัน นั่งรถแท็กซี่ เบาะเดียวกัน และแม้แต่ตุ๊ก ๆ คันเดียวกันอีกนับร้อยนับพันเที่ยว

(ร่มรัก, 129)

นอกจากนี้ ยังมีการซ้ำคำว่า ไป เพื่อแยกแยะให้เห็นภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันอย่างละเอียด ดังนี้

เราไปเที่ยว ไปดูหนัง ไปฟังเพลง ไปกินข้าวแกง กว๊ายเดี่ยวริมถนนด้วยกัน จนกระทั่งวันหนึ่ง ผมกับเธอก็ตกลงที่จะเข้าบ้านอยู่ด้วยกัน เราแต่งงาน

(ร่มรัก, 129)

การซ้ำคำว่า กัน และ ไป ดังตัวอย่างที่ยกมา ช่วยแยกแยะให้เห็นภาพความใกล้ชิดสนิทสนมและสิ่งที่ทั้งเขาและเธอทำร่วมกันอย่างละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง ที่แสดงให้เห็นปัญหาของครอบครัวที่มักจะเริ่มต้นด้วยความรักความเข้าใจ แต่เมื่อเวลาผ่านไปสามปี-ภรรยา ก็มักจะขัดแย้งกัน ทั้งนี้เนื่องจากการมีทัศนคติที่ต่างกัน หากไม่มีการปรับตัวเข้าหากันแล้วชีวิตครอบครัวก็จะล้มเหลว และชี้ให้เห็นว่าพ่อแม่ควรจะเป็นร่มห่มหล่อเลี้ยงลูกและร่วมกันประคับประคองชีวิตครอบครัว

เรื่อง โลกีย์ไม่วิสัย

มีการซ้ำคำว่า มัน เพื่อแยกแยะให้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกใครใคร่หลงของตัวละครให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังนี้

แต่จะมามีอะไรเล่าที่ระงับยับยั้งหัวใจเขาไว้ได้ ไม่ให้เสนาหาหลงเคลิ้มเฝ้าคะนึงหาถึงเธอ ด้วยมันซ่อนลึกลงในอก มันอัดอั้นอยู่ในสำนึก มันร้อนรนระอุอ้าว มันเหมือนมีไฟกองใหญ่สุ่มเผาไหม้อยู่ในชีวิต และเขาก็ไม่อาจรู้ได้ว่าเป็นอารมณ์รักหรือว่าอารมณ์ใคร่หลง

(โลกีย์ไม่วิสัย, 69)

และมีการซ้ำคำว่า จาก เพื่อแยกแยะรายละเอียดของความติดตาตรึงใจที่ "เขา" มีต่อร่างกายของเธอ ทั้งนี้เพื่อสื่อความรู้สึกใคร่หลงของเขาย่างละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น ดังนี้

จากดึกจนฟ้าสว่างเขาไม่รู้สึกหนาวเลย มีแต่ไออุ่นจากแก้มจากอกและจากกาย
 เซอที่เขาออกกายว่ายเวียนลอบชมสมอารมณ์เปลื่ยม

(โลภียไม่วิสัย, 69)

การแยกแยะให้เข้าใจความรู้สึกรักใคร่หลงอย่างละเอียดลึกซึ้ง สอดคล้อง
 กับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าการหลงใหลในโลภียของปุถุชนอาจจะทำให้ผู้นั้นทำผิด
 ศีลธรรมได้ หากไม่พยายามกระตุ้นเตือนจิตสำนึกให้ระลึกถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และระงับ
 ด้บความรู้สึกที่ไม่ดีนั้นเสีย

เรื่อง ผีนแผ่นดินตฤณชาติ

มีการข้าคำว่ แทน เพื่อเน้นสภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติในท้องถิ่นไป
 สู่สภาพที่มีวิทยาการต่าง ๆ เข้ามาแทนที่ให้เห็นอย่างละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ถึงคืนวันหนึ่ง ขณะที่แม่ยืนดูผีนแผ่นดินบ้านไร่ที่แว่วเสียงแตรรถยนต์มาแทน
 เสียงหมาโหยหอน และได้กลิ่นของน้ำมันเครื่องมาแทนกลิ่นคอกบราตรี และแว่วเสียงครางเครือ
 จากจอโทรทัศน์ของบ้านหลายหลังมาแทนเสียงว้าวร้องและไก่ในเล้ากระทัก นางก็เริ่มสตั้รับรู้
 ถึงความเปลี่ยนแปลงของลมอดีตแห่งบ้านไร่ที่จะไม่หวนกลับมาอีกแล้ว

(ผีนแผ่นดินตฤณชาติ, 153)

นอกจากนี้ยังมีการข้าคำว่ มี เพื่อเน้นย่ำสภาพของเมืองหลวงว่าเต็มไปด้วย
 สิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ขณะที่เดียวกันก็ข้าคำว่ ไม่ และ ไม่มี เพื่อเน้นย่ำสภาพของเมืองหลวงว่า
 ขาดสิ่งที่คุณคนทีมาจากชนบทโหยหา ทั้งนี้เพื่อเน้นสภาพดังกล่าวให้เด่นชัดและละเอียดชัดเจน
 มากยิ่งขึ้น ดังนี้

ฟ้าที่เมืองหลวงนี้มีแต่นัยน์ตาที่ขุ่นมัว มีมีบ้านหมอกแห่งควน มีมีแต่กลิ่นและ
 เสียงที่สกปรกรกหู ฟ้าที่นี้ไม่แจ่ม ไม่มีนัยน์ตาอันคุ้นเคยที่สงบและทอดลงมาให้อุ่นยังผีน
 แผ่นดิน และดูเหมือนไม่มีเมตตาต่อผู้คนแปลกหน้าที่หลงทางมาทั้งหลาย

(ผีนแผ่นดินตฤณชาติ, 155)

เมื่อผู้เป็น "แม่" หญิงชราผู้ซึ่งรักและผูกพันกับผีนแผ่นดินตฤณชาติต้องจาก
 ท้องถิ่นของตนไปอยู่เมืองหลวง เธอจึงอยู่ไม่ได้ เธอตัดสินใจกลับมาอยู่กับผีนแผ่นดินตฤณชาติ

ที่เธอรักและผูกพัน อัคริ ธรรมโชติ เข้าคำว่า ช่วยกัน เพื่อแยกแยะให้เห็นภาพของลูกที่กระตือรือร้นละกุสัจจที่จะเอาใจผู้เป็นแม่ด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เป็นแม่ไม่คุ้นเคยและไม่ปรารถนา ดังนี้

ทุกคนดูจิตใจที่แม่กลับมาหมายมาตายบ้านเกิด อยู่ในอ้อมแขนของพวกเขาก็บัดนี้ก็มีพร้อมที่จะสนองคุณรับใช้ชีวิตแม่ในบ้านปลาย พวกเขาช่วยกันเปิดพัดลมให้แม่หายร้อน ช่วยกันเอาน้ำจากตู้เย็นมาให้แม่ได้ชื่นใจ และช่วยกันกุสัจจอาหารดี ๆ มาให้แม่ ช่วยกันหาห้องหับให้ได้อย่างสบาย พร้อมกับที่แนะนำหนังละครจากโทรทัศน์วีดีโอที่เชื่อว่าแม่ดูแล้วจะได้สนุกสบายใจ แต่แม่กลับร้องไห้

(ผืนแผ่นดินตฤณชาติ, 156)

การเน้นย้ำสภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติในท้องถิ่นชนบท และชี้ให้เห็นสภาพเมืองหลวงที่มีแต่สิ่งไม่พึงปรารถนา ตลอดทั้งภาพผู้เป็นแม่ปฏิเสธสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ลูก ๆ มอบให้ ล้วนเป็นการเน้นย้ำจินตภาพที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่สะท้อนให้เห็นสภาพธรรมชาติของท้องถิ่นชนบทที่เปลี่ยนแปลงไป และรับเอาวิหยาการใหม่เข้ามา ทำให้ผู้ที่ยังรักและผูกพันในท้องถิ่นและคุ้นเคยกับชีวิตแบบเดิมต้องโหยหาความสุขที่ตนเคยมี เมื่อต้องจากบ้านเกิดไปอยู่เมืองหลวงก็เกิดความอ้างว้าง โดดเดี่ยว เมื่อกลับมาแสวงหาความสุขในท้องถิ่นเดิมก็ต้องพบว่าสภาพธรรมชาติแบบเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว

เรื่อง เกณฑ์ทหาร

มีการเข้าคำว่า เป็น เพื่อแยกแยะให้เห็นสภาพต่าง ๆ ของทหารให้ละเอียดและเด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

แม่มีภาพของทหารที่ไม่ประทับใจนัก เป็นนักเลง เป็นขี้เหล้า เป็นคนรับใช้ของนาย และเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับสงคราม ความตาย ที่แม่ไม่เคยลืมเลือนจากสงครามโลกครั้งที่สอง

(เกณฑ์ทหาร, 85)

และมีการเข้าคำว่า ไม่ต้อง เพื่อแยกแยะให้เห็นสภาพของทหารที่เปลี่ยนไปจากเดิมให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

ทหารเกณฑ์เดี๋ยวนี้เปลี่ยนไป ไม่เหมือนกับสมัยที่แม่เคยเห็นหรือ ไม่ต้อง
หิ้วชะลอมให้นาย ไม่ต้อง เช็ดผ้าอ้อมให้ลูกของคุณนาย

(เกณฑ์ทหาร, 90-91)

การแยกแยะให้เห็นสภาพของทหารเกณฑ์ในสายตาของประชาชนให้ละเอียด
ชัดเจนและชี้ให้เห็นสภาพที่เปลี่ยนไป เป็นการสร้างจินตภาพที่สอดคล้องกับสารสำคัญของ
เรื่องที่แสดงถึงสภาพของทหารเกณฑ์จากมุมมองของประชาชน อันเป็นสภาพที่ทุกข์ยาก
ลำบากและดูต่ำต้อย ทำให้ประชาชนไม่ต้องการให้ญาติพี่น้องเข้ามาเป็นทหารเกณฑ์ แต่
ปัจจุบันสภาพของทหารเกณฑ์เปลี่ยนไป ว่าเป็นการเปลี่ยนที่ผันตามสังคม แม้จะพ้นสภาพที่
ทุกข์ยากลำบากของงานแบบเดิม แต่ก็มียานใหม่ให้ทำตามสภาพสังคมยุคใหม่ เช่น ถูกใช้ให้
ไปเป็ยแซร์ และซื้อหอยไต้ดิน เป็นต้น

เรื่อง ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา

มีการซ้ำคำว่า ลิ้ม และ ทอดทิ้ง เพื่อเน้นสภาพความอ่อนแอแพ้วาย การ
ล้มเลิกความตั้งใจ และการดับความฝันของตนเอง ดังนี้

ดูเหมือนฉันพยายามอยู่ไม่เท่าไร ดันรนอยู่ไม่นานนัก ฉันก็อ่อนแรงแพ้วาย
หมดความฝัน ดับสิ่งเหล่านั้นกลบหายไปกับกาลเวลาที่ผ่านไป ไม่เพียงแต่เด็กนักเรียนที่ฉันสอน
ที่ฉันลิ้มและทอดทิ้ง ฉันลิ้มตัวเองเหมือนกับที่คนอื่นเขาลิ้มฉันและทอดทิ้งฉันมานานแล้ว

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา, 66)

“ฉัน” ในเรื่อง “ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา” เป็นผู้ที่มีความหวังและไฟฝันที่จะ
เป็นครูที่ดีของสังคม แต่กระแสร่างแห่งกาลเวลาได้ดับความหวังและความฝันของเขา มีการ
ซ้ำคำว่า ความเป็น เพื่อแยกแยะให้เห็นสภาพชีวิตที่ดีขึ้นแต่ไม่อาจทำให้ความหวังและความ
ฝันของตนเป็นจริงได้ ดังนี้

ความเป็นฉันที่มีการศึกษามากกว่าคนอื่นในครอบครัว ความเป็นครูของหมู่-
บ้านและความเป็นข้าราชการของประเทศ ฉันทำอะไรให้สกุลวงศ์ของพ่อดีขึ้นกว่าเดิมหรือดีขึ้น
กว่าเมื่อครั้งทำไร่ไถนา

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา, 67)

การเน้นย้ำและแยกแยะสภาพดังกล่าวข้างต้น ช่วยเน้นย้ำจินตภาพที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นผลกระทบของอำนาจธรรมที่มีต่อสังคม กล่าวคือส่งผลให้คนคนหนึ่งที่มีความหวังและความฝันจะช่วยแก้ไขปัญหาการศึกษาซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งของสังคม ต้องหมั่นแรงแพ้วัยและดับความฝันของตนในที่สุด

เรื่อง ทะเลร่ำลมโศก

มีการซ้ำคำว่า นึกถึง เพื่อแยกแยะให้เห็นสภาพความทุกข์ยากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับ "เขา" และบุคคลแวดล้อม ซึ่งอยู่ในห้วงคำนึงที่ "เขา" นึกถึงด้วยความรู้สึกเจ็บปวด ดังนี้

เขา นึกถึง ทะเลอันดามัน เรือพม่าและของโทรเลขจากแม่ นึกถึง น้องสาวกับครอบครัว นึกถึง พ่อและก๊ตัวเขาเองที่เหมือนว่าเรือทั้งหลายเหล่านี้ได้ล่มจมลงแล้วด้วยมรสุมแห่งความเปลี่ยนแปลงที่เห็นอยู่และที่สุด หลานสาวตัวน้อย ๆ ของเขาที่ทำให้เขานึกถึง "ไต้ก๋ง" ยุคใหม่กับเรือชีวิตที่กำลังแล่นอยู่บนบกของหล่อน ดูช่างน่าหวาดหวั่นในการผจญต่อพายุแห่งชะตากรรมวันหน้า—ไอ้ดาวเอ๋ย...จะนำไปสู่หนไหน

(ทะเลร่ำลมโศก, 32)

การแยกแยะให้เห็นสิ่งต่าง ๆ และบุคคลหลายคน que ประสบชะตากรรมอันเลวร้าย ช่วยเน้นให้เข้าใจความรู้สึกเจ็บปวดรวดร้าวและเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าของ "เขา" ได้อย่างลึกซึ้งและชัดเจนมากขึ้น สิ่งที่เขา นึกถึง คนที่เขา นึกถึง ล้วนเกี่ยวพันโยงใยอยู่ในชีวิตของเขา เป็นสิ่งที่เลวร้าย เป็นบุคคล que ประสบชะตากรรมอันหนักหน่วง ที่ล้วนสร้างความเศร้าเสียใจให้แก่เขาอย่างยิ่ง การซ้ำคำว่า นึกถึง เพื่อแยกแยะสภาพดังกล่าวอย่างละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้น จึงช่วยสร้างจินตภาพอันเด่นชัดให้แก่ผู้อ่าน ทั้งยังสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นชีวิตของชาวประมงทะเลที่ ต้องประสบชะตากรรมเพราะความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่และส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขาอย่างหนัก ทำให้วิถีชีวิตอันสงบสุขและยิ่งใหญ่ในวิถีทางของเขาต้องถูกทำลายลงอย่างน่าเสียดาย

เรื่อง ชายชาติ

มีการซ้ำคำว่า นึกถึง เพื่อแยกแยะให้เข้าใจถึงความรู้สึกหวาดหวั่นใจของ "แก่น" ตัวละครในเรื่องนี้ ที่กำลังจะตัดสินใจช่วยเหลือชาวต่างชาติที่หนีภัยสงครามเข้ามาเพื่อจะขอลี้ภัยในประเทศไทย แก่น นึกถึง สิ่ง que สื่อถึงความรู้สึกหวาดหวั่นใจของเขา ดังนี้

แก่นนิกถึงเมีย นิกถึงลูก นิกถึงฝันร้าย ขณะที่เสียงโหยหาร่ำร้องอยู่ข้าง ๆ และรู้สึกอยู่รอบ ๆ สำเรื่อนี้

("ขายชาติ", 113)

แก่นเคยฝันร้ายเกี่ยวกับคนญวนที่หนีภัยสงครามมา เขามั่นว่าถูกคนเหล่านี้ล่อเรือและจับเขาเป็นผู้ต้องหาโดยกล่าวหาว่าเขาเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้นเมื่อเขาเห็นคนญวนที่หนีภัยสงครามมาจริง ๆ เขาก็ลังเลที่จะช่วยเพราะหวั่นใจว่าจะถูกจับข้อหาลักลอบพาคนต่างชาติเข้าประเทศ แต่อัคริ ธรรมโชติ ก็ได้เข้าคำว่า นิกถึง อีกครั้ง เพื่อแยกแยะให้เห็นว่าสิ่งที่ทำให้แก่นตัดสินใจนั้นคืออะไร ดังนี้

แก่นพยายามไม่มองภาพนั้น เขาเร่งเครื่องเรือหนี แต่ก็ถูกคลื่นยักษ์ตีกลับเข้าที่เก่า และแคว่หนึ่งที่เขานิกถึงวัด นิกถึงพระครู และคำสอนเรื่องบุญ-บาป-การเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์

("ขายชาติ", 114)

การแยกแยะให้เห็นสภาพความหวาดหวั่นใจ และสิ่งที่แก่นระลึกนึกถึงก่อนตัดสินใจช่วยเหลือชาวต่างชาติเหล่านี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นผลกระทบจากภัยสงคราม สงครามทำให้ผู้คนต้องหนีตาย ในขณะที่เดียวกันคนที่จะช่วยเหลือคนลี้ภัยเหล่านี้ ก็เสี่ยงต่อการถูกเข้าใจผิดคิดว่าเขาเป็นคน "ขายชาติ" ทั้งที่เขาช่วยเหลือเพราะมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

เรื่อง กระตักน้ำ

มีการเข้าคำว่า มี เพื่อแยกแยะให้เห็นสภาพบรรยากาศที่ลึวน่ากลัวและนำหวาดหวั่นใจว่าจะมีภัยอันตรายเกิดขึ้น ดังนี้

มีเสียงลมแรงเขย่าป่า มีเสียงกู่ร้องของสัตว์ร้ายจากที่ไกล เพื่อน ๆ หลับกันหมดแล้วเหลือแต่เราสองคน

(กระตักน้ำ, 82)

หลังจากนั้นเมื่อ "เขา" นักศึกษาหนุ่มในเรื่อง "กระตักน้ำ" ผู้อาสาทำงานเพื่อทุกข์สุขของมวลชนก็ถูกลอบยิง อัคริ ธรรมโชติ ได้เข้าคำว่า มี เพื่อแยกแยะภาพของสีให้

ละเอียดและเด่นชัดยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยโยงเข้ากับสีของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้บรรยายรายละเอียดไว้อย่างชัดเจนแล้ว ดังนี้

เขาดายทันที ดาขาวค้างเหมือนกับสีของหยดน้ำค้าง สีของมุ้งที่ไหลลม สีของดาวที่เยือกเย็น เป็นเหมือนน้ำตาของป่าที่ไหลแข่งกับสายเลือด
(กระจิกน้ำ, 83)

อัศศิริ ธรรมโชติ ได้บรรยายสีต่าง ๆ ไว้ว่าดังนี้

ผมแลเห็นรอยหวาดหวั่นและสีเศร้าจับเกาะอยู่เหมือนดาวบนฟ้ายามนี้ที่แสงเยือกเย็นจนเหมือนว่าหยดน้ำบนใบไม้เหล่านั้น คือน้ำตาจากดาว
(กระจิกน้ำ, 82)

“เราเข้านอนกันดีกว่า” ผมว่าพลางหันหน้าไปบนเรือนศาลาวัดที่แลเห็นมุ้งโยกไหว ขาวราวกับสีของหยดน้ำค้าง
(กระจิกน้ำ, 82-83)

การบอกสีโดยโยงสีของสิ่งต่าง ๆ ในเรื่องเข้าด้วยกัน เป็นการเชื่อมโยงที่สร้างสัมพันธ์ภาพอย่างกลมกลืน จึงเป็นการซ้ำคำที่ช่วยให้เกิดจินตภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้ง ทั้งยังสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นภัยอันตรายที่เกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง แม้บุคคลที่เสียสละตนเองเพื่อช่วยขจัดทุกข์และบำรุงสุขของมวลชนก็ยังถูกทำร้ายจนถึงแก่ชีวิตได้ บรรยายภาคในเรื่องนี้จึงเป็นบรรยายภาคของความน่าหวาดหวั่นและความโศกเศร้าเสียใจ สีต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจึงได้ช่วยสร้างเสริมบรรยากาศให้ดูน่าหวาดหวั่นพร้อใจและโศกสลดมากยิ่งขึ้น

เรื่อง เรื่อง(ไม่)จริง

มีการซ้ำคำว่า ไม่มี เพื่อเน้นให้เห็นสภาพของความสงบเรียบร้อยให้ละเอียดและเด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

“ถ้ารัฐบาลที่แล้วดี แล้วทำไมเกิดปฏิวัติชาวบ้านยังอยู่เฉยละคะ ไม่มีการ
ต่อต้าน ไม่มีการเดินขบวน บ้านเมืองสงบเรียบร้อยคือออกจะตายไป”

(เรื่อง(ไม่)จริง, 144)

แต่ภาพของความสงบเรียบร้อยในสายตาของคณะรักษาความมั่นคงแห่งรัฐหรือ
รสร. ได้มีเหตุผลดังนี้

“ประชาชนชาวบ้านจะไปมีปฏิกิริยาโต้ตอบอะไร เขาไม่มีอำนาจ ไม่มีอาวุธ
มากเหมือนพวกคุณนี่นา ผมเองก็กลัวจะตายแล้ว”

(เรื่อง(ไม่)จริง, 145)

การซ้ำคำว่า ไม่มี ได้ช่วยเน้นย้ำให้เห็นสภาพความแตกต่างระหว่างผู้มีอำนาจ
ผู้มีอาวุธ กับ ผู้ไม่มีอำนาจ ผู้ไม่มีอาวุธได้อย่างชัดเจน ในที่นี้ใครมีอาวุธก็มีอำนาจ และใช้
อำนาจนั้นบังคับควบคุมผู้ไร้อาวุธและไร้อำนาจ การซ้ำคำในตัวอย่างที่ยกมาจึงเน้นให้เห็น
สภาพที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าผู้มีอาวุธเป็นผู้มีอำนาจในสังคม และ
ผู้ไร้อาวุธก็จำต้องยอมอยู่ใต้การปกครองและบังคับควบคุมของผู้มีอาวุธเหล่านั้น

เรื่อง กาลเวลา

มีการซ้ำคำว่า ไม่มี เพื่อเน้นย้ำให้เห็นถึงสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ย้ำว่าสภาพ
เดิมนั้นไม่มีสิ่งเหล่านี้ ดังนี้

ส่วนตัวเขาเองเล่า ยังไม่เป็นอย่างเดี๋ยวนี้นี่นา ไม่มีหนวด ไม่มีเครา ไม่มี
ผมยาวประบ่า เขาเพิ่งจะแรกรุ่นไว้ผมรองทรง หวีเรียบแปด ในชุดเสื้อผ้าสะอาดหอมอยู่ด้วย
กลิ่นผงซักฟอก

(กาลเวลา, 81)

การเน้นย้ำให้เห็นถึงสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของ “เขา” ตัวละครในเรื่อง “กาล
เวลา” สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า กาลเวลาได้นำชะตากรรมอันหลากหลาย
มาสู่ชีวิตคนเรา และทำให้ชีวิตของคนเราเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

เรื่อง หมายเหตุความรักและการเมืองบ้านไร่

มีการซ้ำคำว่า มา เพื่อเน้นกิริยาอาการต่าง ๆ ที่สื่อความรู้สึกเป็นทุกข์ให้ละเอียดและเด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

แต่ความรักของเขากับพยอมก็ยังคงเป็นความรักชั่วแค้นชั่วโมงยามครั้งคราวที่พอได้สบโอกาสและแล้วก็กลับมาทุกข์ทรมาน มาร่ำหา และมาว่าแห้วต่อไปอีกเท่าไรไม่รู้...

(หมายเหตุฯ, 13)

การเน้นดังกล่าวสื่อให้เข้าใจความรู้สึกเป็นทุกข์ของตัวละคร "เขา" กับ "พยอม" ซึ่งเป็นคู่รักกันได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งนี้อุปสรรคแห่งความรักของทั้งคู่ก็คือฐานะ "เขา" ยากจน ขณะที่ "พยอม" ร่ำรวย มีการย้ำให้เห็นถึงความร่ำรวยของพ่อของพยอม ผ่านการซ้ำคำว่า มี ดังนี้

"...เดี๋ยวนี้ดูซิ ข้ามีนา มีไร่ มีสัตว์เลี้ยง มีเงินทองมากมาย พ่อที่จะเรียกได้ว่า เป็นเศรษฐี..."

(หมายเหตุฯ, 13)

นอกจากนี้ยังมีการซ้ำคำว่า คน เพื่อแยกแยะให้เห็นบุคคลที่นักศึกษาพยายามต่อต้านและกำจัดให้หมดไปจากสังคมอย่างเด่นชัดขึ้น ดังนี้

ขวานคิดถึงคำพูดของนักศึกษาคนที่เขาคุนเคย "พวกผมจะเป็นศัตรูกับคนชั่ว คนโกง และกับคนที่ฉวยโอกาสเท่านั้น"

(หมายเหตุฯ, 20)

การเน้นย้ำและแยกแยะเพื่อสื่อสภาพและความรู้สึกดังกล่าว สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน แม้ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ในชนบทก็ยังมีปัญหา ทั้งปัญหาความรักที่ต่างฐานะ และปัญหาการเมืองระดับที่เล็กลงมา คือ การโกงกินของคนรวยและคนมีอำนาจในท้องถิ่น

เรื่อง รถไฟครั้งที่ห้า

มีการซ้ำคำว่า อาจ เพื่อเน้นให้เห็นความหวังที่ "นาง" ตัวละครในเรื่องนี้อยากให้เป็นจริงขึ้นมา ทั้งยังเน้นให้เห็นสภาพความทุกข์ยากลำบากของผู้คน จนทำให้ลูกสาวของครอบครัวนี้ ตัดสินใจขายตัวเพื่อช่วยให้ความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น ดังนี้

เมื่อนางเป็นโสเภณีขายความบริสุทธิ์อันเกิดจากเลือดเนื้อในกายตนได้ น้องเล็ก ๆ ของนางอาจจะได้เสื้อผ้าใหม่ แมอาจหายป่วยจากไข้ และพ่ออาจได้ควายมาช่วยไ้งานสักตัวหนึ่ง หลังจากจากของบ้านก็อาจเปลี่ยนเป็นสังกะสี กระต้อมทับโรงนาที่นั่นแล้วอาจกลายเป็นเรือนไม้ขึ้นมาวันใดก็ได้ - ใครจะรู้

(รถไฟครั้งที่ห้า, 165)

การเน้นให้เห็นสภาพความทุกข์ยากลำบาก และภาพแห่งความหวังให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นนี้ สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่ชี้ให้เห็นว่า ความยากจนข้นแค้นได้ทำให้หญิงสาวสละตัวเองมาประกอบอาชีพโสเภณี ทั้งนี้ด้วยความหวังว่าจะช่วยเหลือครอบครัวอันเป็นที่รักของเธอให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แม้ว่าตัวเธอเองจะมีแต่ความทุกข์ ความเศร้า และความเจ็บเหงาว่าเหวในส่วนลึกของจิตใจ

เรื่อง เพื่อนร่วมชั้น

มีการซ้ำคำว่า ไม่เคย เพื่อเน้นให้เข้าใจถึงสภาพจิตใจของ "ตัด" ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องนี้ ที่แม้จะยากจนแต่ก็รักเพื่อน และไม่เคยดูใจคิดถึงเปลี่ยนแปลงของเพื่อนสนิทเลยแม้แต่น้อย ดังนี้

วันนี้ต่างหาก ที่ตัดวิ่งไปมา ฝ่าเอาอกเอาใจเพื่อนสนิทคนหนึ่งซึ่งถูกกาลเวลาฆ่าความเป็นเพื่อนจากใจของเขาตายไปแล้ว และโดยที่เขาไม่เคยคิด เคยรู้สึก เคยฉงน

(เพื่อนร่วมชั้น, 46)

การเน้นให้เข้าใจความรู้สึกของเพื่อนที่รักเพื่อนด้วยความบริสุทธิ์ใจ จนไม่เคยคิดระแวงว่ามิตรภาพที่มีต่อกันจะเปลี่ยนแปลงไปนั้น สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่ชี้ให้เห็นว่า มิตรภาพที่บริสุทธิ์สะอาดในวัยเด็ก อาจจะมีเรื่องของผลประโยชน์เคลือบแฝงอยู่ และเมื่อกาลเวลาผ่านไป สิ่งที่เคลือบแฝงอยู่นั้นก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น

เรื่อง แล้วยุ๊วแพรกก็แหลกลาญ

มีการซ้ำคำว่า เสีย เพื่อเน้นให้เข้าใจสภาพความสูญเสียของ "นาค" ผู้เป็นบ่าวที่ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อนายของตน บอมทำตามคำสั่งของนาย จนทำให้เขาต้องสูญเสียทุกอย่างไป ดังนี้

เขาคิดว่าความเจ็บปวดนั้นเกิดมาทั้งร่างกายและจิตใจของเขา เขารู้สึกไม่เพียงว่าตัวเองกำลังเสียเลือดที่กำลังไหลออกจากร่าง แต่กำลังเสียลูก เสียเมียและได้เสียเพื่อนไปแล้ว

(แล้วยุ๊วแพรกก็แหลกลาญ, 140)

การซ้ำคำว่า เสีย เพื่อเน้นย้ำถึงสภาพความสูญเสียของ "นาค" สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่ชี้ให้เห็นว่า การยึดมั่นในค่านิยมแบบเก่าโดยปราศจากการใช้สติปัญญาไตร่ตรองถึงเหตุผลที่ถูกต้องที่ควรนั้น มีแต่จะสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ น่าจะยุติลงได้แล้วในสังคมของเรา

เรื่อง นักรบ

มีการซ้ำคำว่า ฆ่า เพื่อเน้นให้เห็นพฤติกรรมของตัวละคร "เขา" ซึ่งเป็นทหารและผ่านการรบ การฆ่าคนมาอย่างโชกโชน ดังนี้

"...อ้ายเรามันนักรบโวย มีแต่ฆ่า ฆ่า ฆ่า! ต้องตาย!..."

(นักรบ, 64)

การซ้ำคำว่า ฆ่า เน้นให้เห็นสภาพจิตใจที่รวดร้าวเพราะพบเห็นความตายมาก ฆ่าคนมามาก และเห็นคนถูกฆ่ามามาก ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นชีวิตของทหารกล้าที่ต้องผ่านสมรภูมิต่างหลากหลาย ซึ่งทำให้ชีวิตของคนคนหนึ่งต้องเปลี่ยนแปลงไปทั้งร่างกายและจิตใจ ร่างกายบอบช้ำและทรุดโทรมลงไปมาก ในขณะที่จิตใจก็กร้านแกร่งและรวดร้าวเพราะการพบบทความโหดร้าย การจำต้องทำร้ายผู้อื่นและถูกผู้อื่นทำร้ายมาเป็นเวลานาน

จากการศึกษาของผู้วิจัย สรุปได้ว่า อัคริ ธรรมโชติ ใช้กลวิธีการซ้ำคำเพื่อเน้นความโดดเด่นชัดยิ่งขึ้น และจำแนกแยกแยะเพื่อขยายรายละเอียดให้ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย ทั้งนี้ การเน้นความและแยกแยะเพื่อขยายความดังกล่าว ล้วนเป็นการเน้นและขยายความเพื่อสื่อให้เห็นสภาพและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่นำไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องอย่างลึกซึ้ง ซึ่งนับเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้สื่อความไปยังผู้อ่านได้อย่างละเอียดชัดเจน และก่อให้เกิดจินตภาพอันลึกซึ้ง ดังตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น

2. การสร้างจินตภาพโดยการใช้ประโยค

อัคริ ธรรมโชติ เลือกใช้ประโยคที่จะสื่อเนื้อความให้ชัดเจนและก่อให้เกิดความเข้าใจอันลึกซึ้งให้แก่ผู้อ่าน คือ เลือกใช้ประโยคที่เน้นข้อความให้เด่นชัดขึ้น และหรือกระตุ้นให้ติดตาม ขยายรายละเอียดให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสร้างความสมดุลทางโครงสร้างประโยค ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องอย่างชัดเจนลึกซึ้ง จากการวิเคราะห์พบว่า สามารถแบ่งการใช้ประโยคที่ก่อให้เกิดจินตภาพได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การใช้ประโยคซ้ำความ

2.2 การใช้ประโยคคำถาม

2.3 การใช้ประโยคยาว

2.4 การสร้างความสมดุลทางโครงสร้างประโยค

2.1 การใช้ประโยคซ้ำความ

อัคริ ธรรมโชติ ใช้ประโยคซ้ำความเพื่อเน้นย้ำความให้เด่นชัดยิ่งขึ้น การใช้ประโยคซ้ำกันหลายครั้งจะช่วยให้ผู้อ่านได้ทบทวนรายละเอียดอย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องในที่สุด ทั้งนี้ประโยคซ้ำความอาจจะซ้ำทั้งหมด หรืออาจจะเปลี่ยนข้อความบางส่วน แต่ยังมีใจความหลักเหมือนเดิม จากการศึกษพบว่า สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1.1 การใช้ประโยคซ้ำความ 2 แห่ง

2.1.2 การใช้ประโยคซ้ำความ 3 แห่ง

2.1.1 การใช้ประโยคซ้ำความ 2 แห่ง

เรื่อง สายน้ำแห่งความท้อแท้

แม่น้ำแห่งความท้อแท้ได้ไหลผ่านเมืองอีกแล้ว...

หลังจากที่เบือนเล็ดจนแดงไปทั้งสาย แม่น้ำสายนี้ก็อ่อนแอไหลเอื่อยคล้ายลมหายใจของคนใกล้ความตาย มันไหลผ่านบ้านเรือนที่มีคนหลับไหลอยู่ทั้งสองฟากฝั่งผ่านพงหญ้ากอแซม....

และสิ่งไร้สาระ

.....

เด็กน้อยวิ่งหนีหอบฝ่าความมืดมาตามทางริมแม่น้ำ จนกระทั่งถึงกระท่อมที่มีแสงไฟอมวาม ทั้งคู่ผลึกประตู่เข้าไปพบร่างชราผ่ายผอมนอนตายแข็งคล้ายกับโครงกระดูกกอนอยู่

เสียงร้องโหยหวนก้องไปทั้งลำแม่น้ำ เป็นเสียงร้องที่หิวโหยและเต็มไปด้วยความเจ็บปวด แม่น้ำแห่งความท้อแท้ได้ไหลผ่านเมืองอีกแล้ว...

(สายน้ำแห่งความท้อแท้, 51...55)

ประโยคซ้ำความข้างต้นปรากฏในตอนเปิดเรื่องและปิดเรื่อง ทำให้ข้อความนี้เด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า มีผู้คนมากมายในสังคมที่มีความทุกข์ ความเจ็บปวดจนพบกับความตาย และความตายอันเนื่องมาจากความทุกข์นี้ก็เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าในสังคมของเรา

เรื่อง ฤดูร้อนใต้ต้นตะแบก

ฤดูร้อนมาถึงกรุงเทพฯ พร้อมด้วยลมว่าว, กลิ่นมะม่วงสุก และดอกตะแบกสีม่วงกลางแสงแดดเจิดจ้าริมถนนบางสาย

ตะแบกเอ๋ย..เจ้าเอาแต่แกว่งไกวอยู่กับสายลมร้อน จะไม่รับรู้บ้างหรือว่าเขามีอะไรกัน...

.....

ฤดูร้อนมาถึงกรุงเทพฯ พร้อมด้วยลมว่าว, กลิ่นมะม่วงสุก และดอกตะแบกสี
ม่วงกลางแสงแดดเจิดจ้าริมถนนบางสาย

ตะแบกเอ๋ย...เจ้าเอาแต่แกว่งไกวอยู่กับสายลมร้อน จะไม่รับรู้บ้างหรือว่าเขา
อะไรกัน....

(ฤดูร้อนใต้ต้นตะแบก, 87...95)

ข้อความตั้งกล่าวดังกล่าวปรากฏทั้งตอนเปิดเรื่อง และตอนปิดเรื่อง ทำให้ข้อความนี้
เด่นชัดยิ่งขึ้น และประโยคคำถามก็ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านค้นหาคำตอบ เป็นการจูงใจให้ผู้อ่าน
พินิจพิเคราะห์เนื้อความอย่างละเอียดลึกซึ้ง ทั้งนี้ข้อความตั้งกล่าวสอดคล้องกับสารสำคัญของ
เรื่องที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่หลากหลายของคนจน ไม่ว่าจะเป็ชายชอทาน เด็กชายพวง
มาลัย หนุ่มนักมวยบ้านนอก และพ่อค้าแม่ค้าขายของเรริมทาง ซึ่งทั้งหมดได้ดำเนินชีวิตหรือ
พบปะกันใต้ร่มต้นตะแบกริมถนน และผู้คนเหล่านี้ก็ยังคงถูกความทุกข์ทรมานซ้ำเติมอีก เพราะ
มีเจ้าหน้าที่ไล่จับคนขายของเรริมทางเท่า ชาวของของพ่อค้าแม่ค้าและชายชอทานถูกทำลาย
เสียหาย นับเป็นภาพที่น่าสลดหดหู่ใจยิ่งนัก จึงได้เกิดคำถามขึ้นทั้งตอนต้นและตอนจบว่า
"ตะแบกเอ๋ย...เจ้าเอาแต่แกว่งไกวอยู่กับสายลมร้อน จะไม่รับรู้บ้างหรือว่าเขาอะไรกัน..."

เรื่อง ณ...กาลครั้งหนึ่ง

ณ กาลครั้งหนึ่ง เมื่อไม่นานมานี้ ณ ที่ดินตรงนี้ยังมีสภาพเป็นป่าละเมาะเต็ม
ไปด้วยพงหญ้ารกอยู่ริมถนนสายเปลี่ยวที่มีแต่ชอยลิกอ้างว้าง

.....

ณ กาลครั้งหนึ่ง เมื่อไม่นานมานี้ ณ ที่ดินตรงนี้ยังมีสภาพเป็นป่าละเมาะเต็มไป
ด้วยพงหญ้ารกและสถานที่ปลอดเปลี่ยว

แต่ ณ บัดนี้ ตรงที่นางนั่งอยู่คือสวนหย่อมสาธารณะแห่งหนึ่งของเมืองหลวงที่
เต็มไปด้วยผืนหญ้านุ่ม พืชพันธุ์ไม้ดอก ธารน้ำพุ ก้อนหินสวย ม้านั่งเล็ก ๆ และรั้วไม้สีขาว
สะอาด - มีคนมาทอดน่องเดินเล่นอยู่เป็นกลุ่ม ๆ

(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 75...81)

อัคริ ธรรมโชติ ได้ใช้ประโยคซ้ำความอีกครั้งตอนใกล้ปิดเรื่อง เพื่อเน้นสภาพที่
เปลี่ยนแปลงไป การเน้นสภาพเดิมที่เคยเป็นถึง 2 ครั้ง ช่วยย้ำภาพให้ผู้อ่านถูกใจคิดและพิจารณาหา

ความหมายที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ประโยคซ้ำความข้างต้นเน้นความที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องคือ แสดงให้เห็นสภาพสถานที่ เหตุการณ์และวิถีชีวิตคนที่เปลี่ยนแปลงไป สถานที่ที่เคยรกร้างถูกจับจองยึดเป็นที่ทำมาหากินของคนจน จนกลายเป็นตลาดกลางคืนที่คึกคัก สร้างรายได้และชีวิตใหม่ให้คนจนหลายคน ต่อมาทางการยึดที่ดินนี้คืน คนจนจึงต้องกลับไปจนอีกครั้ง สถานที่แห่งนั้นจึงเป็นเพียงสถานที่ที่เคยให้ชีวิตใหม่แก่คนจน และชีวิตใหม่ที่สุขสบายก็เป็นเพียงเรื่องราว "ณ กาลครั้งหนึ่ง" เท่านั้นเอง

เรื่อง ภาพฝัน

เขาฝันว่ากลับบ้าน, เห็นทุ่งสีทองและคลื่นขาวจรดตีนเขา....

เมื่อยามเย็น มีสายลมเย็น, และนกกระยางบินเล่นอยู่ที่บึงกว้างไกลโพ้น

เขาฝันว่ากลับไปบ้าน ได้เห็นทุ่งสีทองและคลื่นขาวจรดตีนเขา...

ในวัยเด็ก เขากับบุญตาเกาะเกวียนของลุงสาไปหาพินตามป่า, ได้ยินเสียงนกร้องอยู่บนยอดไม้ และปูเมฆขาวเกาะอยู่เหนือเขาหลายลูก ฝนมาน้ำไหลลงทางเกวียนท่วมบึงกว้าง ดอกบัวบาน และไม้ใบส่ายส่ายฝน - ทุ่งสีทองส่งเสียงเกรียว

(ภาพฝัน, 49...51-52)

ประโยคซ้ำความข้างต้น เน้นให้เห็นถึงความรักความผูกพันของคนชนบทที่มีต่อธรรมชาติอันสวยงามของท้องถิ่นตน และผูกพันต่ออาชีพการทำนาปลูกข้าวซึ่งเป็นงานหลักของพวกเขา ประโยคซ้ำความข้างต้นจึงเน้นเนื้อความที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความรัก ความผูกพันของคนชนบทที่มีต่อท้องถิ่นของตน จนไม่อาจจะจากท้องถิ่นของตนและละทิ้งครอบครัวให้อยู่กับท้องไร้ออกนาเพื่อเข้าสู่ความสุขสบายและสุขสงบได้ร่มกาสาวพัสตร์แต่เพียงลำพังได้ ชายชนบทผู้หนึ่งจึงได้ลาจากเพศบรรพชิตและแม้ในความเป็นจริงเขาไม่ได้กลับบ้าน แต่เขาก็ยังชวนให้และฝันถึงบ้านอยู่เสมอ ๆ

เรื่อง ร่มรัก

ผมและเธอเริ่มต้นกันง่ายตายยากกับนิยายพาฝัน ณ ริมป้ายรถเมล์เคียงตะแบกต้นหนึ่งที่ดอกโรยหมดแล้วเมื่อปลายฤดูร้อน

.....

ผมกับเธอเริ่มต้นอย่างง่ายดายคล้ายนิยายพาฝัน และจบลงเช่นเดียวกันกับ
นิยายร่วมสมัย ที่ปิดฉากลงแบบเศร้า ๆ

(ร่มรัก, 128...133)

ประโยคซ้ำความข้างต้นเน้นความให้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยปรากฏทั้งตอนเปิดเรื่อง
และใกล้ปิดเรื่อง ซึ่งเป็นเนื้อความที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง คือ แสดงให้เห็นปัญหา
ความรักของหนุ่มสาวที่ครองคู่เป็นสามี-ภรรยา หนุ่มสาวมักจะเริ่มต้นกันด้วยความรักความเข้าใจ
และอย่างง่ายดาย แต่เมื่อเวลาผ่านไปความรักความเข้าใจก็ค่อย ๆ เลือนหาย จะมีก็แต่ความ
ขัดแย้งและความไม่เข้าใจกัน จนกระทั่งชีวิตครอบครัวพังทลายในที่สุด

เรื่อง ออกไปกับฝูงผีเสื้อ

คืนวันล่วงไปประหนึ่งจะไม่มีฤดูกาล เดียวนี้คำแก้วไม่เพียงแต่เคยคุ้นกับกอง
ผีเสื้อดอกไม้ที่เต็มอยู่กับห้องหับอันอุดอู้แห่งนี้ และเธอได้เรียนรู้วิธีที่จะทำให้มัน "มีชีวิต" มีค่า
ควรต่อเป็นเครื่องประดับของโลกอันงดงามอยู่ไม่มีสิ้นสุด

.....

คืนวันล่วงไปราวกับว่าไม่มีฤดูกาล คำแก้วใช้ชีวิตอยู่ในห้องของทุกหนทุกแห่ง
โดยเฉพาะเป็นห้องคับแคบและอุดอู้ อยู่กับกองดอกไม้ และตัวผีเสื้อท่ามะลอที่เติบโตและบิน
ออกไปตัวแล้วตัวเล่า

(ออกไปกับฝูงผีเสื้อ, 120...124)

ประโยคซ้ำความข้างต้นเน้นย้ำสภาพความทุกข์ยากลำบากของ "คำแก้ว" เด็ก
ชนบทที่เข้ามาทำงานในโรงงานผลิตดอกไม้และผีเสื้อปลอม เธอต้องทำงานทั้งวันทั้งคืนและไม่
ได้ออกไปข้างนอกเลย วันเวลาที่ผ่านไปสำหรับเธอนั้นจึงเป็นไปดังประโยคซ้ำความข้างต้น
ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความทุกข์ยากลำบากของคนจนที่ต้องเข้ามา
ทำงานในโรงงาน พวกเขาอยากไปให้พ้นจากสภาพความทุกข์ยากนี้ แต่พวกเขา ก็ได้ออกไป
แค่ในความเพ้อฝันอันเนื่องมาจากการกินยามีที่เจ้าของโรงงานให้กินจนเกิดอาการคลุ้มคลั่งใน
ที่สุด

เรื่อง เกมใหม่

ชีวิตอย่างนี้แทบจะไม่มีเวลาให้สำหรับตนเองและครอบครัว และไม่มีเวลาเลย
สำหรับคนอื่น ๆ

.....

เขานึกถึงตัวของเขาเองเพียงแว็บเดียวก็เลิกนึก-ไ้บ้าเอ๊ย ตัวของเรายังจะ
ต้องสู้ต่อไป ทั้งบ้าน ทั้งรถ ทั้งลูก ทั้งเมีย มึงจะไปบอกใครได้---และเขาคิดว่าคนที่ตกอยู่ใน
สภาพอย่างเขาในเมืองหลวงแห่งนี้คงจะมีอีกมากนัก

เขาที่แทบจะไม่มีเวลาสำหรับตนเองและครอบครัว และไม่มีเวลาเลยสำหรับ
คนอื่น ๆ

(เกมใหม่, 95...100)

ประโยคซ้ำความข้างต้นเน้นย้ำสภาพการต่อสู้ชีวิตอย่างหนักจนไม่มีเวลาให้ใคร
เลย ไม่มีเวลาเหลียวแลเอาใจใส่ทุกข์สุขทั้งของตนเอง ครอบครัว และคนร่วมสังคมเดียวกัน
สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นชีวิตของชาวชนบทที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่ดี
กินดีในเมืองหลวง จนตนเองกลายเป็นเหมือนเครื่องจักร ไม่มีเวลาใส่ใจกับใครเลย ทั้งทุกข์สุข
ของตนเองที่หวนหาอาศัยบ้านเกิดอยู่ตลอดเวลา ทุกข์สุขของครอบครัวที่แทบไม่มีเวลาอยู่ร่วม
กัน และทุกข์สุขของมนุษยชาติที่ประสบชะตากรรมอันแตกต่างกันไป และทำให้พวกเขาต้อง
ต่อสู้เพื่อตนเองและครอบครัวแม้จะต้องทำร้ายผู้อื่นก็ตาม

เรื่อง ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา

"ชาติที่ยิ่งใหญ่ของฉัน" ฉันได้งัดคำนับ ค่อย ๆ เดินเลียงออกจากบริเวณโรงเรียน
มา

.....

"ชาติที่ยิ่งใหญ่ของฉัน"

ฉันรำพึงในใจ น้ำตาเอ่อซึมไหลออกมาเป็นทาง...

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา, 64..68)

ประโยคซ้ำความข้างต้นเน้นให้เข้าใจความรู้สึกของครุคนหนึ่งที่มีความฝันและความหวังที่จะเป็นครูที่ดีเพื่อชาติของตน แต่เขาก็ได้เรียนรู้ว่าปัญหาการศึกษาของชาติแม้จะอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ก็เป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่เกินความสามารถของครุตัวเล็ก ๆ อย่างเขา ความฝันของเขาจึงถูกกระแสน้ำแห่งกาลเวลาดับดับเลือนไป การเน้นข้อความข้างต้นจึงเน้นย้ำให้เข้าใจความรู้สึกรักชาติ ความตั้งใจจริง ความอ่อนแอแพ้อาย และความผิดหวังเสียใจ ของเขา ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นอำนาจธรรมชาติในสังคมที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่ด้อยกว่า แม้ผู้คนที่ด้อยกว่าเหล่านี้จะมีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงที่จะอุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมืองมากเพียงใด ก็ยังต้องแพ้อายอำนาจธรรมชาติในสังคม

เรื่อง ดอกไม้...ที่เธอถือมา

ด้วยลักษณะการ และศรัทธาอันพิสดาร...เธอมุ่งหน้าออกจากบ้าน เธอว่า
"แม่จ๋า ฉันจะกลับมาพร้อมด้วยชัยชนะ"

ด้วยลักษณะการและศรัทธาอันพิสดาร เธอเชื่อด้วยหัวใจและสำนึกกว่าเธอจะ
ประสบชัยชนะได้ด้วยดอกไม้ในมือเธอ

มือเล็ก ๆ และรูปเรียวสวยสง่า...

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 97...98)

ใจความหลักของประโยคซ้ำความข้างต้น เน้นสภาพความบริสุทธิ์ของหญิงสาว ทั้งรูปลักษณ์และจิตใจ และความบริสุทธิ์ในความเชื่อมั่นและศรัทธาที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้ชัยชนะ สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นพลังอันบริสุทธิ์ของเยาวชนหนุ่มสาวที่ร่วมกันต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย แม้ว่าสุดท้ายพวกเขาจะต้องบาดเจ็บล้มตายกันเป็นจำนวนมาก แต่ศรัทธาอันพิสดารของพวกเขาก็ยังอยู่ในความทรงจำของทุกคน

เรื่อง เธอยังมีชีวิตอยู่ อย่างน้อยก็ในใจฉัน

ผมหันกลับมาเดินเข้าร้านกาแฟขาประจำ นั่งลงคว่ำกระดาษเขียนมาจดชื่อและนามสกุลของเธอไว้ และผมจดคำพูดอันแสนจะธรรมดาของเธอไว้ด้วยว่า

...."ในประเทศของเรานั้น เราต้องช่วยกันสร้างความถูกต้องและเป็นธรรม!"

.....

เธอ-ผู้เป็นเจ้าของคำพูดอันแสนจะธรรมดา “ในประเทศของเรานั้น เราจะต้องช่วยกันสร้างความถูกต้องและเป็นธรรม” มีวันเวลาเกิดมาซึ่งถ้าจะคะเนกันแล้วก็ราวน้องสาวคนเล็กของผม ความผิดของเธอที่พอจะรู้ได้โดยไม่ต้องใช้การวิเคราะห์ก็คือเธอมีความคิดที่โตใหญ่เสียจนเป็นภัยต่อตัวเธอเอง

(เธอยังมีชีวิตอยู่, 50-51...52)

ประโยคซ้ำความข้างต้น เน้นปณิธานของหนุ่มสาวในยุคที่ต้องต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย คำพูดของประโยคซ้ำความข้างต้นเป็นคำพูดที่วีรชนใช้เพื่อประกาศอุดมการณ์ การซ้ำความจึงช่วยเน้นย้ำให้อุดมการณ์ของวีรชนเด่นชัดยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยในยุคหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทย ที่ต้องแลกด้วยเลือดเนื้อและชีวิตของคนหนุ่มสาวที่มีอุดมการณ์ร่วมกันก็คือ “ในประเทศของเรานั้น เราต้องช่วยกันสร้างความถูกต้องและเป็นธรรม”

เรื่อง กาลเวลา

...เขาแต่งตัวเอี่ยมอ่อง ไว้ผมรองทรงหวีเรียบแปล้

.....

อีกครั้ง, ที่เขาเห็นตนเองแต่งตัวเอี่ยมอ่อง ไว้ผมรองทรงหวีเรียบแปล้นั่งต่อหน้าพ่อแม่และพี่ๆ คน...

(กาลเวลา, 83...85)

ประโยคซ้ำความข้างต้น เน้นให้เห็นสภาพเดิมที่ดูดีของ “เขา” ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นตรงกันข้ามในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างได้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า กาลเวลาได้เปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงนั้นมนุษย์ก็ไม่อาจรู้ได้เลยว่าจะเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลง แต่ตัวละครในเรื่องนี้ ชีวิตของเขาเปลี่ยนจากสภาพที่ดีพร้อมไปสู่สภาพที่เลวร้ายราวกับพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ

เรื่อง ยกที่หก

คู่ที่ 1

เขาเหลือบมองลงที่แก้วเหล้า เห็นหน้าแม่ พี่และน้อง ๆ และเห็นเลือด-หยาด
เหงื่อที่ตกไหลตามใบหน้าเรื่อยไป ลงป่า ไหล่ ชายโครงและแก้มกัน หน้าของพี่และน้อง ๆ ทุกคน มี
รอยแผล ต่างจดจ้องเดินมาย่อรอบ ๆ กระสอบทราย ที่ฉุนกลิ่นน้ำมันทาตัว และแว่วเสียงตำขรม

เขาเหลือบมองลงที่แก้วเหล้า เห็นหน้าแม่ พี่และน้อง ๆ และเห็นเลือด-หยาด
เหงื่อที่ตกไหลตามใบหน้าเรื่อยไปลงป่า ไหล่ ชายโครงและแก้มกัน หน้าของพี่และน้อง ๆ ทุก
คน ต่างมีรอยแผลบอบช้ำ

(ยกที่หก, 56...60)

คู่ที่ 2

“แม่ครับ!...” เขาเคยถามแม่ในวันหนึ่ง

“ตอนนี้เราก็มีเงินฝากอยู่ในแบงก์เยอะแล้ว เลิกต่อยวดยไม่ได้หรือ น้อง ๆ ต่อ
จากผมมันจะได้เรียนหนังสืออย่างเดียว”

แม่มองเขาอย่างปวดร้าว “เราเป็นตระกูลนักสู้นะลูก”

เขายกแก้วดื่มรวดเดียวหมด...พลางก็นึกถึงบ้านที่อยู่ไกลแสนไกล...แม่วังคงยืน
เกาะขอบเวทีมวยให้กำลังใจลูก ๆ อยู่ พี่คนโตก็คงจะยังแข่งตำเมื่อยามไม่สบอารมณ์และคำย
มวยของแม่วังคงตั้งอยู่ต่อไปจนถึงหลานหลนเลยทีเดีย

“เราเป็นตระกูลนักสู้...” เขาคิดในใจ

(ยกที่หก, 58...60)

ประโยคซ้ำความทั้ง 2 คู่ข้างต้น เน้นย้ำให้เห็นสภาพของครอบครัวที่ยึดอาชีพ
นักมวยมาโดยตลอด และมีความภาคภูมิใจว่าครอบครัวของพวกเขาเป็น “ตระกูลนักสู้” ในขณะที่

ที่ลูกชายคนหนึ่งไม่ยอมเป็นนักมวยต่อไป เขาแยกตัวออกมาจากครอบครัว แต่ก็ยังผูกพันกับทุกคนในครอบครัวเรื่อยมา ความคิดที่ว่า "เราเป็นตระกูลนักสู้" ทำให้เขารู้สึกผิดอยู่ตลอดเวลา การเน้นย้ำความดั่งตัวอย่าง สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นชีวิตนักมวยผู้หนึ่งที่ต้องถูกพี่น้องและแม่ตำหนิอย่างรุนแรงทุกครั้งเมื่อพ่ายแพ้ลงมาจากเวที หรือการมี "ยกที่หก" นั้นเอง และนั่นก็คือความเจ็บปวดของนักมวยทุกคนที่เจ็บปวดยิ่งกว่าการต่อสู้ครั้งใด ๆ

เรื่อง ร้านเหล้า

ผมยึดที่ตรงนี้เป็นกำแพงแห่งความหวังมานานเหลือเกินแล้ว

โต๊ะตัวน้อยตรงมุมสุดของร้านริมถนน ทำให้ผมแลเห็นโลกกว้างออกไปไกลเกินคิด ไม่แม้แต่สายฝน แสงไฟยามค่ำ ถึงแสงดาวบนฟ้าหลายครั้งก็ม้วนตัวลงมาอยู่ในแก้วเหล้าของผมและไครว่าเหล้าสีอำพัน-บ้ำหรือเบล่า สีขาวต่างหาก - ขาวเหมือนสายฝน เม็ดฝนทำให้โลกรื่นเริง

.....

ใจลึกผมยังคิดว่า โต๊ะที่ตรงนี้เป็นกำแพงแห่งความหวังมานานเหลือเกินแล้วสำหรับโลกอภิรมย์ ที่ไม่แม้แต่สายฝน หากแสงไฟยามค่ำบนแผ่นดินไปจนถึงดวงดาวบนฟ้าโน้นต่างก็กระโดดโลดเต้นม้วนตัวลงมาอยู่ในแก้วเหล้าของผม บนโต๊ะน้อยตัวนี้ภายในร้านริมถนน - ไครว่าเหล้าสีอำพัน - บ้ำหรือเบล่า, สีขาวต่างหาก - ขาวราวเม็ดฝน ที่ทำให้โลกโตกเศร้างเปลี่ยนเป็นเรื่องธรรมดา

(ร้านเหล้า, 135...141)

การซ้ำความดั่งตัวอย่าง เน้นให้เข้าใจความรู้สึกของตัวละคร "ผม" ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น "ผม" ในเรื่องนี้พยายามสร้างความหวังให้แก่ชีวิตอยู่เสมอ และมองว่าเหล้าได้ช่วยสร้างความฝันและความหวังให้แก่ชีวิต สามารถทำให้คนที่กำลังมีทุกข์ คลายทุกข์ลงไปได้บ้าง ทั้งยังสร้างความรื่นรมย์ใจได้ด้วย การซ้ำความข้างต้นจึงสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นว่า แม้ชีวิตมนุษย์จะเต็มไปด้วยความทุกข์นานปีการ แต่มนุษย์ก็ควรจะมีหวังในชีวิตอยู่เสมอ การดื่มเหล้าก็เป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยให้คนเราคลายทุกข์ได้ และช่วยทำให้เกิดความอภิรมย์ แม้ว่าจะเป็นเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ก็ตาม

2.1.2 การใช้ประโยคซ้ำความ 3 แห่ง

เรื่อง นิยายกลางคืน

เขาแหงนดูทีวีดีไอ เสียงและภาพยังคงอยู่อย่างสะท้อนเลื่อนล้น หากเขารู้สึก
อ่อนล้า หนังสือเล่มใหม่แล้วเป็นฉากรักและเลื่อนของกลุ่มวัยรุ่นหลายคน พวกเขาจับคู่
เสพสมอยู่กลางลานเต้นรำที่มีแสงไฟวาบวับประเดี๋ยวมีดประเดี่ยวสว่าง

เขารู้สึกเหมือนว่าโลกกำลังเกิดพายुर้าย

.....

“หนูกำลังกระโดดเชือกเล่นอยู่ใต้ต้นมะขาม พ่อกับแม่ก็มาบอกว่าเขาขายหนูแล้ว..”

เขารู้สึกเหมือนว่าโลกกำลังเกิดพายुर้าย

.....

เขารู้สึกว่าโลกกำลังเกิดพายुर้าย ด้วยลมแห่งฝ่ามือของผู้ที่ใหญ่กว่าและเกิดมา
ก่อนเที่ยวร่วมกันล้างผลาญทำลายชีวิตเล็ก ๆ และไร้เตียงสาให้ปีนยับเป็น อย่างพ่อแม่ของ
เธอคนนี้ อย่างเพื่อนและอย่างเขา - ชายอายุห้าสิบและเป็นพ่อของเด็กในโลกคนหนึ่ง

(นิยายกลางคืน, 27...30...31)

ประโยคซ้ำความดังตัวอย่าง ช่วยเน้นย้ำให้เห็นสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยเรื่อง
เลวร้าย “เขา” ผู้ชายคนหนึ่งที่ได้มีโอกาสรับฟังเรื่องเหล่านี้ จึงได้รู้สึกว่า “โลกกำลังเกิดพายुर้าย”
ทุกครั้งที่ได้รับฟัง การซ้ำความดังกล่าวจึงสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่ชี้ให้เห็นว่า โลก
ของเราทุกวันนี้เต็มไปด้วยเรื่องเลวร้ายที่เกิดกับเด็ก และคนที่เป็ต้นเหตุให้เรื่องร้าย ๆ เหล่านี้
เกิดขึ้นก็คือผู้ที่ใหญ่กว่า หรือบางครั้งก็คือพ่อแม่ของเด็ก ๆ เอง ดูเหมือนว่าผู้ใหญ่เหล่านี้ต่าง
ร่วมกันทำลายชีวิตเด็ก ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นทั้งโดยไม่เจตนา และการไม่สนใจว่าการกระทำใด ๆ
ของคุณจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของเด็กเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร

เรื่อง ความตาย (ที่ต่างกัน) สองครั้ง

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันสองครั้ง พาแม่กับพ่อไปด้วยระยะทางที่ห่างกัน
รวมแล้วสิบสองปี

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันครั้งแรก ความเศร้าไม่เคยมีเข้าครอบคลุมน
หลังคาบ้าน กิริยาอาการคุกคามของความตายเป็นไปอย่างเชื่องช้า

.....

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันสองครั้ง พาแม่กับพ่อไปด้วยระยะทางที่ห่างกัน
รวมแล้วสิบสองปี

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันครั้งที่สอง กิริยาอาการของความตายคราว
นี้คุกคามอย่างเหลือเชื่อ ร้อนรุ่มหม่นหมองและเป็นความเศร้าที่ซ่อนลึก

.....

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันสองครั้ง พาแม่กับพ่อไปด้วยระยะทางที่ห่าง
กันรวมแล้วสิบสองปี

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันครั้งที่สองได้ไม่ถึงสัปดาห์ ฉันได้ย้อนกลับไป
ยังสถานที่เก็บศพที่พ่ออยู่อีกครั้ง สาเหตุมาจากความเศร้าที่ยังคงซ่อนลึกวนเวียนอยู่ในใจฉัน

(ความตายฯ, 35...39...43)

ประโยคซ้ำความข้างต้น เน้นย้ำความเพื่อจะเปรียบเทียบความแตกต่างของงาน
ศพ 2 งานที่มีช่วงเวลาห่างกันถึงสิบสองปี การใช้ประโยคซ้ำกันถึง 3 ครั้ง ช่วยเน้นย้ำให้ผู้อ่าน
ได้ดูใจคิดพิจารณาข้อความนี้อย่างละเอียดลึกซึ้งซึ่งว่า ความตาย 2 ครั้งหรืองานศพ 2 งานซึ่งมี
ระยะเวลาห่างกันถึงสิบสองปีนี้ มีความแตกต่างกันมากเพียงใด การซ้ำความข้างต้นจึงมีสัม
พันธภาพกับสาระสำคัญของเรื่อง ที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างงานศพเมื่อสิบสองปีก่อน
กับงานศพในปัจจุบัน งานศพเมื่อสิบสองปีก่อนเป็นงานศพที่ผู้ร่วมงานเต็มไปด้วยความโศก
เศร้าและมีอาการอ้อยอิ่งอาลัยลา ตรงกันข้ามกับงานศพในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความคึกคัก
เหมือนหนึ่งอยู่ในงานรื่นเริง และมีอาการเร่งร้อนคล้ายเร่งงานให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว รวมทั้งวัดและ
สุสานที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจนหาความสงบไม่ได้

เรื่อง รถไฟครั้งที่ห้า

"ความเหงา มันท้าความเศร้ามาให้"

คำสร้อยนึกถึงเพลงบทนี้แล้วเกิดอารมณ์อัศจรรย์ มองดูผู้ร่วมเดินทางแต่ละคน ต่างก็นั่งนิ่งเงียบอยู่ในที่ของตัวเอง บ้างอ่านหนังสือ บ้างครุ่นนั่งครุ่นนอนหลับตาและบ้างก็เหม่อมองออกไปนอกหน้าต่าง - ดูกลุ่มผีเสื้อสีสวยบินว่อนลอยอยู่เหนือละเมาะไม้ไผ่ ๗

.....

จำได้ว่าเมื่อเช้านี้พ่อติงหล่อนเข้าไปกอดไว้แล้วร้องไห้เหมือนเด็ก ๆ ก่อนจะออกจากบ้านมาส่งที่สถานีรถไฟ...

"ความเหงา มันท้าความเศร้ามาให้ มันท้าเอาความทุกข์มาให้..."

คำสร้อยนึกถึงเพลงนี้แล้วอัศจรรย์ใจหนักขึ้น

.....

ขบวนรถไฟโยกไหวและเสียงล้อเหล็กกระทบรางดังหนักแน่นดุจเสียงหายใจของปีศาจที่วิ่งแน่วไปข้างหน้าอย่างไม่มีวันรู้เหนื่อย ต่างจากหัวใจของคำสร้อยที่เบาหวิวหวาดไหวและว้าเหวในวิญญาน

"ความเหงา มันท้าความเศร้ามาให้"

มันเอาความทุกข์มาให้

และมันทำให้น้ำตาเราไหลเป็นอนกัม"

คำสร้อยนึกถึงเพลงร้อง แล้วแนบหน้าลงกับหน้าต่างกระจก พยายามขบริมฝีปากไว้แน่น กลั้นน้ำตาคมิให้ไหล...

(รถไฟครั้งที่ห้า, 162-163

...164...166)

ประโยคซ้ำความข้างต้น เน้นย้ำถึงความรู้สึกที่ฝังลึกอยู่ในใจของ "คำสร้อย" หญิงสาวผู้จำยอมเป็นโสเภณีเพื่อครอบครัวที่ยากจนข้นแค้นจะได้มีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประโยคซ้ำความข้างต้น เน้นให้เห็นสภาพจิตใจที่เหงาเศร้าอยู่เสมอ และความเจ็บเหงาก็ยังนำความทุกข์มาให้ และตามด้วยการร้องไห้อันเป็นวิธีเดียวที่เธอจะสามารถระบายความทุกข์ใจต่าง ๆ นานา การซ้ำความข้างต้นจึงสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง ที่แสดงให้เห็นสภาพความ

ยากจนของคนชนบท จนทำให้ผู้เป็นลูกสาวต้องยอมสละตนเองไปประกอบอาชีพโสเภณีเพื่อช่วยเหลือครอบครัวของตน แม้ว่าเธอจะเต็มไปด้วยความเหงาเศร้าและทุกข์ใจเพียงใดก็ตาม

นอกจากนี้ยังมีเรื่องสั้น 2 เรื่องคือ เพื่อนร่วมชั้น กับ ไป ผู้ชนะที่แท้จริง ที่ปรากฏการใช้ประโยคซ้ำความทั้ง 2 แห่ง และ 3 แห่ง ดังนี้

เรื่อง เพื่อนร่วมชั้น

ประโยคซ้ำความ 2 แห่ง

ผมนั่งมองหน้าตัด, เขากำลังรินเหล้าให้ผมและส่งเสียงอ้อแอ้ สายคอไหวไปมา
เมहनักได้ที่อยู่ ภาพเก่าเก็บของเราเกื่อนอยู่ระหว่างวงเหล้า...

เราเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนกันมาตั้งแต่ชั้นประถมตัวยังน้อยจนจบมัธยมปลาย
เข้าเป็นวัยรุ่นหนุ่มสาว

ผมนั่งมองหน้าตัด, เขากำลังรินเหล้าให้ผมและส่งเสียงอ้อแอ้ สายคอไหวไปมา

เมहनักได้ที่อยู่ ภาพเก่าเก็บของเราเกื่อนอยู่ระหว่างวงเหล้า...ตัดหยิบรูปหนึ่งขึ้นมาดู เป็น
ภาพเขากับบังอร ยืนเชิญธงชาติของโรงเรียนร่วมกันระหว่างดงของดอกไม้ที่หอมล้อมดินเสาส
สูง ตัดแต่งตัวหมดจดเป็นพิเศษในเวลานั้น - รองเท้าสีดำ, ถุงเท้าขาว, กางเกงขาสั้น, ผมเกรียน
และหน้าใส - บังอรก็งามดูน่ารักเหลือกำลัง

(เพื่อนร่วมชั้น , 39...42)

ประโยคซ้ำความ 3 แห่ง

หัวใจอันบริสุทธิ์ที่มีอยู่มากในตอนนั้น เมื่อยามคิดหวานจากตอนนี้ เราไม่เคยฉุกคิด
กันเลยว่า โลกและกาลเวลานั้นมีอำนาจหนักในการหล่อหลอมปั้นแต่งให้เราเปลี่ยนไปอยู่เสมอ และ
มันได้นำมาเข้ามามีอำนาจอยู่เหนือความจริงจังและจริงจังต่อกัน

"มีงมันไม่รู้จักชีวิตหรอกไว้อัดตัด เพราะมีงเรียนน้อยคิดน้อย" ผมตะโกนใส่
หน้าที่อยู่และเต็มไปด้วยน้ำมูกน้ำตา "มา! มาแตกเหล้ากันต่อเว้ย!"

.....

ผมจำภาพวันวิาวาห์อันใหญ่โตมโหฬารของเธอได้ เพื่อน ๆ เก่าร่วมห้องเรียน เราถ่ายภาพหมู่รวมกัน เว้นแต่ตัดซึ่งเขาแอบซุกอยู่กับครีว หากสีหน้าอึมเอบด้วยการรับมอบหมายให้เป็นพ่อครีวใหญ่ของงานเลี้ยงฉลองคืนอันสุขสมของเพื่อนหญิงคนสนิท - เพื่อนหรือ? เปล่าเลย... เขาแทบจะเป็นคนรับใช้ในงานอันยิ่งใหญ่คืนนั้นเลยทีเดียว

ไอ้ตัด มึงไม่รู้จักโลกที่แท้จริงหรอก เพราะมึงเรียนน้อย คิดน้อย ผมมองหน้าตัดพลางเขย่าไหล่ของเขาแรงขณะที่เขาอ้อแอ้ พลังก็เต็มเหล่าให้ผม มือป้ายน้ำตาไปด้วย

.....

ไอ้ตัด! มึงมันอ่อนต่อโลกอันมาช้านานมาก เพราะมึงเรียนน้อย คิดน้อย และมึงจริงใจเกินไป - ผมเขย่าไหล่ตัดให้ฟื้นคืนจากอาการงัวเงีย ก่อนจะฉีกภาพเก่าเก็บเครื่องรำลึกแห่งความหลังระหว่างเราสามคน ที่ผมดึงออกมาดูเป็นครั้งสุดท้ายนั้น - ออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย...

(เพื่อนร่วมชั้น, 45...47...48)

ประโยคซ้ำความคู่แรก เน้นย้ำถึงมิตรภาพอันสวยงามที่มีมาเก่าก่อน ส่วนประโยคซ้ำความ 3 ประโยคหลังเน้นย้ำถึงความไม่รู้จักชีวิต ไม่รู้จักโลก ของ "ตัด" เพราะตัดเรียนน้อยและคิดน้อย ทั้งหมดนี้โยงไปสู่ความเข้าใจสารสำคัญของเรื่อง ที่แสดงให้เห็นว่ามิตรภาพอันแสนบริสุทธิ์ในวัยเยาว์ อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ในขณะที่อาจมีผลประโยชน์เคลือบแฝงอยู่ในมิตรภาพนั้น และสิ่งเหล่านี้ก็ค่อย ๆ แสดงออกอย่างชัดเจนในเวลาต่อมา นอกจากนี้ประโยคซ้ำความ 3 ประโยคหลัง ยังได้เน้นย้ำถึงเหตุผลที่ตัดต้องเจ็บปวดกับมิตรภาพนี้ว่า เป็นเพราะตัด "เรียนน้อย คิดน้อย" เหตุผลนี้ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจสูง แม้คนที่มีการศึกษาน้อย เขาก็เป็นคนดีและจริงใจต่อเพื่อน ไม่คิดหวังผลประโยชน์ใด ๆ จากเพื่อนเลย แต่เขาก็ยังถูกเพื่อนที่มีการศึกษาสูงเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลาและถูกมองว่าเป็นคนอ่อนต่อโลก ข้อความนี้คงก่อให้เกิดคำถามในใจผู้อ่านว่า มิตรภาพที่แท้นั้นควรหยิบยื่นสิ่งใดให้กัน

เรื่อง ไม้ ผู้ชนะที่แท้จริง

ประโยคซ้ำความ 2 แห่ง

คู่ที่ 1

“ฮัลโหล, ฮัลโหล...หนึ่ง สอง สาม...” เสียงจากเครื่องขยายเสียงตรงเส้นชัยสีแดงดังกังวานขึ้น... “โปรดอย่าเข้าใจผิด นายไม้ที่กำลังนำหน้านานี้ ไม่เกี่ยวกับการวิ่งแข่งมาราธอนครั้งนี้ะครับ เนื่องจาก...” ฯลฯ

.....

“ฮัลโหล, ฮัลโหล...หนึ่ง สอง สาม...” เสียงจากเครื่องขยายเสียงตรงเส้นชัยสีแดงดังกังวานขึ้น “โปรดอย่าเข้าใจผิด นายไม้ที่กำลังนำหน้านานี้ ไม่เกี่ยวกับการวิ่งแข่งมาราธอนครั้งนี้ะครับ เนื่องจากนายไม้ขาดคุณสมบัติบางอย่าง กรรมการไม่ได้รับสมัครและไม่มีรายชื่ออยู่ในผู้เข้าแข่ง...ฮัลโหล, ฮัลโหล...ทางคณะกรรมการไม่สามารถจะห้ามนายไม้ได้ แม้จะได้ชี้แจงแล้ว นายไม้ก็ยังออกวิ่งตามมาด้วย การชนะของนายไม้ถือเป็นโมฆะนะครับ...”

(ไม้ ผู้ชนะที่แท้จริง, 97...102)

คู่ที่ 2

ไม้ยังวิ่งเข้ามาใกล้ เสียงร้องเรียกก็ยังดัง พวกเด็กต่างลิงโลดกระโดดเต้นกันขวั๊กไขว่ จนพวกผู้ใหญ่เองต้องส่งเสียงเรียกไม้และปรบมือกันกราวไปพร้อมกับเด็ก ๆ ด้วย...

.....

ไม้ยังวิ่งเข้ามาใกล้ เสียงร้องเรียกก็ยังดัง พวกเด็กต่างลิงโลดกระโดดเต้นกันขวั๊กไขว่ จนพวกผู้ใหญ่เองต้องส่งเสียงเรียกไม้และปรบมือกันกราวไปพร้อมกับเด็ก ๆ ด้วย

(ไม้ ผู้ชนะที่แท้จริง, 97...102)

ประโยคซ้ำความ 3 แห่ง

ไปไม่ยอมหยุด โบกมือไหว ๆ วิ่งผ่านหน้าผมไป ยิ้มเห็นปากแห้ง ฟันขาว แววตาเลิกลึก พลังก็ใช้เสียงแยะ แยะ, เหมือนอย่างที่เคยได้ยิน

.....

ครั้งนั้นพวกเรา, เด็ก ๆ นึกว่าไปตายแล้ว จึงตั้งใจแหนแห่ไปต้อนรับเขาเกรียวกราว เขาก็ยิ้มเห็นปากแห้ง ฟันขาว แววตาเลิกลึก พลังก็ให้เสียง, แยะ - แยะ, เหมือนอย่างที่เคยได้ยิน

.....

เด็ก ๆ ตีลังกาด้วยความตั้งใจก่อนเข้าร่มล้อมไป เรียกชื่อเขาอีกครั้ง ขณะที่ไปยิ้มเห็นปากแห้ง ฟันขาว และแววตาเลิกลึก พลังก็ให้เสียง, แยะ - แยะ, เหมือนที่เคยได้ยิน

(ไป ผู้ชนะที่แท้จริง, 98..101..103)

ประโยคซ้ำความคู่แรก เน้นให้เห็นภาพบุคคลลักษณะของ "ไป" ให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนประโยคซ้ำความคู่ที่สอง เน้นให้เห็นสภาพการที่คนพิการถูกปิดกั้นโอกาสจากสังคม แม้คนพิการหรือคนไปนี้จะวิ่งชนะ กรรมการก็จะถือเป็นโมฆะ แสดงให้เห็นความด้อยโอกาสของคนพิการให้เด่นชัดยิ่งขึ้น และประโยคซ้ำความคู่สุดท้าย เน้นให้เห็นภาพการที่คนพิการได้รับการยอมรับจากคนบางกลุ่มในสังคม เป็นที่น่าสังเกตว่า การยอมรับคนพิการเริ่มต้นจากกลุ่มของเด็ก ๆ ซึ่งเป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา ภาพนี้คงจะช่วยโน้มน้าวใจผู้ใหญ่หลายคนในสังคมให้เปิดใจกว้าง ยอมรับและให้โอกาสคนพิการทุกคน การซ้ำความทั้งหมดข้างต้นสอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่อง ที่แสดงให้เห็นความด้อยโอกาสของคนพิการ แม้เขาจะมีความสามารถทัดเทียมหรือมากกว่าคนปกติ สังคมจึงควรยอมรับความสามารถและให้โอกาสคนพิการทุกคน เพื่อว่าสังคมของเราจะได้มีแต่สันติสุข

จากตัวอย่างทั้งหมดที่ยกมากล่าวไว้แล้วนั้น จะเห็นได้ว่า การใช้ประโยคซ้ำความ ทั้งการใช้ประโยคซ้ำความ 2 แห่ง ซึ่งมักจะพบตอนเปิดเรื่องและปิดเรื่อง และการใช้ประโยคซ้ำความ 3 แห่ง ซึ่งมักจะพบตอนกลางเรื่องหรือตอนใดตอนหนึ่งของเรื่อง ไม่จำเพาะเจาะจงตำแหน่ง ช่วยเน้นสภาพหรืออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครให้ละเอียดลึกซึ้งและ

เด่นชัดยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการเน้นย้ำเพื่อมุ่งให้ผู้อ่านได้ถูกใจคิดพิจารณาความหมายอย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยประโยคข้อความทั้งหมดนั้น ล้วนมีสัมพันธ์ภาพและเชื่อมโยงสู่การตีความและเข้าใจสารสำคัญของเรื่องในที่สุด

2.2 การใช้ประโยคคำถาม

ประโยคคำถามช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิดพิจารณาหาคำตอบ โดยที่ผู้เขียนไม่ได้ให้คำตอบเอาไว้ตรง ๆ ผู้อ่านจะสามารถสร้างจินตภาพได้อย่างลึกซึ้งกว้างไกล ทั้งนี้ประโยคคำถามในแต่ละเรื่องจะมุ่งเน้นเนื้อความที่เชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของเรื่องในที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง บนท้องฟ้าเมื่อยามค่ำ

เขารู้สึกรันทดและว่าเหวในโชคชะตาของมนุษย์...ใครหนอเป็นพ่อแม่ มันน่าเศร้าใจเสียเหลือเกินแล้วสำหรับโชคชะตาอันโหดร้ายเยี่ยงนี้ นี่เขาจะทำอย่างไร? จะบอกให้รู้ได้?

(บนท้องฟ้าเมื่อยามค่ำ, 105)

คำถามนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกรันทดสลดใจยิ่งนัก เมื่อ "เขา" ชายหนุ่มชายแดงไม่ได้มีโอกาสพบศพเด็กลอยน้ำมา เขาอยากจะทำอะไรก็จงใจบอกให้รู้ได้ คำถามที่เกิดขึ้นในใจเขา ทำให้เรารู้ว่า เขายังรู้สึกห่วงใยในชะตากรรมของเพื่อนมนุษย์ แต่คำถามนี้ก็ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสลดสังเวชใจมากยิ่งขึ้น เมื่อต่อมาชายผู้นี้ได้กรีดข้อมือศพเด็กเพื่อเอาสร้อยข้อมือทองคำที่ติดอยู่ และเลิกคิดถึงคำถามนี้ ดังตัวอย่าง

เขาไม่มีเวลาคิดว่าศพของเด็กน้อยผู้นี้อลอยมาจากไหนแน่ จะมีใครที่เป็นพ่อแม่ จะมีโอกาสรู้หรือเปล่า? ภายในใจส่วนลึกเขาเพียงแต่รู้สึกสลดและเสียใจให้กับโชคชะตาของเพื่อนมนุษย์บ้างเล็กน้อยเท่านั้น

(บนท้องฟ้าเมื่อยามค่ำ, 152)

คำถามนี้จึงสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ความยากจนทำให้คนจนอาจตัดสินใจทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม โดยที่เขาเองก็พยายามหา

เหตุผลที่จะทำเช่นนั้น แม้จะเป็นเหตุผลที่อาจจะเข้าข้างตัวเอง แต่ก็ก็เป็นเหตุผลที่น่าเห็นใจอย่างยิ่ง เพราะทุกสิ่งที่เขาทำไปก็เพราะความยากจนข้นแค้นนั่นเอง

เรื่อง หยอดหนึ่งในน้ำคร่ำ

คนเหล่านั้นมีวัยเท่ากับแม่และมากกว่าเท่ากับบิดา แล้วก็มากกว่านั้น วัยถึงยาและยาย ตัวสั้นเท็มจังก - คนพวกนี้เมื่อยังเป็นสาว เป็นชาวไร่ชาวนาอย่างแม่หรือเปล้า และอะไรได้เกิดขึ้น - ลูกหลานของยายย้ายไปอยู่ที่ไหนกันหมดหนา...วันสงกรานต์ที่ควรจะมีให้ทำบุญปิดทองกราบพระ กลับต้องมาก้มกราบคนแปลกหน้าอยู่โดยไม่เลือกวัยอย่างนี้ และแทนที่นั้งอบน้ำอบน้ำหอมจากลูกหลานอยู่กับบ้านในวันสงกรานต์อันสนุก กลับต้องมาตกทุกข์ทรมานอยู่กับเมืองหลวงอย่างที่เห็น-อะไรเกิดขึ้นหนา...

(หยดหนึ่งในน้ำคร่ำ, 93)

คำถามที่ถามถึงเหตุผลว่าเหตุใดคนสูงอายุเหล่านี้จึงต้องมานั่งขอทาน และ ลูกหลานของคนจนเหล่านี้หายไปไหน ก่อให้เกิดความสะเทือนใจอันลึกซึ้ง สิ่งเหล่านี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นในสังคมไทย สังคมที่ให้ความเคารพนับถือบุพการีเหนือสิ่งใด แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็เกิดขึ้นจริง คำถามนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดหาเหตุผลที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพความยากจนของผู้คน ทั้งคนงานล่างท่อที่ต้องละทิ้งไร่นามาทำงานกรุงเทพฯ และหญิงชราหลากหลายวัยที่มานั่งขอทานอยู่ตามสะพานลอย พวกเขาต่างดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด แต่หญิงชราเหล่านี้น่าสงสารอย่างยิ่งเพราะด้วยวัยเช่นนี้ ควรจะได้พักผ่อนและได้รับการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลานเป็นอย่างดีที่เคยเป็นมาในสังคมไทย

เรื่อง ฉากลา...ไกลบ้าน

เขานึกถึงเมีย ลูก ๆ และหลาน ๆ คิดถึงญาติพี่น้องคนอื่น ๆ และเพื่อนบ้านที่แสนดีที่อยู่ในบ้านเกิด ห่างไกลไปจากเมืองหลวงและโรงพยาบาลแห่งนี้ แต่ดูซิ! คนเหล่านี้ไปอยู่เสียที่ไหนหมด - เขากำลังจะตายในท่ามกลางคนแปลกหน้า ช่างเหงา อ้างว้างและโดดเดี่ยวเสียจริง ๆ

(ฉากลา...ไกลบ้าน, 127)

การถามถึงญาติพี่น้องและคนที่คุ้นเคยในยามที่ใกล้จะลาโลกนี้ไป เป็นคำถามที่สื่อถึงความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว อย่างชัดเจนลึกซึ้ง สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุต้องปิดฉากสุดท้ายของชีวิตโดยปราศจากคนที่รักและคุ้นเคย

และต้องไปอยู่ในสถานที่ที่แปลกตา ย่อมทำให้ผู้นั้นลาโลกนี้ไปด้วยความเหงามเศร้า อ้างว้าง ว้าเหว และโดดเดี่ยวเดียวดายอย่างที่สุด

เรื่อง “มาลัย” ของจำเเว

จำเเวมองดูเด็กหญิงเพิ่งแรก-runนอนขดตัวหลับปุ๋ยอยู่กับผ้าห่มเก่า - อีหนู เอ๊ย...รู้หรือเปล่าว่าเอ็งทำความผิดอะไร...

(“มาลัย” ของจำเเว, 34)

จำเเวคิดถึงเมียและลูกที่หลับอยู่กับบ้านพลางอดคิดไม่ได้ว่า นี่ถ้าเมียบกับลูกตื่นขึ้นมาเห็นเขายืนเฝ้ากรงขังอยู่จะรู้สึกอย่างไร ในกรงขังมีเด็กผู้หญิงวัยเพิ่งจะแรก-run หลับดูคล้ายกับตัวนมที่ถูกคนจับมารอเอาไปฆ่าแกง ส่วนกรงอีกฟากหนึ่งมีขี้น้ำขี้หมาขี้แมวที่มองรูปสังขารแล้วไม่น่าจะมีเรี่ยวแรงเอื้อมไปหยิบสิ่งของใด ๆ ได้...เมียและลูกจะเวทนาเด็กผู้หญิงคนนั้น เจ้าหัวขโมยขี้น้ำ หรือว่าตัวเขากันแน่ แต่ที่แน่ ๆ เขารู้สึกเวทนาตัวเอง มองแสงไฟในซอยเศร้าสร้อยหัวใจ

(“มาลัย” ของจำเเว, 35)

มีเรื่องบ้า ๆ “โรค” บ้า ๆ เกิดในกรุงเทพฯ อยู่เสมอ...เพียงกู่แปลกใจเท่านั้น ขยายดอกไม้ดอกไรต้องจับกันด้วยหรือ...

(“มาลัย” ของจำเเว, 36)

เมื่อเด็กผู้หญิงตัวเล็ก ๆ ที่มีอาชีพขายพวงมาลัยเพื่อช่วยเหลือครอบครัวถูกจับมาขังไว้ที่โรงพัก ก็เกิดคำถามในใจของจำเเวดังตัวอย่างข้างต้น คำถามที่ถามถึงความผิดของเด็กผู้หญิงคนนั้น ถามถึงความน่าเวทนา และถามว่าการขายดอกไม้เป็นความผิดร้ายแรงถึงขั้นต้องจับมาขังไว้ด้วยหรือไม่ ล้วนเป็นคำถามที่กระตุ้นให้ผู้อ่านได้หันมาพิจารณาปัญหาสังคมที่อยู่ใกล้ ๆ ตัว และพินิจพิเคราะห์หาคำตอบด้วยตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของเด็กผู้หญิงขายพวงมาลัยซึ่งเป็นวิถีชีวิตหนึ่งของการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของคนจน แต่ก็ต้องถูกจับมาขัง เพิ่มความทุกข์ให้คนยากจนเหล่านี้มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้พยายามสร้างคำถามไว้ให้ผู้อ่านขบคิด ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความผิดหรือไม่ และชี้แนะคนในสังคมน่าจะช่วยเหลือพวกเขาเช่นเดียวกับ “จำเเว” ในเรื่องนี้

เรื่อง ชรา

คนเฒ่าได้แต่ไปงานศพเพื่อนที่จากไปคนแล้วคนเล่า และได้แต่เฝ้าถามเพื่อน เหมือนกับที่ถามเมียบนเมรุเผา—เมื่อไหร่จะถึงตาข้าบ้างเสียทีนะ ไม่อยากเอาเข้าไปด้วยรี

(ชรา, 116)

เจ้าหนูนุ่มลงที่วันเวียนเกิดมาอยู่แถว ๆ นี้ก็น่าคิด - เจ้าเกิดแล้วตายมาก็สิบ
ก็ร้อยตัวกันแน่นอน นับแต่ที่เข้าได้มาอยู่ในบ้านหลังนี้

(ชรา, 117)

คำถามแรกเป็นคำถามของชายชราที่รำพึงรำพันกับตัวเอง สื่อถึงความรู้สึก เจ็บเหงา เดียวดายของชายชราที่ต้องอยู่แบบไร้เพื่อน ไร้คู่ชีวิต แม้จะมีลูกสาวอยู่ด้วย แต่ก็ไม่ค่อยมีเวลาอยู่ด้วยกัน ทำให้ชายชราคิดอยากจะลาโลกนี้ไปด้วยความเจ็บเหงาเดียวดาย และกลัวว่าตนเองจะเป็นภาระอันน่าเบื่อหน่าย คำถามต่อมาเป็นคำถามที่สื่อถึงความชราภาพ ของชายชราผู้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเปรียบเทียบกับอาการจากไปรุ่นแล้วรุ่นเล่าของสัตว์ตัวเล็ก ๆ ที่วันเวียนอยู่ใกล้ ๆ ประโยคคำถามทั้งสองประโยคนี้ออกคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของชายชราผู้หนึ่งที่เต็มไปด้วยความเจ็บเหงาเศร้าเดียวดาย เพราะเพื่อนวัย เดียวกันและภรรยา คู่ทุกข์คู่ยากได้จากไป มีเพียงลูกสาวที่ยุ่งวุ่นววยกับการงานจนไม่มีเวลาอยู่ ใกล้ชิดพอ ชายชราจึงอยากลาโลกนี้ไปเพราะเกรงว่าตนเองจะเป็นภาระแก่ลูกสาวและด้วยความ เดียวดายว่าเหว่ จนกระทั่งวันหนึ่งชายชราผู้นี้ก็จากโลกนี้ไป

เรื่อง เกมใหม่

มีความหวังจนสิ้นหวัง มีความมานะบากบั่นจนรู้สึกหน่ายเหนื่อยและที่สุดท้อ-
แท้—ใครเป็นอย่างนี้เหมือนเขา, บ้างหรือไม่ และกี่คน? ...รู้สึกอ่อนแรงที่จะเดินก้าวต่อไปข้าง
หน้า...อยากจะล้มตัวลงนอน

(เกมใหม่, 96)

คำถามของชายผู้ให้สื่อให้เข้าใจความรู้สึกสิ้นหวังท้อแท้ และอยากรู้ว่าจะมีใคร ประสบภาวะเช่นเดียวกับเขาบ้าง เป็นความรู้สึกที่อยากมีเพื่อนร่วมทุกข์ในยามที่ทุกข์ที่สุด ออกคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ชีวิตของคนชนบทที่เข้ามาอยู่เมืองหลวง การต่อสู้ดิ้นรนอยู่ตลอดเวลาทำให้เขาเกิดความเหนื่อยหน่ายท้อแท้ แต่ในที่สุดเมื่อเขาเห็นการ ต่อสู้ดิ้นรนที่มากกว่าอยู่รอบ ๆ ตัว เขาก็ตัดสินใจลุกขึ้นต่อสู้ชีวิตอีกครั้ง

เรื่อง "ทอม-ทอม"

"แม่จะคิดยังไงนะ" เขาคิดถึงเมียแล้วมียัม "มีลูกสาวแล้วได้ลูกสะใภ้..โลก
หนอโลก"

("ทอม-ทอม", 58-59)

คำถามของชายผู้นี้สื่อให้เห็นความรู้สึกแปลกใจต่อการมีลูกสาวที่มีจิตใจเป็นชายและเขาเองก็ห่วงความรู้สึกของภรรยาว่าจะรู้สึกยอมรับเรื่องนี้ได้มากน้อยเพียงใดซึ่งประโยคคำถามนี้ช่วยสื่อความที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นเรื่องราวของหญิงสาวที่มีจิตใจเป็นชาย ผู้เป็นพ่อแม่จำต้องยอมรับเรื่องราวที่ผิดแปลกจากธรรมชาตินี้เพราะความรักลูก แม้ว่าจะรู้สึกแปลกเพียงใดก็ตาม

เรื่อง เรื่อง(ไม่)จริง

เธอวางตัวไม่ไกลนักและไม่ห่างจนเกินไปคล้าย ๆ กับพวกบิกของเธอที่วางที่ท่าต่อนักหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย เธอเป็นคนแข็งขัน มีความมั่นใจสูง ทว่ามีอยู่หลายครั้งที่เธอทำให้ผมฉงใจว่า เธอ "โปร่งใส" และเปิดเผยจริงหรือ

(เรื่อง(ไม่)จริง, 146)

คำถามของ "ผม" โนม่น้าวใจผู้อ่านให้ได้ฉงใจติดตามไปด้วย และเป็นคำถามที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความมีลึกลับคมในของหญิงสาวผู้หนึ่งซึ่งทำงานให้กับผู้มีอำนาจในยามนั้น คือ คณะรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ หรือ รสร. ซึ่งความลึกลับคมในนี้ก็คงรวมไปถึงผู้มีอำนาจที่เธอทำงานให้ด้วย ผู้มีอำนาจกลุ่มนี้ประกาศว่าจะช่วยสร้างความสงบเรียบร้อยให้แก่บ้านเมืองและกระทำทุกอย่าง "โปร่งใส" แต่ก็ยังมีอะไรบางอย่างที่ชวนให้คิดว่ามีอะไรเคลื่อนไหวอยู่หรือไม่

เรื่อง วันเวลากับเพื่อนเก่า

ผู้่อีแรงที่บ้านเกิดของผมนี่ก็เตือนใจให้นึกถึงเพื่อนที่มีฉายาว่า "ดำ บ่อน้ำมัน" ที่นอกเหนือไปจากบ่อน้ำมันที่ได้บอกเอาไว้ข้างต้นนั้นกับวันเวลาที่ผ่านไปเมื่อพวกเราเด็ก ๆ เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับความประหลาดใจว่าอีแรงหายไปไหน

(วันเวลากับเพื่อนเก่า, 71)

“ผม” คือชายหนุ่มคนหนึ่งที่ยังผูกพันกับความหลังเมื่อครั้งเป็นเด็ก คำถามที่ถามถึง อีแร้ง สื่อให้เห็นสภาพธรรมชาติที่เปลี่ยนไป ในวัยเด็กเขาและเพื่อน ๆ ได้พบเจอฝูงอีแร้งลงกินซากสัตว์ตามชายฝั่ง แต่เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฝูงอีแร้งก็ไม่ปรากฏอีกเลย คำถามข้างต้นจึงสื่อความที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงไปของธรรมชาติชายทะเลและชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามชายทะเลนั้น

เรื่อง ชายชาติ

เขากลับล้างเสียด้วยซ้ำว่าชาติใหญ่โตถึงปานนี้ก็ยังซื้อขายกันได้อย่างสินค้าละหรือ เหมือนกับปลา เหมือนกับผัก เจ้าคนอพยพก็เช่นกัน มันเป็นผักเป็นปลาหรือและขอมชอยอย่างนั้นจะเป็นพิษภัยต่อใครได้

(“ชายชาติ”, 111)

“ไอ้แก่นแอ้ย...” กำนันพูดเสียงคล้ายว่าร้องไห้ “หมู่นี้กุ้งปลาหาไม่ค่อยได้หรือไปถึงได้มาเสียงหากินเที่ยวชายชาติแบบนี้

แก่นนึกถึงผีนร่าย - นี่เขาจะถูกทูปตีให้รับสารภาพหรือไม่หนอ....

(“ชายชาติ”, 114)

เมื่อได้ยินคนพูดถึงการขายชาติ “เขา” หรือ แก่น ชายหนุ่มชาวประมงก็เกิดคำถามขึ้นในใจตั้งคำถามแรก เป็นคำถามที่กระตุ้นให้ผู้อ่านได้จุกใจคิดและค้นหาคำตอบด้วยตนเองและเป็นคำถามที่สื่อให้เห็นความซื่อของเขา เมื่อเขาได้ช่วยเหลือชาวต่างชาติที่หนีสงครามด้วยสำนักแห่งเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์หาใช่การหวังผลตอบแทนใด ๆ เขาก็ต้องหวนนึกถึงผีนร่ายที่ผินว่าถูกทูปตีให้รับสารภาพว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เขาจึงเกิดคำถามต่อมาขึ้นในใจ เป็นคำถามที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจยิ่ง เพราะดูจากรูปการณแล้ว เจ้าหน้าที่บ้านเมืองคงเข้าใจผิดว่าเขาขายชาติ รับจ้างช่วยเหลือชาวต่างชาติหลบหนีเข้าเมือง หากคนดีมีเมตตาถูกเข้าใจผิดและต้องรับโทษ ก็คงเป็นสิ่งที่สร้างความสะเทือนใจให้ผู้รับรู้ไม่น้อย คำถามทั้งสองคำถามดังกล่าว สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นผลกระทบจากสงครามคนที่อยู่ในสงครามต้องหลบหนี ในขณะที่คนในประเทศเพื่อนบ้านก็ไม่อาจช่วยเหลือได้แม้จะเมตตาสงสาร เพราะหากช่วยเหลือแล้วก็เสี่ยงต่อการถูกกล่าวหาว่า “ขายชาติ” เช่นเดียวกับตัวละครในเรื่องนี้

เรื่อง เมื่อลมฝนผ่านมา

เมื่อเกวียนข้ามสะพาน ผมได้ยินเสียงน้ำไหลผ่านฟั้งระเรื่อเอื่อยช้า ฟังว่า
เป็นเพลงของแม่ที่เคยกล่อมก่อนผมจะนอนทุกครั้ง เดี๋ยวนี้มันดังมาจากที่ไหนเล่า ดังมาแต่
ไหนกันแน่หนอ...

เมื่อลมฝนผ่านมา

ปากก็ส่งกลิ่นฟุ้ง

ทั่วคุ้งน้ำ

อร่ามสีสันทของดอกไม้ป่า

ต้นไม้ใบหญ้า

เขี้ยวขริม...

"แม่ร้องเพลงหรือเปล่า" ผมลืมหูลืมตาถาม

แม่ส่ายหน้าแล้วร้องให้ พลังกระชับกายผมแน่นเข้า

(เมื่อลมฝนผ่านมา, 83)

คำถามของ "ผม" ที่ถามถึงที่มาของเพลงที่แม่เคยร้องกล่อม คงชวนให้ผู้อ่าน
สงสัยและติดตาม และเมื่อรู้ว่าผู้เป็นแม่ไม่ได้ร้อง แต่เมื่อถูกถามแม่กลับร้องให้ คงยังทำให้ผู้
อ่านสนใจว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น "ผม" หูแว่วไปเองเพราะคิดถึงเพลงนี้ หรือ "ผม" มีอาการ
เพ้ออันเนื่องมาจากพิษไข้ คำถามนี้จึงช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

นางฟ้าชุดสีขาวอยู่ไหนเล่า ผมอยากจะถามเธอว่า ธรรมชาติเมื่อยามลมฝน
ผ่านมาโหดร้ายหรือสวยงามกันแน่

(เมื่อลมฝนผ่านมา, 89)

"ผม" เด็กชายตัวเล็ก ๆ ถูกงูกัดและถูกธรรมชาติยามลมฝนผ่านมาทำร้ายจน
เสียชีวิตในขณะที่เดินทางไปหาหมอ คำถามของเด็กชายผู้นี้ คงก่ออารมณ์สะเทือนใจให้ผู้อ่าน
ไม่น้อย เพราะภาพธรรมชาติในตอนต้นมีแต่ความสวยงาม แต่เมื่อลมฝนมาธรรมชาติก็โหดร้าย
คร่าชีวิตเด็กคนหนึ่งไป คำถามนี้มุ่งให้ผู้อ่านพินิจพิจารณาที่เนื้อเรื่องและได้คำตอบที่ชัดเจนด้วย
ตัวเอง คำถามทั้งสองคำถามในเรื่องนี้สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพ
ธรรมชาติอันโหดร้ายกันดารในยามมีพายุฝนหนัก ที่อาจจะทำลายชีวิตมนุษย์ให้สูญสิ้นไปได้
แต่ในยามปกติแล้วธรรมชาติเหล่านี้จะงดงามบริสุทธิ์และสงบนิ่ง ปราศจากความน่ากลัวใด ๆ

เรื่อง ดอกไม้ที่เธอถือมา

เธอผู้ถือดอกไม้ และเป็นส่วนหนึ่งของดอกไม้... เธอจะตายไปจากความทรงจำของใครได้หรือ?

(ดอกไม้ที่เธอถือมา, 100)

"ดอกไม้" ในที่นี้คือ หนุ่มสาวผู้มีอุดมการณ์สูงส่ง ยอมพลีตนเพื่อประชาธิปไตย คำถามนี้ยังบอกอีกว่า หนุ่มสาวเหล่านี้ถือ "ดอกไม้" ด้วย ซึ่งก็หมายถึง ศรัทธาอันพิสุทธ์ของหนุ่มสาวเหล่านี้ที่เขาใช้เป็นอาวุธนั่นเอง หนุ่มสาวผู้เป็นวีรชนเหล่านี้คงมีอาจตายไปจากความทรงจำของใครได้เลย ด้วยสิ่งที่เขากระทำเป็นสิ่งที่สมควรได้รับการยกย่องชื่นชมและจดจำไว้ตลอดไป อัครศิรี ธรรมโชติ ไม่ได้ใช้ประโยคบอกเล่า แต่ใช้ประโยคคำถามเพื่อกระตุ้นผู้อ่านให้คิดพิจารณาค้นหาคำตอบเอง ช่วยให้ผู้อ่านสร้างจินตภาพได้อย่างแจ่มชัดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้อ่านคงจะทบทวนรายละเอียดของ "ดอกไม้" ในเนื้อเรื่องอย่างละเอียดพิถีพิถัน ก่อนที่จะได้คำตอบที่ชัดเจนในใจ

คำถามข้างต้นนี้จึงสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงถึง ความศรัทธาอันพิสุทธ์ของหนุ่มสาวในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย พวกเขายอมพลีตนในการต่อสู้ครั้งนี้ เป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่และจารึกไว้ในหัวใจของคนไทยทุกคน

เรื่อง ในกระแสร่างกาลเวลา

วันนี้...ฉันยืนอยู่ที่ระเบียงโรงเรียนในชุดเครื่องแบบสีทึบของครูโรงเรียนประชาบาล น้ำตาเอ่อซึมเมื่อเห็นเด็กหลายสิบคนพาเท้าอันเปลือยเปล่าเหล่านั้นเดินออกจากหมู่บ้าน มา จะมีเด็กสักคนไหมหนอ...ที่คิดเหมือนฉันวันนั้น และกำลังจะถูกฉันวันนี้ - ฉันคิดพร้อมกับก้มหน้าลงกับระเบียง เช็ดน้ำตาเอ่อซึมที่กำลังร่วงไหล...

(ในกระแสร่างกาลเวลา, 64)

เมื่อครูคนหนึ่งถูกกระแสร่างกาลเวลากระแทกกระทั้นจนดับความฝันที่จะเป็นครูที่ดีของเขาเอง เขาก็เกิดคำถามขึ้นในใจดังคำถามที่ยกมา เป็นคำถามที่สื่อถึงความหวัง-โยว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นอีกกับคนรุ่นต่อ ๆ ไป และสื่อถึงความรู้สึกละอายใจ เสียใจ ที่มีอาจสานฝันให้เป็นจริงได้ อัครศิรี ธรรมโชติ ไม่ได้ให้คำตอบไว้ คงกระตุ้นให้ผู้อ่านทุกคนคิดพิจารณาหาคำตอบด้วยตนเอง คำถามนี้สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงว่า อานาจ

ธรรมในสังคมทำลายความฝันอันสวยงามของเขา กล่าวคือ ความฝันที่จะเป็นครูที่ดีและจะแก้ไขปัญหาการศึกษาของประเทศ แต่ความจริงแห่งชีวิตค่อย ๆ ดับความฝันนั้นให้มลายหายไปไปในที่สุด

เรื่อง เธอยังมีชีวิตอยู่ อย่างน้อยก็ในใจฉัน

ผมเกิดความคิดอันวิปริต อยากที่จะไปโรงพยาบาล ที่ศพของเธอยังค้างอยู่ด้วยความอยากรู้ว่า เธอถูกทำลายที่ตรงไหนบ้าง....เรื้อรังเล็ก ๆ นอบบางคงอยู่ในชุดเสื้อดำกางเกงยีนส์รองเท้าผ้าใบเปื้อนฝุ่น หรือว่าเปลี่ยนไปเสียแล้ว นิ้วมือเรียวยาวที่เปราะและเกาะและลำแขนอันสลักเสลาที่เคยแนบแผ่นใบปลิวนั้นเล่า จะคงอยู่คืออยู่หรือ - หรือว่าเต็มไปด้วยรอยแผล แผลกหักยับเยินอย่างจดจำกันไม่ได้

และใบหน้าอันงามสะอาด ไร้การตกแต่ง แยมยัมบริสุทธิ์จะส่องแวววาวรดราวตกใจก่อนหมดลมหายใจ - เป็นอย่างนั้นหรือไม่ ผมอยากรู้นัก

(เธอยังมีชีวิตอยู่ฯ, 52-53)

คำถามของ "ผม" นักหนังสือพิมพ์ที่ได้มีโอกาสรู้จักกับนักศึกษาสาวผู้ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย กระตุ้นให้ผู้อ่านสร้างจินตภาพอันละเอียดชัดเจนตามไปด้วย คำถามดังกล่าวก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจอันลึกซึ้ง เพราะคำตอบที่ผู้อ่านจะได้คงใกล้เคียงกับสภาพที่นักหนังสือพิมพ์ผู้นั้นจินตนาการไว้ คำถามนี้สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพความขัดแย้งทางการเมืองและการต่อสู้เพื่อความถูกต้องและเป็นธรรมของหนุ่มสาวนักศึกษาผู้รักประชาธิปไตย จนต้องเสียชีวิตในการต่อสู้ครั้งนี้

เรื่อง กระตักน้ำ

เราตอนนั้นงอแง เอาแต่ใจตัว เป็นเด็กเอาใจยาก ลูกเสื่ออะไรไม่รู้, เขาว่าแล้วยิ้มแบบอาย ๆ ในความผิดเมื่อเด็ก ๆ ขณะที่ผมเริ่มนึกถึงलगสังหรณ์บางอย่าง เขาคิดถึงบ้านมากหรือ ทั้งที่เพิ่งจะจากมาได้ไม่ถึงสัปดาห์ หรือว่าเขาเหงาเศร้าเดียวดายในยามศึก อย่างนี้ จึงได้มาเล่าถึงเรื่องนี้ เรื่องลูกเสื่อน้อยกับกระตักน้ำอันน่าซา วยแค้นย์สิบเอ็ดปีเศษ ๆ ไม่น่าจะพาหัวใจที่เดียวดายดูแก่มาเล่าถึงความหลังไร้สาระเช่นนี้

(กระตักน้ำ, 78)

คำถามข้างต้น สื่อถึงความรู้สึกของ "เขา" ที่ระลึกถึงบ้านที่จากมา และระลึกถึงความหลังที่ประทับใจ ชวนให้คิดว่าเป็นนางสังหรณ์บางอย่าง และเหมือนว่าเขากำลังจะลาจากโลกนี้ไป คำถามนี้ชวนให้ผู้อ่านรู้สึกหวาดหวั่นใจและคาดเดาถึงเหตุการณ์ร้ายบางอย่างที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ทำให้หลายแม้ชีวิตของคนบริสุทธิ์ที่ตั้งใจอุทิศตนทำงานเพื่อมวลชน สุดท้าย "เขา" ผู้นี้ก็ถูกยิงตาย

เรื่อง ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ

พวกเราในโรงพิมพ์ไต้ยีนชาวคล้ายกับว่าโรคห่าลงเมืองหลวง มีนักศึกษาบางกลุ่มหนีลงแม่น้ำเจ้าพระยา บ้างถูกจับ บ้างจมน้ำ พวกเราถูกกระทำคล้ายกับการลงโทษด้วยระบบของราชทัณฑ์โบราณ อาทิ ถูกตอกเล็บ บีบขมับ ลุยไฟ ดำน้ำ ฯลฯ ลูกหลานของใครบ้างหนอ จะตายเป็นเช่นไต่บ้าง

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 110)

อะไรกันเล่าหนอที่ทำให้เกิดเหตุการณ์วันนี้ขึ้น และใครผู้ใดคนไหนที่มีอำนาจแปรเปลี่ยนจิตใจของคนไทยที่ตระหนักในบาปมาตลอดแห่งประวัติศาสตร์ให้เป็นไปเช่นนี้ได้?

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 111)

ไต่...ไต่พวกนั้นใครคนใดเว้ย มันถึงได้ใจร้ายกันอย่างนี้ มันไม่นึกถึงเวรกรรมที่จะติดตัวลงโทษมันไปภายหน้าบ้างเสยนะ" พึงแก่ผู้เป็นแม่ของเพื่อนบ้านผมว่า

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 114)

การใช้ประโยคคำถามข้างต้น ล้วนเป็นคำถามที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเกี่ยวกับเหตุการณ์วิปโยคทางการเมืองในประวัติศาสตร์ชาติไทยอย่างละเอียดชัดเจนมากขึ้น คำถามเหล่านี้ล้วนสื่อให้เห็นความโหดร้ายของเหตุการณ์ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นในสังคมไทยสังคมแห่งพุทธศาสนาที่ปลูกฝังความเชื่อเรื่องบุญ - บาปมาช้านาน คำถามข้างต้นจึงสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นโคกนาฏกรรมของเพื่อนร่วมชาติที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์วิปโยคอันแสนเลวร้ายที่เคยเกิดขึ้นในสังคมไทย

เรื่อง ขุนทอง...เจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง

อกนิกยอน สะท้อนใจ สงสัยไปถึงความโกรธความน้อยใจของเจ้าขุนทองมันไม่ได้ว่า
ทำไมหนอมันถึงได้มากมาย ถึงกับมันต้องตัดใจทิ้งถิ่นฐานบ้านช่อง และทิ้งแม่ไปได้ - ทิ้งความ
สุขในชายคาบ้านไปเคว้งคว้างอยู่กลางป่า เป็นปฏิภักษ์ต่อบ้านเมืองให้กฎหมายลงทัณฑ์
และนี่ขุนทองมันจะแลกรับแลกแม่ เพียงเท่านั้นแหละหรือ...? ไม่น่าเป็นไปได้
 แม่ร้องค้ำอยู่ในใจ....

(ขุนทองฯ, 184)

เรือของแม่ล่องตามน้ำกลับบ้านเมื่อตะวันตรงหัว พร้อมด้วยข้าวของเครื่องใช้
 กองเต็มลำเรือเหมือนเก่า เจ้าขุนทองมันโกรธใคร แรงแค้นมากมายถึงปานนี้ ถึงสุดท้ายไปจาก
แม่และเหย้าเรือนโดยไม่กลับมาอีก และจนปานนี้แม่ก็ไม่รู้ หากคำตอบไม่ได้

(ขุนทองฯ, 186)

คำถามเหล่านี้ชวนให้ผู้อ่านคิดพิจารณาหาคำตอบ ทั้งยังสื่อให้เห็นความรู้สึก
 โกรธและน้อยใจของเจ้าขุนทองอย่างลึกซึ้ง อุดมการณ์ทำให้ตัดสินใจทิ้งความสุขและความอบอุ่น
 ทั้งหมดที่เคยมี ไปสู่ความยากลำบากนานปีการ เป็นสิ่งที่น้อยคนนักจะทำได้ คำถามเหล่านี้
 จึงสอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นการเสียสละความสุขส่วนตัวของหนุ่มสาวผู้มี
 อุดมการณ์สูงส่ง คือ ยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อความถูกต้องและเป็นธรรมในสังคม ทั้งนี้ก็เนื่อง
 มาจากการถูกกดขี่ บีบบังคับ จากอำนาจธรรมทางการเมือง

เรื่อง เพื่อนร่วมชั้น

เราทั้งคู่, หมายถึงบึงอรและผมช่วยตัดด้วยความรักและความหวังดีต่อเพื่อน
 กลัวว่าเขาจะยากไร้จนต้องออกจากโรงเรียนไปหรือเกิดสอบตงจะทำให้เพื่อนเราหายไปคนหนึ่ง
 จากชั้นเรียนของเรา - หรืออย่างไร ไม่รู้, แต่ภายใต้ความเป็นเพื่อนที่ตัดมักเก็บผลไม้ ไข่เต่า
 ส้ม กล้วย แดงโม และมะขวิด จากไร่มาฝากเราทั้งคู่ด้วยรักและจริงใจเสมอนั้น กินวันที่ผ่าน
มาจนมาถึงเดี๋ยวนี้ทำให้ผมคิดว่าเราทั้งคู่ได้เคลือบแฝงอันใดไว้หรือเปล่า สำหรับมิตรภาพที่มี
ต่อตัดเพื่อนสนิทร่วมชั้นเรียน

(เพื่อนร่วมชั้น, 41-42)

คำถามนี้คงทำให้ผู้อ่านฉงนใจคิดและพินิจพิเคราะห์มิติรภาพของเพื่อนร่วมชั้น ทั้งสองคนนี้อย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น คำถามนี้จึงโยงไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของเรื่อง คือ คำตอบที่ผู้อ่านจะได้รับรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า มิตรภาพที่บริสุทธิ์สะอาดในวัยเด็ก อาจจะมีเรื่องของผลประโยชน์เคลือบแฝงอยู่ และเมื่อกาลเวลาผ่านไป สิ่งที่เคยเคลือบแฝงอยู่นั้นก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น

เรื่อง ทะเลร่ำลมโศก

เมื่อพ้นออกจากตัวสถานีรถไฟแล้ว เขาก็เดินดิ่งตามถนนไปเรื่อย ๆ มุ่งหน้าอย่างคุ้นเคยไปสู่ตำบลบ้านชายทะเลที่ตลอดสองข้างทางมีแต่ป่าดึกที่จอบแจไปด้วยผู้คนแปลกหน้าและรถวิ่งซึกไซ่ว รถยนต์ รถสองล้อเครื่อง บ้านทาวน์เฮาส์ บ้านจัดสรร ตึกคอนโดมิเนียม และโรงแรมตระหง่าน หลายชื่อที่เป็นฝรั่งมังค่าและตึกธนาคารสารพัดยี่ห้อ มีชาวต่างชาติให้พบเห็นอยู่ไม่ขาด ผู้คนที่เขารู้จักไปหลบอยู่ไหนกันหมดหนอ

(ทะเลร่ำลมโศก, 26)

คำถามถึงผู้คนที่รู้จัก แสดงให้เห็นสภาพท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จนทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป เขาจึงไม่พบผู้คนในที่ที่เคยพบ คำถามนี้ชวนให้ผู้อ่านครุ่นคิดจินตนาการต่อไปว่า วิถีชีวิตของผู้คนเหล่านี้เปลี่ยนไปอย่างไรบ้าง

จะมีอะไรพูดกันได้ให้ปวดร้าวไปเปล่า ๆ ระหว่างเขากับหล่อนที่เหมือนว่ากำลังยืนอยู่ในเรืออันอ้างว้างผจญภัยอยู่กับพายุและฝนฟ้ามีดคะนองหนัก จะถามไปทำไมไม่มีความหมายดอก โรงแรมนี้ค้าขายอะไร อยู่กับใครที่ไหน ป่วยไข้ทำยังไง คิดถึงแม่บ้างไหม...เช่นเดียวกับตัวเขาเอง ถ้าหล่อนถามก็คงไม่มีความหมายว่าวันคืนข้างหน้าคืออะไร เห็นอยู่แต่ความมืดที่แผ่คลุมอยู่เบื้องหน้า นกใหญ่อย่างพ่อได้ถูกพายุแห่งคืนวันฉีกปีกทำลายรังให้ย่อยยับไปนานแล้วเหลือแต่เศษซากอย่างที่เห็น

(ทะเลร่ำลมโศก, 31)

คำถามเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามที่ไร้ความหมาย เพราะชีวิตของ "เขา" และ "หล่อน" ผู้เป็นหลานสาวได้ล่มจมลงแล้ว ครอบครัวยุคของพวกเขาล่มสลายเพราะความไม่แน่นอนของท้องทะเล คำถามเหล่านี้สื่อให้เห็นชีวิตที่เจียบเหงา อ้างว้าง ไร้คนสนใจ และปราศจากความหวังใด ๆ ในชีวิต

ไอ้ดาวเอ๋ย...จะนำไปสู่นไหน

(ทะเลร่ำลมโศก, 32)

คำถามนี้สื่อให้เห็นความรู้สึกท้อแท้หวาดหวั่น และไม่รู้ว่าจะอนาคตจะได้พบเจอสิ่งเลวร้ายอะไรอีกบ้าง คำถามนี้คงทำให้ผู้อ่านครุ่นคิดตามไปด้วยว่าชะตากรรมข้างหน้าของเขาจะเป็นอย่างไร

เขาเดินลงไปที่ชายน้ำวิกน้ำทะเลลูบหน้าให้ชุ่มชื้น

เขาคว่าชายผ้าขาวม้าลูบน้ำเค็มให้แห้งหมดไปแล้ว แต่ทำไมเส้าน้ำจากเบ้าตาทั้งสองข้างกลับไหลล้นออกมาแทน....

(ทะเลร่ำลมโศก, 32-33)

คำถามนี้สื่อให้เข้าใจความรู้สึกลึก ๆ ของชายผู้นี้ ความท้อแท้สิ้นหวัง ความหวาดหวั่นพรันพรึงใจ ความเจ็บปวดครวคร้าว และความอ้างว้างเดียวดาย ได้แสดงออกมาผ่านน้ำตาถูกผู้ชายของเขา คำถามนี้จึงก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจอันลึกซึ้ง คำถามทั้งหมดในเรื่องนี้ล้วนมีสัมพันธ์ภาพกับสารสำคัญของเรื่อง และต่างก็เป็นคำถามที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ลึกซึ้งกว้างไกลและสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นชีวิตของชาวประมงทะเลที่ต้องประสบชะตากรรมเพราะความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขาอย่างหนัก ทำให้วิถีชีวิตอันสงบสุขและยิ่งใหญ่ในวิถีทางของเขาต้องถูกทำลายลงอย่างน่าเสียดาย และทำให้พวกเขาต้องปวดคร้าวและหวาดหวั่นใจในอนาคตข้างหน้า

เรื่อง เมื่อเย็นย่ำ...ของวันอันร้าย

ใครกันนะ? ที่ถูกรถราคาแพงของเขาชนล้มตายไปวันนี้...ราคาชีวิตของคนนั้นกับราคาารถของลูกชาย ใครจะแพงกว่ากันแน่?...เธอคิด

(เมื่อเย็นย่ำของวันอันร้าย, 104)

คำถามข้างต้นคงทำให้ผู้อ่านฉงนใจคิดและพิจารณาหาคำตอบด้วยตัวเอง ราคาชีวิตจะประเมินด้วยอะไร หากต้องเปรียบเทียบกับราคาารถ สิ่งใดมีราคาแพงมากกว่ากัน คำถามนี้กระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิดพิจารณาอย่างละเอียดลึกซึ้ง และเชื่อมโยงไปสู่สารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน ราคาชีวิตของคนจนต่ำกว่าราคาารถของคนรวย แต่คุณค่าชีวิตของคนจนที่เป็นคนดั้นสูงว่าคุณค่าชีวิตของคนรวยที่ไร้คุณธรรม

เรื่อง รถไฟครั้งที่ห้า

"คัดค้านการออกกฎหมายโสเภณี กลัวจะเป็นตราบาปกับลูกผู้หญิง!"

ตราบาป? คำสร้อยวางหนังสือพิมพ์ลง และขบวนรถไฟก็ค่อย ๆ เคลื่อนออกไปด้วยความเร็ว...

โสเภณีอย่างหล่อน คำห้ำ บัญดาและสีไพล และรวมทั้งสาวอีกหลายคนด้วยกันในหมู่บ้านนั้นหรือมีตราบาปที่จะต้องติดตรา...คำสร้อยหงุดหงิดอยู่ด้วยความเหงาในอารมณ
(รถไฟครั้งที่ห้า, 163)

และคำสร้อยละ...คำสร้อยซื้อควายไว้ให้พ่อไถนา ซื้อเสื้อใหม่สวย ๆ ไว้ให้น้องใส่ผ้าห่มกันหนาวและที่นอนอันอ่อน เป็นบุญหรือบาปของคำสร้อยกันแน่
(รถไฟครั้งที่ห้า, 163)

หญิงสาวอย่างพวกหล่อนที่พากันออกจากหมู่บ้านมาพบกับโลกใหม่ แล้วนำผลพลอยได้อันแจ่มใสนั้นกลับมายังท้องถิ่นบ้านทุ่ง...เหมือนฝนตกกลางฤดูร้อนแล้งพอจะไล่ความเหงา ความเตียวตายอันทรมาณให้หนีห่างออกไปได้บ้างนั้นจะเป็นบาปได้อย่างไร...ใครจะเป็นคนที่ตราบาปนั้น และใครกันเป็นคนสร้างบาปนั้นขึ้นมา...!

(รถไฟครั้งที่ห้า, 164)

ลูกผู้หญิงอย่างเด็กสาวคนนี้ก็กำลังเดินไปสู่รอยบาปหรือว่าหนทางบุญ - คำสร้อยเกิดเหงาในหัวใจขึ้นอีกร้อยเท่าพันทวี!

(รถไฟครั้งที่ห้า, 166)

คำถามทั้งหมดข้างต้นชวนให้ผู้อ่านครุ่นคิดพิจารณาคำตอบ การยอมพลีตนประกอบอาชีพโสเภณีเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจนข้นแค้นนั้น เป็นบุญหรือบาปกันแน่ และใครเป็นคนตราบาปรวมทั้งสร้างบาปนี้ขึ้นมา คำถามนี้คงก่ออารมณ์สะเทือนใจอย่างสูง หญิงสาวผู้ยากจนเหล่านี้ล้วนกตัญญูต่อครอบครัว ยอมสละทุกข์สุขของตนเพื่อความสุขของครอบครัว แต่พวกเขาก็ถูกสังคมประณามเหยียด คำถามเหล่านี้กระตุ้นให้ผู้อ่านขบคิดและค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง ทั้งนี้ คำถามทั้งหมดสัมพันธ์กับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ความยากจนข้นแค้นทำให้หญิงสาวต้องยอมสละตนเองมาประกอบอาชีพที่สังคมรังเกียจ ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น แม้ว่าตัวเธอเองจะมีแต่ความทุกข์ ความเศร้า และความเจ็บเหงาว่าเหวในส่วนลึกของจิตใจ

จากตัวอย่างทั้งหมดที่ยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าประโยคคำถามที่ใช้ในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ อาจจำแนกได้เป็น 2 แบบ คือ การถามผู้อ่านโดยตรง และการถามโดยราฟิงกับตัวเอง โดยไม่ได้ให้คำตอบเอาไว้ตรงๆ ประโยคคำถามในแต่ละเรื่อง จึงช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านได้ครุ่นคิดพิจารณาหาคำตอบ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านสร้างจินตภาพได้อย่างลึกซึ้งกว้างไกล โดยคำถามในแต่ละเรื่องจะมุ่งเน้นเนื้อความที่เชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องในที่สุด ทั้งนี้ในบางเรื่องก็จะปรากฏคำถามทำนองเดียวกันหลายครั้ง ซึ่งก็จะช่วยให้ผู้อ่านได้คิดทบทวนหาคำตอบอย่างละเอียด จึงเป็นการช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ลึกซึ้งชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า คำถามส่วนใหญ่จะเป็นคำถามที่กระตุ้นจิตสำนึกของมนุษย์ให้ร่วมกันแก้ไขปัญหาของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นเสียงเพรียกของวิญญาณมนุษย์ ดังที่นักวิชาการศิลปะผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า

"Within a work of art where the cry of the human soul sounds most loudly, the author and his audience discover mutual sympathy and attraction" (Gentile, 1972: 253 อ้างถึงใน กุสุมา รัชชมณี 2537: 34)

"ตามทรรศนะนี้ ผู้เขียนและผู้อ่านมีจุดสนใจร่วมกันคือ "เสียงของวิญญาณมนุษย์" วรรณศิลป์เป็นสื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ฟังเสียงเพรียกนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น แล้วจะได้หันหน้าเข้าหากันเพื่อมองและแก้ปัญหาของมนุษยชาติ" (กุสุมา รัชชมณี 2537: 34) จึงแสดงให้เห็นว่า อัศศิริ ธรรมโชติ เป็นนักเขียนผู้ห่วงใยเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมและมวลมนุษยชาติ และกำลังชักชวนผู้อ่านให้หันมาร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาอันน่าประการที่เกิดขึ้นกับพวกเขาเหล่านั้น

2.3 การใช้ประโยคยาว

ประโยคอาจจะต่างกันที่ความสั้นยาว ประโยคจะยาวออกไปได้เมื่อผู้พูดเพิ่มข้อมูลเข้าในประโยคเรื่อยๆ ข้อมูลที่เพิ่มขึ้นอาจเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ เวลาที่เกิดเหตุการณ์ ต้นเหตุที่เกิดเหตุการณ์ ฯลฯ นอกจากนั้น ผู้พูดยังอาจทำให้ข้อมูลชัดเจนขึ้นโดยหาคำมาขยายนามหรือขยายกริยาในประโยค ข้อมูลที่ให้เพิ่มเติมนี้ผู้พูดอาจเพิ่มเข้าในประโยคเดิม ทำให้ประโยคยาวขึ้น หรืออาจเอาไว้ในอีกประโยคหนึ่ง ทำให้ได้ประโยคสั้นๆ หลายประโยคก็ได้ (นววรรณ พันธุเมธา 2527: 209)

ประโยคยาว ในที่นี้หมายถึง ประโยคที่มีการเชื่อมความต่อเนื่องกันโดยการใช้คำเชื่อมหรือการใช้ประโยคซับซ้อน ซึ่งมีส่วนขยายส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยค จุดประสงค์เพื่อให้เกิดความกระชับชัดเจน ในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ พบว่ามีการใช้ประโยคยาวเพื่อให้รายละเอียดที่ชัดเจน ซึ่งเป็นรายละเอียดที่มีความสำคัญและเชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ออกไปกับฝูงผีเสื้อ

แล้ววันหนึ่งคำแก้วก็ได้พบว่า ตนเองมิได้หลับลงอีกเลยนับตั้งแต่เช้าที่ตื่นมาอย่างระโหเยออ่อนเพลียและมองเห็นกอดอกไม้กับตัวผีเสื้อจำนวนมากชูขอไหวลม และโบยบินอยู่ในห้องของทุกหนทุกแห่ง โดยเฉพาะตัวผีเสื้อ "มีชีวิต" ขึ้นจากผ้าบางสีสนและก้านลวดบินพุ่งเข้าใส่หน้าตาของคำแก้ว จากลิบตัว ร้อยตัว พันตัว หมื่นตัว ไปจนถึงแสน และเป็นฝูงๆ นับล้าน...

(ออกไปกับฝูงผีเสื้อ , 124)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ " คำแก้ว " เด็กชนบทที่มาทำงานในโรงงานผลิตดอกไม้และผีเสื้อปลอมเกิดอาการแพ้คลั่งเพราะฤทธิ์ยาม้าที่นายจ้างผสมกับน้ำดื่มให้คนงานดื่ม เพื่อจะได้ทำงานให้เขาได้อย่างเต็มที่ เมื่อเธอต้องทำงานอยู่กับกอดอกไม้และผีเสื้อปลอมอยู่ทุกวัน เธอจึงแพ้ถึงสิ่งเหล่านี้ว่ามีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ การระบุตัวเลขของจำนวนที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเหตุการณ์นี้ก็สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความทุกข์ยากลำบากของคนงานที่ต้องเข้ามาทำงานในโรงงาน พวกเขาอยากไปให้พ้นจากสภาพความทุกข์ยากนี้ แต่พวกเขา ก็ได้ออกไปแค่ในความเพ้อฝันอันเนื่องมาจากการกินยาม้าที่เจ้าของโรงงานให้กินจนเกิดอาการคลุ้มคลั่งในที่สุด

เรื่อง หนึ่งน้ำเน่า

พระเอก นางเอก ผู้ดี ดาวร้าย ตัวตลก นางอิจฉา และเหล่าตัวประกอบข้างผ่านคืนวันทุกข์สุขที่ยากลำบากพอ ๆ กันในห้องเรื่องของไทยที่ค่อนข้างจะซ้ำซาก ต่างมีชีวิตประนีประนอมในตอนจบและขัดแย้งกันในตอนต้นด้วยเรื่องไร้สาระเช่นเดียวกัน และแม้ว่าบทบาทของตัวประกอบทั้งหลายจะมีน้อยมากในหนังไทย แต่พวกเขาเหล่านี้แหละที่มีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างอารมณ์และแบบฉบับให้ผู้ดีกับผู้ร้ายมีสภาพต่าง ๆ อย่างน่าสมเพชเวทนา และมีหลาย ๆ

เรื่องของหนังไทยที่เราดูแล้วไม่สบายใจ เราเรียกกันว่า "น้ำเน่า" ภาษาร่วมสมัยในยุคนั้น คือเราดูรู้ได้และคาดถึงเหตุการณ์ออกจากเริ่มต้นถึงอวสานอันย่ำแย่ มีพฤติกรรมของตัวละครที่บอกถึงจุดจบอยู่ในตัวว่าดีเลวอย่างไร

("หนังน้ำเน่า", 131)

ประโยคยาวข้างต้นให้รายละเอียดเกี่ยวกับ "หนังน้ำเน่า" อย่างละเอียดชัดเจน ให้ข้อมูลทั้งเนื้อเรื่องและพฤติกรรมของตัวละคร ทั้งนี้เพื่อจะเชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นเรื่องราวและพฤติกรรมของผู้มีอำนาจในสังคมที่คล้ายคลึงกับ "หนังน้ำเน่า" กล่าวคือผลัดกันแย่งชิงอำนาจในสังคม อำนาจที่มีอยู่ไม่ยั่งยืน มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป และพฤติกรรมของแต่ละฝ่ายก็ย่ำแย่ไม่ผิดกับผู้แสดงใน "หนังน้ำเน่า"

เรื่อง พับครึ่ง

เมื่อกลิ่นกายของวัยสาวจับเกาะ, เธอก็เป็นเช่นเดียวกับผู้ที่เป็นสาวมาก่อน ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านแห่งนี้ ที่แม่เห็นด้วยและให้พ่อจูงมือลงมากรุงเทพฯ เพื่อทำงานธรรมดา อันเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับอีกหลาย ๆ คนที่อยู่ข้างหลัง และด้วยใบหน้าอันเก๋อบจะไร้ความรู้สึก ทั้งปวงเธอได้รับคำบอกกล่าวอันแสนจะธรรมดาปานกันต่อภารกิจการทำงานอันหนักหนาและยึดเยื้อเพื่อครอบครัว พ่อแม่อันเป็นสุดที่รักนั้นจนชั่วชีวิต...

(พับครึ่ง, 61)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตของเด็กสาวผู้มีฐานะยากจน และอธิบายว่าเหตุใดเธอจึงยอมมาทำงานเป็นโสเภณี รายละเอียดทั้งหมดในประโยคนี้เชื่อมโยงไปสู่สารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นการเสียดสีของเด็กสาวที่เกิดมาในครอบครัวที่ยากจนชั้นแค้น พวกเขาต้องยอมเป็นโสเภณีเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ถึงแม้จะถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องค่าตอบแทน และถูกเรียกร้องจากครอบครัวอยู่เรื่อย ๆ เหมือนกับว่าจะไม่มีวันสิ้นสุด

เรื่อง ในกระแสน้ำแห่งกาลเวลา

ปัญหาแม่ในหมู่บ้านอันเล็กและคับแคบอย่างนี้ ไม่เพียงโตใหญ่เท่ากับภูเขาที่ฉันเคยคิด ที่จริงมันเหมือนท้องฟ้าที่ครุอย่างฉันก็ต้องถูกรอบง่าเอาไว้ด้วยและมันอยู่

ไกลเหมือนดวงดาวที่ครูเล็ก ๆ อย่างฉันไม่สามารถเห็นได้ยามฟ้ามืด และมันมีอำนาจ มีแรงดึงดูดเหมือนแม่เหล็กยักษ์ที่ทำให้ฉันละลายไปได้โดยง่าย ๆ เพียงแต่อาศัยกาลเวลากระทั่งหกกระทันอันชั่วไม่นานนัก

(ในกระแสดวงแห่งกาลเวลา, 66-67)

ประโยคยาวนี้อธิบายถึงปัญหาการศึกษาอย่างละเอียดชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การตีความสารสำคัญของเรื่องที่แสดงว่าอำนาจอธรรมในสังคมหรือความเป็นจริงแห่งชีวิต ทำให้ครูผู้หนึ่งซึ่งเคยมีความฝันจะเป็นครูที่ดีและจะพยายามแก้ไขปัญหาการศึกษาของประเทศต้องดับความฝันนั้นเสีย เพราะปัญหานั้นมันยิ่งใหญ่ ดังรายละเอียดในประโยคยาวข้างต้น

เรื่อง ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ

ในทรศนะของผมในฐานะนักข่าวที่ต้องรายงานเหตุการณ์ทางการเมืองด้วยสายตาที่มองเห็นว่า นี่คือสภาพหนึ่งในความขัดแย้งทางการเมืองที่ทำให้เกิดเหตุจลาจลคล้ายกับสงครามกลางเมืองย่อย ๆ แต่ในฐานะมนุษย์ให้ต้องหวนคิดไปถึงเผ่าพันธุ์ร่วมแผ่นดิน ผมมองเห็นว่า นี่คือการกระทำของภูตผีปีศาจ คือฆาตกร คือบุคคลกระหายเลือด ที่ไม่มีชาติ ไม่มีศาสนา และไม่มีเชื้อไขในสายเลือดเผ่าพันธุ์ของตนแต่อย่างใด

(ประวัติศาสตร์ที่ต้องเล่าซ้ำ, 111)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ขัดแย้งทางการเมือง และให้รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ที่กระทำให้เกิดเหตุการณ์วิปโยคนี้ว่า เป็นผู้มีจิตใจโหดเหี้ยมมากเพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นโศกนาฏกรรมของเพื่อนร่วมชาติที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมือง เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์วิปโยคอันแสนเลวร้ายที่เกิดขึ้นด้วยน้ำมือของคนที่มีจิตใจเหี้ยมโหดยิ่งนัก

เรื่อง กาลเวลา

เขาวนรำลึกนึกถึงดอกทานตะวันที่บอบช้ำอยู่ในกระถางบนเรือนประดับไฟ

สี่สวหลังนั้น พลาทก็นึกว่านาง ลูกสาวคนเฝ้าสวนมะม่วงที่เขาเพิ่งจะจากมานั้นก็กำลัง ประกอบวีรกรรมอยู่เช่นเดียวกันกับเขาในสมรภูมিরอบอีกแห่งหนึ่ง และเราต่างก็บอบช้ำอยู่ด้วย ลมแห่งกาลเวลาที่กำลังพัดแรง...

(กาลเวลา, 85-86)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตของเขาและเธอที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพราะ ชีวิตได้เปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ดีมาเป็นสภาพที่ต้องทุกข์ทนบอบช้ำ แต่ก็ต้องต่อสู้ต่อไป โดยเปรียบเทียบว่าการต่อสู้ชีวิตโดยการยอมเป็นโสเภณีของนางก็เหมือนกับการประกอบวีรกรรมอยู่ใน สมรภูมิของเขา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่ ชี้ให้เห็นว่า ชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา, และไม่มีใครรู้เลยว่า ชีวิตในวันหน้าจะดี ขึ้นหรือเลวร้ายเพียงใด

เรื่อง เสียแล้วเสียไป

เมื่อเจ้าปีศาจจักรกลตัวนั้น มันตัดข้อมือของนางให้ขาดออกจากกันแล้ว นาง กลายเป็นคนพิการที่กลับบ้านมาอย่างว่าเหว่ท้อแท้ ข้าเงินก่อนเมื่มาที่นางได้รับเป็นค่าตอบแทน มีอวัยวะที่ขาดหายไปนั้น ยังทำให้นางพบว่าได้สูญเสียทุกอย่างอันเคยมีในชีวิต

(เสียแล้วเสียไป, 111)

ประโยคยาวนี้ขยายรายละเอียดของความเสียหายที่หญิงสาวได้รับจากการถูก เครื่องจักรตัดข้อมือขวาทิ้ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น และนำไปสู่การ เข้าใจสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็น สภาพสังคมยุคเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีที่ให้ความสำคัญ แก่วัตถุมากกว่าจิตใจ ผู้คนในสังคมมุ่งแสวงหาเงินทองจนละเลยเรื่องความรักความผูกพันที่พึงมี ต่อกัน เช่น ครอบครัวของหญิงสาวผู้นี้ ซึ่งสภาพเช่นนี้ได้ทำลายมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

เรื่อง ฉากลา...ไกลบ้าน

เมืองหลวงเหงาเกินไปสำหรับคนสูงอายุที่ยังอาทรห่วงหาในแผ่นดินบ้านเกิดและมี หลายสิ่งหลายอย่างให้รำลึกนึกถึง อาทิ บ้านสวน เรือนกล้วยไม้ ไร่มะนาว เสียงนกร้อง แมวขน หมาตุ ที่เลี้ยงดูผูกพัน ยังญาติพี่น้องและคนอื่น ๆ และเพื่อนบ้านเก่าแก่ที่คุ้นเคยแสนดี

(ฉากลาไกลบ้าน, 121-122)

ประโยคยวามนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่คนชราคนนี้ผูกพัน เพื่อให้ผู้อ่านสร้างจินตภาพได้อย่างละเอียดชัดเจนและเข้าใจความรู้สึกอาหารห้วงหาที่เขามีต่อแผ่นดินถิ่นเกิดอย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะสอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า การที่ต้องปิดฉากสุดท้ายของชีวิตโดยปราศจากคนที่รักและคุ้นเคย รวมทั้งต้องอยู่ในสถานที่ที่ไม่คุ้น ย่อมทำให้ผู้นั้นลาโลกนี้ไปด้วยความเหงามเศร้า อ้างว้างว้าเหว และโดดเดี่ยวเดียวดายอย่างที่สุด

เรื่อง ณ กาลครั้งหนึ่ง

ครอบครัวเล็กๆ ของนางเริ่มมีอะไรหลายอย่างตามประสาที่ควรจะมีและอยากจะมี เริ่มจากมีอาหารการกินที่ดีขึ้น มีเสื้อผ้าสวยๆ ใส่ และลูกได้ไปโรงเรียนอย่างราบรื่นยิ่งกว่าเก่า ที่นอนหอมอนมุ้งภายในบ้านมีราคาและสะอาดตากว่าที่เคยเป็นอยู่ หน้าต่างว้างๆ มีผ้าม่านประดับ ภายในครัวมีเตาแก๊สที่ทันสมัยและจานสวย ที่พื้นหน้าห้องนอนมีโต๊ะตั้งเล็กๆ สำหรับเอนอิงดูโทรทัศน์ และมีพัดลมที่หมุนคว้างอยู่เสมอเมื่อยามอากาศร้อนและมีbungชุมที่สุดก็มีตู้เย็นแช่ ข้าวของและทำน้ำแข็งดื่มน้ำเย็นดับร้อน แก้วคอแห้งกระหาย

(ณ กาลครั้งหนึ่ง, 78)

ประโยคยวามข้างต้นให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกๆ ด้านของครอบครัวครอบครัวหนึ่งอย่างละเอียดชัดเจน ทั้งนี้เพื่อจะเชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของครอบครัวหนึ่งที่ยากจนขัดสนแล้วมีฐานะดีขึ้น เพราะมีตลาดกลางคืนเป็นที่ทำมาหากิน แต่ชีวิตของเขาก็ต้องยากจนลงเหมือนเดิม เมื่อทางการสั่งรื้อตลาดกลางคืนนั้น ความสุขความสบายที่พวกเขาเคยสัมผัสก็จะกลายเป็นเรื่องราว " ณ กาลครั้งหนึ่ง " เท่านั้นเอง

เรื่อง นางฟ้า - ทาสี

เธอรับใช้จากงานง่ายๆ ภายในตัวตึกใหญ่ จากปิดกวาดเช็ดถูสิ่งของจิพาะจากการยกถาดแก้วน้ำทำน้ำส้มชงกาแฟ หักกลานเข้าให้หนุ่มนิ่ม จากตัดดอกไม้สีสรรอบๆ พุ่มพฤษภของตัวตึกจนถึงสำหรับกับข้าวไปถึงดูแลห้องบางห้อง และแม่ดูแลสัตว์เลี้ยงที่แสนสวยชนและฉลาดอย่างหมาแมวอันแสนรักของเหล่าผู้เป็นเจ้านาย พร้อมกับวันเดือนส่งไปกับงานรับใช้อันแคล้วคล่องอีกหลายอย่างที่ตามมา อย่างเผ้าครัว ดูแลเสื้อผ้าที่ซักตาก และยามว่างจาก

หน้าที่อื่นๆ ก็ได้เธอเท่านั้นที่ออกจากบ้านเกือบสุดซอยไปซื้อของยามค่ำมืด และแม่ยามที่หมา
หิว

(นางฟ้า - ทาสี , 96)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับภาระงานของ " คนใช้ " ที่มีมากมายและเป็นงานที่ต่ำต้อย ต้องรับใช้แม้กระทั่งหมาแมวของเจ้านาย สื่อให้เห็นว่า เจ้านายมองคนใช้
อย่างดูถูกคุณค่าความเป็นมนุษย์ ให้เอาใจแม้กระทั่งสัตว์เลี้ยงของคน ประโยคนี้จึงเน้นเนื้อ-
ความที่สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้หญิงที่เป็น
โสเภณีกับผู้หญิงที่เป็นคนรับใช้ ผู้หญิงที่เป็นโสเภณีมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดิเปรียบเสมือน
" นางฟ้า " ในขณะที่ผู้หญิงที่เป็นคนรับใช้มีความเป็นอยู่ที่ตกต่ำ ไร้สง่าราศี เปรียบเสมือน
" ทาส " หรือ " นางทาสี " จนในที่สุดผู้หญิงที่เป็นคนรับใช้ก็คิดจะผันตัวเองไปเป็นโสเภณี
เพื่อหวังจะได้พบชีวิตใหม่อันเป็นชีวิตที่น่าจะดีกว่าเดิม นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นภาพ
ความเป็นจริงของสังคมว่า ความยากจนตกต่ำของผู้คนในสังคมทำให้เขาต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อ
ชีวิตที่ดีกว่าเดิม แม้สิ่งที่เขาคิดว่าเป็นทางเลือกที่ดีกว่านั้นจะเป็นทางเลือกที่สังคมประณามก็
ตาม

เรื่อง ผืนแผ่นดินตฤณชาติ

บ้านไร่ขนาดสิบไร่เศษๆ ของแม่คุณเล็กแคบเมื่อถูกบีบด้วยโรงงานทำไม้ ตึกห้อง
แถว ตลาดใหม่ โรงเรียน และที่ตั้งของสถานที่ราชการ และรวมทั้งบ้านเรือนหนาแน่นอยู่รอบๆ
พร้อมด้วยสายระโยงของเคเบิลทีวี และเสาสูงของโทรทัศน์บนหลังคาบ้านแต่ละหลัง และคงจะ
ไม่ต้องเล่าว่าที่ดินของแม่นั้นมีราคาสูงถึงไร่ละเกือบล้านบาท...

(ผืนแผ่นดินตฤณชาติ , 153)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพของธรรมชาติท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป
เดิมที่ดินผืนนี้เป็นป่ารกกับทุ่งร้างติดป่าชายอำเภอลำปางไกลตัวเมืองและชุมชน ทว่า
ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญของสังคมยุคใหม่ดังรายละเอียดในประโยคข้างต้น
การให้รายละเอียดอย่างละเอียดชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่แจ่มชัดตามไปด้วย และ
เชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพธรรมชาติของท้องถิ่นชนบทที่
เปลี่ยนแปลงไป และรับเอาวิทยาการใหม่เข้ามา ทำให้ผู้ที่ยังรักและผูกพันในท้องถิ่นและคุ้น-
เคยกับชีวิตแบบเดิมต้องโหยหาความสุขที่ตนเคยมี เพื่อต้องจากบ้านเกิดไปอยู่เมืองหลวง ก็
เกิดความอ้างว้างโดดเดี่ยว เมื่อกลับมาแสวงหาความสุขในแผ่นดินถิ่นเกิดก็พบว่าสภาพธรรม-
ชาติแบบเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว

เรื่อง คู่เหมือน

ระหว่างที่เขามิวาจาพาที่ต่อชายหนุ่มและลูกสาวคนเดียวที่แสนรักและให้เห็นอกเห็นใจต่อไฟฝันของคนทั้งคู่นี้ หัวใจที่ดับมอดไปแล้วแสนนานนั้นก็กลับเจิดจ้าขึ้นมาอีกเป็นภาพของชายหนุ่มกับหญิงสาวอีกคู่หนึ่งในห้องหับของบ้านที่กรุ่นไปด้วยกลิ่นเหล้า และแสงดาวที่ทอแสงเข้าบานหน้าต่างอย่างเคร้าสร้อยในความมืดอับชื้นที่มีแววแห่งพิศวาทนาระคนกัน...

(" คู่เหมือน " , 160)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับภาพที่ปรากฏในห้วงคิดของชายผู้หนึ่งอย่างละเอียดชัดเจนเพื่อให้ผู้อ่านได้เปรียบเทียบภาพในอดีตของเขากับภาพที่เกิดขึ้นกับลูกสาวของเขาในปัจจุบัน การบรรยายภาพโดยละเอียดจะทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งภาพนี้มีสัมพันธ์ภาพกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความเหมือนของคน 2 คู่ ชายผู้เป็นพ่อเป็นนักเขียนที่เคยครองรักกับหญิงสาวผู้เต็มไปด้วยความรักความศรัทธาต่อเขา แต่ชีวิตคู่ของเขาก็ล้มเหลว เพราะ " นักเขียน " เป็นคนที่ไม่มีความจริงจังและอารมณ์อ่อนไหวแปรเปลี่ยนได้ง่าย จึงทำให้คู่ชีวิตทนไม่ได้ ต่อมาลูกสาวของนักเขียนคนนี้ก็มีความรักกับนักเขียนหนุ่มและมีพฤติกรรมหลายอย่างคล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ผู้เป็นพ่อจึงได้แต่กังวลและหวังโยว่าความรักของคู่นี้จะล้มเหลวเหมือนคู่ของคน

เรื่อง ทุกข์ของลุง

บางครั้งความเป็นธรรมเป็นเพียงแค่ตัวหนังสือ เป็นเพียงแค่คำสั่งของใครคนใดคนหนึ่งที่เกิดมา " ตัวใหญ่ " และมีอำนาจสั่งได้ และหลายครั้งจริงๆ ที่เจ้าตัวความเป็นธรรมนี้ สำหรับสังคมนี้ และประเทศนี้แล้ว มีหน้าตามองเหมือนเงิน เหมือนอาวุธ และมี ' เผ่าพันธุ์ ' ของมันเองโดยจำเพาะ

(ทุกข์ของลุง , 49)

ประโยคยาวข้างต้นให้รายละเอียดเกี่ยวกับ " ความเป็นธรรม " อย่างละเอียดชัดเจนซึ่งเป็นรายละเอียดที่มีความสำคัญ เพราะในเนื้อเรื่องกล่าวถึงการเรียกร้องขอความเป็นธรรมของลุงคนหนึ่ง แต่ข้อความข้างต้นบอกให้รู้ว่า ลุงผู้ยากจนขั้นแค้น ไร้อำนาจใดๆ ปราศจากเงินและอาวุธ คงไม่ได้รับความเป็นธรรมแน่นอน เพราะลุงผู้นี้ไม่ใช่ ' เผ่าพันธุ์ ' ของความเป็นธรรม รายละเอียดข้างต้นจึงทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพอย่างละเอียดลึกซึ้ง และนำ

ของความเป็นธรรม รายละเอียดข้างต้นจึงทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพอย่างละเอียดลึกซึ้ง และนำไปสู่ความเข้าใจในสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นความทุกข์ของคนในสังคมที่เกิดขึ้นเพราะไม่ได้รับความเป็นธรรม และเหตุผลที่พวกเขาไม่ได้รับความเป็นธรรมก็เพราะว่าพวกเขาเป็นคนโง่ ไร้การศึกษา และเป็นคนยากจน แม้ว่าสังคมจะมีบุคคลและสถาบันที่มีหน้าที่ทั้งโดยตรงและทางอ้อมที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ทุกๆ คน แต่ก็ดูเหมือนว่าบุคคลและสถาบันเหล่านี้เลือกที่จะหยิบยื่นความเป็นธรรมให้แก่ผู้ที่มีเงินและมีอำนาจเท่านั้น

เรื่อง เธอยังมีชีวิตอยู่ อย่างน้อยก็ในใจฉัน

ผมไม่อาจจะแสดงทรรศนะที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านได้ว่า สิ่งที่เราได้กระทำลงไปนั้น ผิดหรือถูก ชอบธรรมหรือไม่? แต่สิ่งที่ผมจะปักใจเชื่ออยู่ตลอดไป ไม่ว่าวันนี้ วันไหน ก็คือเชื่อว่าคุณคิดของเธอบริสุทธิ์ สะอาด ไร้เล่ห์กลมารยา คล้ายที่ท่า และรอยยิ้มที่ได้พบเห็นวันนั้น

(เธอยังมีชีวิตอยู่ , 52)

ประโยคยาวข้างต้นอธิบายความรู้สึกนึกคิดของนักหนังสือพิมพ์ผู้หนึ่งที่มีต่อ นักศึกษาสาวผู้ต่อสู้เพื่อความถูกต้องและเป็นธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง เขาไม่อาจจะแน่ใจในความถูกต้องของความขัดแย้งทางการเมืองในครั้งนี้ แต่เขาเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์สะอาดของหนุ่มสาวผู้ร่วมกันต่อสู้ในเหตุการณ์ครั้งนี้ ความรู้สึกของเขาเป็นตัวแทนความรู้สึกของประชาชนอีกหลายคน ข้อความนี้ยังย้ำให้เห็นความบริสุทธิ์สะอาดทั้งกายและใจของหนุ่มสาวเหล่านั้น จึงช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่แจ่มชัดยิ่งขึ้น และเป็นจินตภาพที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพความขัดแย้งทางการเมืองและการต่อสู้เพื่อความถูกต้องและเป็นธรรมของหนุ่มสาวนักศึกษาผู้รักประชาธิปไตย ซึ่งหนุ่มสาวเหล่านี้ร่วมกันต่อสู้ด้วยศรัทธาอันบริสุทธิ์ แต่สุดท้ายก็ต้องจบชีวิตลงอย่างน่าสลดใจยิ่ง

เรื่อง " มาลัย " ของจำเริญ

เขานอนโรงพยาบาลหลายแห่ง ดูเหมือนจะทั่วเมืองหลวงก่อนจะตั้งครอบครัว มีเมียและลูกที่สมบูรณ์เหมือนกับคนอื่นเขา จนมาวัยชราอายุได้เป็นจ่านายสิบตำรวจประจำอยู่โรงพยาบาลปัจจุบันและต้องเข้าเวรในคืนนี้ ที่มี " โรค " ชนิดหนึ่งเกาะอยู่บนโรงพยาบาล และเขาแยกไม่ออกว่ามันน่ากลัว น่ารำคาญ น่าเศร้า หรือน่าทุเรศ...

(" มาลัย " ของจำเริญ , 34)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับ "โรค" ชนิดหนึ่งซึ่งหมายถึงการจับเด็กชายพวกมาลัยตามถนน ปัญหานี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้จำผู้ที่มีความรู้สึกหลายอย่างปะปนกัน คือ ทั้งกลัว รำคาญ เศร้า และทุเรศ อย่างแยกกันไม่ออก แม้ว่าเด็กที่ยากจนเหล่านี้ทำผิดกฎหมายแต่พวกเขาก็น่าสงสาร รายละเอียดของเนื้อความนี้สอดคล้องกับสารสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของเด็กผู้หญิงชายพวกมาลัยซึ่งเป็นวิถีชีวิตหนึ่งของการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของคนจน แต่ก็ต้องถูกจับมาขังเพิ่มความทุกข์ให้คนยากจนเหล่านี้มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้พยายามสร้างคำถามไว้ให้ผู้อ่านขบคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความผิดหรือไม่ และชี้แนะคนในสังคมว่า น่าจะช่วยเหลือพวกเขาเช่นเดียวกับ "จำเเวร" ในเรื่องนี้

เรื่อง กัลยา (ณิ)

โรงเรียนแห่งนี้เราอยู่ด้วยกันมาจนต่างโตเป็นหนุ่มเป็นสาว พร้อมกับที่พวกเราในกลุ่มเดิมเกือบจะทุกคนเปลี่ยนจากรถสามล้อมาเป็นรถจักรยานและบางคนก็รถสองล้อเครื่อง เว้นแต่กัลยานักเรียนที่แม่เธอบอกว่า " มิ่งทั้งโง่ทั้งขี้ริ้ว " ยังเดิมท่อมๆ หอบหนังสือ และไปถึงโรงเรียนสายกว่าเพื่อนร่วมชั้นทุกคน

(กัลยา (ณิ) , 45 - 46)

ประโยคยาวนี้ให้ภาพรายละเอียดของสภาพชีวิตของเด็กสาวผู้หนึ่งที่ยากจนเพื่อนร่วมชั้นต่างมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่เธอยังมีสภาพชีวิตที่ยากจนตกต่ำอยู่เช่นเดิม ข้อความนี้จึงแสดงให้เห็นสภาพชีวิตที่ยากจนขั้นแค้นอย่างละเอียดชัดเจนขึ้น ซึ่งสัมพันธ์กับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นชีวิตของหญิงสาวที่จำต้องเป็นโสเภณีเพราะความยากจน แต่เธอผู้นี้ก็มีน้ำใจงาม ยอมสละตัวเองเพื่อครอบครัว แม้สังคมจะมองว่าการเป็นโสเภณีจะทำให้คุณค่าของผู้หญิงต่ำต้อยด้อยค่า แต่เธอผู้นี้ ก็สะท้อนให้เห็นว่าโสเภณีหลายคนจำต้องทำงานนี้เพราะความจำเป็นและความเสียสละ พวกเธอเหล่านี้จึงมีความงามทั้งร่างกายและจิตใจ

เรื่อง ฉากสุดท้าย

เขาเคยคิดจะมาตัวตายเพื่อจะหนีโรคภัยมาหลายวิธีด้วยกันในช่วงหลายปีมานี้ แต่ก็แค่เพียงคิด เมื่อหวนคิดถึงว่าถ้านอนให้รถไฟทับ ร่างเขาจะขาด ภายจะแหลกให้เป็นที่น่าเวทนาแก่เมียและลูกๆ หรือว่าใครที่จะได้พบเห็น ไม่ใช่ความตายที่สง่า หากน่าสมเพช ทุเรศนัก สำหรับการจากไปและฉากสุดท้ายของคนเรา เช่นเดียวกับการกินยาหรือว่าผูกคอตาย

ตาย จะทำได้ก็ภายในบ้านที่มีแต่จะทำให้บ้านทั้งหลังต้องหม่นหมอง ศพของเขาคนน่าเกลียด มีน้ำลายฟูมปาก ลิ้นห้อย ตาเหลือก ... แม้เขาเองยังแสร้ง

(ฉากสุดท้าย , 105)

ประโยคยาวนี้อธิบายให้เห็นว่าการฆ่าตัวตายหลายๆ แบบมีข้อเสียอย่างไรบ้าง อย่างละเอียด ช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และโยงไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของ เรื่องที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์เลือกการปิดฉากสุดท้ายของชีวิตไม่ได้เสมอไป แม้มนุษย์จะรู้ว่าการตายรูปแบบใดสง่างามและรูปแบบใดน่าสมเพช แต่เมื่อถึงคราวจะต้องตาย มนุษย์ก็ไม่อาจเลือกรูปแบบการตายได้เลย รวมทั้งไม่อาจเลือกเวลาที่จะตายได้ด้วยเช่นกัน เช่นเดียวกับชาย ผู้นี้ที่ไม่ยอมฆ่าตัวตาย เพราะเกรงว่าจะตายแบบไม่สง่างาม แต่เขาก็ต้องตายด้วยการถูกวัยรุ่นใช้มีดแทงที่ป้ายรถเมล์สายเปลี่ยวแห่งหนึ่ง โดยที่เขาไม่ทันตั้งตัวและคงไม่ได้ปรารถนาการตายในรูปแบบนี้เลย

เรื่อง ลมวน

พวกเขาไม่มีอาวุธ ไม่มีเครื่องแบบ นอกจากชุดสบายๆ คล้ายกับคนไข้ในโรงพยาบาลที่พวกเราเคยเห็น และเมื่อได้เข้าไปใกล้ๆ พวกเขาถึงได้รู้ว่า หลายคนบ้างแขนเสีย ขาเสีย และดวงตาพิการ และมีหลายคนเป็นปกติคืออยู่ หากทำตัวนิ่งเป็นรูปปั้น

(ลมวน , 117)

ประโยคยาวข้างต้นนี้บรรยายสภาพของทหารผ่านศึกที่กลับมาจากสนามรบ อย่างบอบช้ำทั้งร่างกายและจิตใจอย่างละเอียด ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นภาพที่สัมพันธ์กันสาระสำคัญของเรื่องที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เวียนวน อยู่เสมอ เช่นเดียวกับเด็กกลุ่มหนึ่งที่เฝ้ามองชีวิตของทหารที่เก่งกล้า สง่างาม เปลี่ยนแปลง ไปสู่การเป็นทหารผ่านศึกที่พิการ บอบช้ำทั้งกายใจ และต่อมาเด็กกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งก็ก้าวเข้าสู่ วงเวียนชีวิตเช่นนี้ เหมือนกับลมที่พัดหมุนวนอยู่ใต้ถุนโรงเรียนเก่าของพวกเขานั่นเอง

เรื่อง นักรบ

เขานอกว่าผ่านการรบและสงครามนอกแบบมาแล้วจนเล่าไม่ถูก กระทั่งความตายของคนเราเป็นอย่างไร เขาก็ไม่สามารถจะแยกแยะออกได้ว่า ระหว่างความป่วยไข้ตาย

แบบธรรมดา กับถูกระเบิดตายหรือว่าถูกยิงตายนั้น อย่างไหนมันเจ็บปวดและทุกข์ทรมานกว่ากัน

(นักรบ , 63)

ประโยคยาวนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับนักรบที่ผ่านความตายมาหลากหลายรูปแบบและสิ่งที่เขารับรู้ก็คือ การตายทุกรูปแบบล้วนเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ทั้งนี้ผลจากการที่เขาต้องได้รู้เห็นและสัมผัสกับความตายมามากมายเช่นนี้ ทำให้สภาพจิตใจของเขาเจ็บปวดรวดร้าวและกร้านแกร่ง ข้อความนี้สัมพันธ์กับสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นชีวิตของทหารกล้าที่ต้องผ่านสมรภูมิต่างหลากหลาย จนทำให้ชีวิตของเขาต้องเปลี่ยนแปลงไปทั้งร่างกายและจิตใจ ร่างกายบอบช้ำและทรุดโทรมลงไปมาก ในขณะที่จิตใจก็รวดร้าวและกร้านแกร่ง เพราะการพานพบความโหดร้าย การจำต้องทำร้ายผู้อื่นและถูกผู้อื่นทำร้ายมาเป็นเวลานาน

เรื่อง กระตักน้ำ

นี่เป็นอีกในไม่กี่ครั้ง ที่เขาได้จากบ้านอันอบอุ่นของเมืองใหญ่มาอนคังอ้าง-แรมอยู่กับตำบลบ้านป่าที่หมกคลุมด้วยลมหนาวและความอ้างว้างอันไม่คุ้น แต่เขาก็เต็มใจที่จะมาด้วย " ทุกข์สุขของมวลชน " ดังที่เขาพูดอยู่เสมอ

(กระตักน้ำ , 82)

ประโยคยาวข้างต้นสื่อให้เห็นการเสียดสีของชายผู้นี้อย่างละเอียด เขาสละบ้านอันอบอุ่นแล้วมาอยู่ในป่าที่เหน็บหนาวและอ้างว้างเพื่อ " ทุกข์สุขของมวลชน " รายละเอียดส่วนนี้ช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่แจ่มชัดและเข้าใจชายผู้นี้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งยังเชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของเรื่อง que แสดงให้เห็นภัยอันตรายที่เกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง แม้บุคคลที่เสียดสีตนเองเพื่อช่วยจัดทุกข์และบำรุงสุขของมวลชนก็ยังถูกทำร้ายจนถึงแก่ชีวิตได้

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ประโยคยาวเหล่านี้มีการใช้คำเชื่อมหลายแบบ เช่น คำเชื่อมเพื่อเชื่อมความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ และ ก็ ทั้ง รวมทั้ง นอกจาก เป็นต้น คำเชื่อมเพื่อเชื่อมความที่ขัดแย้งกัน ได้แก่ แต่ ส่วน เป็นต้น คำเชื่อมเพื่อเชื่อมความให้เลือกเอา เช่น หรือ หรือไม่ก็ หรือว่า เป็นต้น คำเชื่อมเพื่อเชื่อมความเปรียบเทียบ ได้แก่ กว่า อย่างกับ ราว ราวกับ เป็นต้น ซึ่งช่วยขยายภาพให้ละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยประโยคยาว

เหล่านี้จะให้รายละเอียดที่มีสัมพันธ์ภาพกับสารสำคัญของเรื่องนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้อ่านเกิดจินตภาพอย่างต่อเนื่องและเห็นภาพที่ละเอียดชัดเจนตามที่ผู้เขียนต้องการ รวมทั้งเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่ดียิ่งขึ้น และนำไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของเรื่องอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4 การสร้างความสมมูลทางโครงสร้างประโยค

การสร้างความสมมูลทางโครงสร้างในที่นี้ใช้ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Paralellistic Pattern หมายถึง การใช้รูปภาษาที่ขนานกันไป เพื่อสร้างความให้เชื่อมโยงกัน และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่ง อคติริ ธรรมโชติ สร้างความสมมูลทางโครงสร้างประโยค เพื่อช่วยเน้นย้ำสารสำคัญที่ต้องการสื่อให้นักอ่าน และ เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งสองสิ่งให้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาการสร้าง ความสมมูลทางโครงสร้างประโยค

การสร้างความสมมูลทางโครงสร้างประโยคของอคติริ ธรรมโชติ ช่วยสร้างจินตภาพให้เด่นชัดขึ้น จากข้อมูลอื่นเห็นเด่นชัดที่ผู้วิจัยศึกษา สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การใช้รูปประโยค และวลี ที่ซ้ำกัน และการใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกัน ดังนี้

2.4.1 การใช้รูปประโยคและวลี ที่ซ้ำกัน

อคติริ ธรรมโชติ สร้างความสมมูลทางโครงสร้างประโยค โดยใช้รูปประโยคและวลี ที่ซ้ำกัน เพื่อเน้นจินตภาพให้เด่นชัดขึ้น ดังนี้

2.4.1.1 การใช้รูปประโยค และวลี ที่ซ้ำกัน เพื่อเน้นจินตภาพของความเหงาเศร้า ความอ้างว้าง และความทวาดหวน

การสร้างความสมมูลทางโครงสร้างประโยคโดยใช้รูปประโยคที่ซ้ำกันเพื่อแสดงความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน จะช่วยสร้างจินตภาพที่ผสมกลมกลืนกันให้เด่นชัดยิ่งขึ้น รูปประโยคที่ซ้ำกันช่วยเน้นย้ำจินตภาพของความเหงาเศร้า ความอ้างว้าง และความน่ากลัวให้เด่นชัดขึ้น เพราะความสัมพันธ์ของสิ่งสองสิ่งนั้นเป็นไปในทางเดียวกัน จึงช่วยเน้นย้ำความหมายซึ่งกันและกัน เช่น ถนนเริ่มอ้างว้าง บ้านเหล่าเริ่มเหงาลง ช่วยเน้นให้เห็นบรรยากาศของความอ้างว้างและเวียบเหงาให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เมื่อถนนอ้างว้าง บ้านเหล่าเหงา

ก็ช่วยสื่อให้เห็นภาพของบรรยากาศรอบบริเวณนั้นว่าจะต้องเงียบเหงาอ้างว้างเช่นกัน และยอม
ทำให้บุคคลที่อยู่ในบริเวณนั้นรู้สึกเงียบเหงาอ้างว้างตามไปด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถนนเริ่มอ้างว้าง ร้านค้าเริ่มเหงาหงอย หลังจากที่ศึกศึกมา
ก่อนหน้าไม่นาน

(ร้านเหล่า , 139)

เวลายังตึก คนยิ่งลดน้อยลงไป

(นักรบ , 63)

แสงตะเกียง - ไหว้เต็นเมื่อลมทุ่งกรโขกเป็นบางครา สะบัด
ผ่านใบหน้าและเรือนกายของมนุษย์ทั้งสองในเรือนอันอ้างว้างให้เห็นชัดเป็นบางครั้ง

(แล้วหญ้าแพรกก็แหลกลาญ , 138)

แม่น้ำนิ่งเป็นแผ่นกระจกในความเงียบของคืนค่า ตรงที่มีด
มองลึกลับข้างน้ำหวาดหวั่นใจ และตรงที่สว่างด้วยแสงไฟก็วูบวายไหวเต็นตุลคล้ายกับคนเจ้าเล่ห์
ที่ซ่อนมายากลลวงช่างชวนให้ถลำลึก

(ฉากสุดท้าย , 103)

เขาลงนอนแผ่กับคืนท่า ความหวาดกลัวตายหวนกลับมา
เช่นเคยอีก แม่น้ำดูน่ากลัว ฟ้าก็ดูเร็นลับ น้ำหวาดหวั่นปาน ๆ กัน

(ฉากสุดท้าย , 105)

ผมไม่มองที่ร่างเขาที่มีสีแดงไหลออกมาเหมือนว่าไม่รู้จบ แต่
ด้วยดวงตาเบิกขึ้นมองไปที่กระตักน้ำที่เหมือนว่าจะมีสีขาว ๆ ไหลออกมาอย่างไม่รู้จบเช่นกัน

(กระตักน้ำ , 83)

2.4.1.2 การใช้รูปประโยคและวลีที่ซ้ำกันเพื่อเน้นจินตภาพความ ทุกข์ของมนุษย์

การใช้รูปประโยคและวลีที่ซ้ำกันเพื่อแสดงความสัมพันธ์ที่
สอดคล้องกัน ช่วยเน้นจินตภาพความทุกข์ของมนุษย์ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เพราะจะช่วยเน้นย้ำ
ความหมายซึ่งกันและกัน เช่น โศกเขาร้ายเคราะห์เขาหนัก ทั้ง “โศกร้าย” และ “เคราะห์
หนัก” ได้ร่วมกันเน้นย้ำจินตภาพความทุกข์อันหนักหนาสาหัสที่เขาจะต้องได้รับให้เด่นชัดยิ่งขึ้น
ดังนี้

โศกเขาร้ายเคราะห์เขาหนัก เขาสร้างสมบาปกรรมอันใดไว้
เล่า ถึงได้ภัยแรงเช่นนี้

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย , 101)

แม็กินไม้อิ่ม นอนไม่เป็นสุข เป็นห่วงลูกเหมือนว่าจะไปตาย
อย่างนั้น

(เกณฑ์ทหาร , 85)

ฉันพาทำอันเปล่าเปลี่ยวออกจากบ้านอันไยไย เดินฝ่าทุ่งนา
เลี่ยนโล่งและแล้งแห้งนั้นไปโรงเรียนทุก ๆ เช้า

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา , 63)

สิ่งก่อสร้างที่รอล่อนอยู่ข้างหน้าที่เป็นที่ซุกหัวนอนของ
หล่อนกับลูกอีกสอง ก้านอนเห็นแสงดาว กลางวันส่องด้วยแสงตะวันนั้นหรือจะเรียกว่าบ้านได้

(ถึงคราที่ ๔ , 69)

ชีวิตบนจอหนังที่เราดูกับสภาพความเป็นจริงที่เราเห็นทั้ง
ภายในและรอบๆ โรงหนังนั้นไม่มีอะไรต่างกันอย่างนักสำหรับชะตากรรมอันแปรที่เอาแน่ไม่ได้

(“หนังน้ำเน่า” , 131)

2.4.2 การใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกัน

อัศศิริ ธรรมโชติ สร้างความสมดุลทางโครงสร้างประโยคโดยใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกัน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งสองสิ่งที่แตกต่างกันให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนี้

2.4.2.1 การใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกันเพื่อแสดงจินตภาพของความเหงาเศร้า และความหวาดหวั่น

การซ้ำโครงสร้างประโยคโดยใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกัน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ที่ต่างกัน จะช่วยสื่อภาพที่ขัดแย้งกันให้เห็นเด่นชัดขึ้น และช่วยเน้นจินตภาพของความเหงาเศร้าและความหวาดหวั่นให้เด่นชัดยิ่งขึ้นด้วย เช่น ภาพ “นกร้องเพลงกระโดดโลดเต้น” กับ “นกที่จับเจ้าหงาเศร้า” เป็นภาพที่ขัดแย้งกัน ช่วยเน้นจินตภาพความเหงาเศร้าของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่ต่างกับเพื่อนๆ โดยสิ้นเชิงนั้นให้เด่นชัดขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พวกเราเหมือนนกร้องเพลงกระโดดอยู่บนถนน แต่เธอคล้าย
กับนกที่จับเจ้าหงาเศร้าอยู่ในโพรงไม้แคบ

(กัลยา (ณ) , 43)

ผมกับเธอเริ่มต้นอย่างง่ายตายคล้ายนิยายพาฝันและจบลง
เช่นเดียวกันกับนิยายร่วมสมัยที่ปิดฉากลงแบบเศร้าๆ

(ร่มรัก , 133)

ประเดี๋ยวมีเสียงเฮฮาด้วยความดีใจ เมื่อมีคำประกาศว่า “ใบ
คำ” ประเดี๋ยวก็กลับเงียบกริบ เมื่อได้ยินเสียงอีกพวกได้ “ใบแดง”

(เกณฑ์ทหาร , 90)

เขาเฝ้าหาความตายทุกครั้งที่เกิดความเจ็บปวด และเขาเกิด
ความกลัวทุกครั้งที่มีความเจ็บปวดหายไป

(ฉากสุดท้าย , 105)

2.4.2.2 การใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกันเพื่อเน้นจินตภาพ ความทุกข์ของมนุษย์

การสร้างความสมดุลทางโครงสร้างประโยคโดยใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกันจะช่วยสื่อภาพความขัดแย้งกันให้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยสื่อภาพความขัดแย้งสองแบบคือ ภาพความสุขกับภาพความทุกข์ เช่นภาพ “ความตื่นเต้น” กับ “ภาพความซინชา” ซึ่งจะเน้นภาพความทุกข์ให้เด่นชัดขึ้น แบบที่สอง คือ ภาพความทุกข์ที่ต่างกันคนละแบบ เช่น ภาพ “ความร้อนแฉ่ง” กับภาพ “ความหนาวเย็น” ต่างก็สื่อภาพความทุกข์ของมนุษย์ เพียงแต่เป็นความทุกข์คนละแบบเท่านั้นเอง ภาพนี้จึงช่วยเน้นย้ำจินตภาพความทุกข์ของมนุษย์ที่ทบทวีคูณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชีวิตคู่ของเขากับเมียมันเฝ้าก็มีได้มีอะไรแตกต่างจากธรรมชาติที่วานี้ ที่เมื่อแรกก็ตื่นเต้นและต่อไปก็ซินชา

(เพลงสุรา , 61)

เพราะพ่อแม่จะเป็นคนน่ารักมาก ๆ ของยุคสมัยนั้นก็จริงอยู่ แต่ก็เป็นคนจนมาก ๆ สำหรับทุก ๆ ยุคสมัยที่ผู้หญิงงามอย่างแม่จะปฏิเสธรักได้

(เหมือนฝันของต่อแต้ม , 144)

เขามีความรู้ จบชั้น ป.4 สูงกว่าเธอเสียอีก เธออ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ แต่เขาพออ่านออกพอเขียนได้

(เมื่อเย็นย่ำของวันอันร้าย , 102)

แม่กงสวดอ้อนวอนฟ้าหรือเจ้าป่าทั้งหลายขอให้ฝนขาดหายไปในเวลานี้เถอะ เหมือนกับที่แม่เคยสวดอ้อนวอนขอให้ฝนตกลงมาเมื่อเวลาหน้าแล้งเหมือนกัน

(เมื่อลมฝนผ่านมา , 87)

ที่มุมหนึ่งของโลกมีแต่ความร้อน แฉ่ง ฝนไม่ตกลงมาเลยเป็นเวลาหลายปีแล้ว มีแต่สภาพคนป่วยตาย เป็นคนแก่และเด็ก ๆ แต่อีกที่มุมหนึ่งของโลกก็หนาวเย็นผิดปกติ มีพายุหิมะพัดบ้านเรือนพังพินาศ และมีคนตายเช่นกันเป็นคนแก่และเด็ก ๆ

(เกมใหม่ , 97)

การสร้างความสมดุลทางโครงสร้างประโยค ทั้งแบบการใช้รูปประโยค วลี ที่ซ้ำกัน และการใช้คำที่มีเนื้อความตรงข้ามกัน ต่างช่วยเน้นจินตภาพให้เด่นชัดยิ่งขึ้นทั้งจินตภาพที่เกิดจากความผลานกลมกลืนกันอย่างเหมาะสมเพื่อร่วมเน้นย้ำความหมายซึ่งกันและกัน และ จินตภาพที่เกิดจากความขัดแย้งที่สอดคล้องประสานกันเพื่อแสดงภาพที่ขัดแย้งกันให้เด่นชัดขึ้น ทั้งนี้จินตภาพที่เด่นชัดเหล่านี้ต่างก็เชื่อมโยงไปสู่การตีความและเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องอย่างชัดเจนลึกซึ้งในที่สุด

นอกจากนี้เรื่องสั้นหลายเรื่องของอัศศิริ ธรรมโชติ ยังใช้กลวิธีนี้ในการดำเนินเรื่อง เพื่อสร้างความให้เชื่อมโยงกันและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่งหรือเหตุการณ์สองเหตุการณ์ เพื่อชี้แนะความคิดหลักให้ผู้อ่านเปรียบเทียบ โดยการใช้รูปภาพที่ขนานกันไป กลวิธีดังกล่าวจะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งสองสิ่งให้ละเอียดชัดเจนและเด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ของสิ่งสองสิ่งนั้นจะนำไปสู่การตีความและเข้าใจสาระของเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในเรื่อง ความตาย (ที่ต่างกัน) สองครั้ง อัศศิริ ธรรมโชติ ใช้วิธีเปรียบเทียบความตายและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตายที่ห่างกันสิบสองปี ดังนี้

คู่ที่ 1

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันครั้งแรก ความเศร้าไม่เคยมีเข้าครอบคลุม
หลังคาบ้านกิริยาอาการคุกคามของความตายเป็นไปอย่างเชื่องช้า
(ความตายฯ, 35)

ความตายโผล่หน้ามาเยี่ยมบ้านฉันครั้งที่สอง กิริยาอาการของความตายคราวนี้
คุกคามอย่างเหลือเชื่อ ร้อนรนหม่นหมองและเป็นความเศร้าที่ซ่อนลึก
(ความตายฯ, 39)

คู่ที่ 2

โฉมหน้าของความตายช่างวังเวงหน้าเกรงขาม
(ความตายฯ, 37)

โฉมหน้าของความตายช่างตึกกักหน้าตื่นใจ

(ความตายฯ, 40)

คู่ที่ 3

กลิ่นของความตายรู้สึกได้ว่า ห้างแล้งเหมือนกรอบภาพเก่าหน้าศพที่แม่ถ่ายไว้แต่

วัยสาว

(ความตายฯ, 37)

กลิ่นของความตายรู้สึกได้ว่า "มีชีวิตและมีสง่าราศี"

(ความตายฯ, 41)

คู่ที่ 4

และรู้สึกได้ว่าความตายมาจูมมือแม่ ไปจากบ้านหลังนี้ด้วยอาการที่ อ้อยอิ่งอาลัยลา

(ความตายฯ, 37)

และรู้สึกได้ว่าความตายมาจูมมือพ่อ ไปด้วยอาการ อันโลดโผน

(ความตายฯ, 41)

คู่ที่ 5

ความตายเยื้องกรายไปสู่ วัตอย่างชุ่มซ้อย

(ความตายฯ, 37)

ความตายเยื้องกรายไปสู่ วัตอย่างร้อนรน

(ความตายฯ, 41)

ครั้งแรกผู้ตายคือ แม่ของ "ฉันท" และ ครั้งที่สอง ผู้ตายคือ พ่อของ "ฉันท" การเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของความตายครั้งที่สองโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เห็นเป็นระยะๆ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นความแตกต่างอย่างละเอียดชัดเจน ผู้อ่านได้เห็นภาพความ

ชัด การเปรียบเทียบความตายสองครั้งโดยการใช้โครงสร้างประโยคที่ซ้ำกันและใช้คำตรงกันข้าม ทำให้ภาพความแตกต่างเด่นชัดยิ่งขึ้น กล่าวคือ ความตายครั้งแรกเต็มไปด้วยบรรยากาศของความโศกเศร้าอาวรณ กิริยาอาการของความตายเชิงซ้ำ โคมหน่าน่าเกรงขาม กลิ่นความตายแห้งแล้ง มีอาการอ้อยอิ่งอาลัยและเยื้องกรายอย่างชุ่มช้อย ต่างกับความตายครั้งที่สอง ที่กิริยาอาการของความตายเป็นรอนรน โคมหน้าคึกคัก กลิ่นความตายเป็นสง่าราศี มีอาการโลดโผนและเยื้องกรายอย่างรอนรน การใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานให้ "ความตาย" ซึ่งเป็นนามธรรม ทำกิริยาอาการประหนึ่งสิ่งมีชีวิตนั้น ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและเป็นจินตภาพที่เชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจสารสำคัญของเรื่อง กล่าวคือ สะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สังคมสมัยใหม่ให้ความสำคัญแก่วัตถุมากกว่าจิตใจ แม้แต่การจัดงานศพ ก็เน้นพิธีกรรมและวัตถุ ผู้คนไร้ซึ่งความรู้สึกเห็นอกเห็นใจร่วมกับเจ้าของงานสุสานก็เปลี่ยนสภาพไป จากสถานที่อันสงบสมเป็นที่อยู่นิรันดร์ของผู้ตายก็กลายเป็นเสมือน "คอนโดมิเนียม" เพราะมีหลายชั้นคล้ายที่อยู่อาศัยตามสมัยนิยม สิ่งเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นความทุกข์และความโศกเศร้าของผู้สูญเสียอย่างลึกซึ้ง เพราะวันนี้เขาต้องโศกเศร้าแต่เพียงลำพัง คนในสังคมต่างก็มุ่งแสวงหาวัตถุเงินทองและความสุขตามยุคสมัย... จนไม่ได้ใส่ใจทุกข์สุขของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ในเรื่อง เมื่อเย็นย่ำของวันอันร้าย อัคริ ธรรมโชติ ได้เปรียบเทียบสภาพชีวิตของคนจนกับคนรวย เมื่อคนจนถูกคนรวยขับรถชนตาย ชนกันกันไปอย่างเด่นชัด ดังนี้

คู่ที่ 1

นับอายุตุ เขา - สามีของเธอนั้น อายุร่วมสี่สิบปีแล้วปี่... โศกเขาร้ายเคราะห์เขาหนัก เขาสร้างสมบาปกรรมอันใดไว้เล่า ถึงได้ภัยแรงเช่นนี้ ยังจะต้องให้เธอกับลูกน้อยต้องมาพลอยวิบัติไปด้วยอีก วิบัติสิ ! ถ้าไม่มีเขาแล้ว... ลูกจะเป็นอย่างไร เธอนั้นเล่า ? จะไปไหน และพึ่งพาใครได้ในชีวิตนี้...?

(เมื่อเย็นย่ำของวันอันร้าย, 101)

นับอายุตุเล่น เขาก็เกือบจะยี่สิบปีแล้วปี่นี้ - ทำอันใดผิดพลาดเขาก็ได้แต่หัววันไหว - เศร้าซึมใจอย่างทีเห็นนี้ - นี่ถ้าเธอตายไปเสียก่อน เราจะไม่น่าปล่อยให้อะไรต่ออะไรที่เธอและสามีอุตสาหะสะสมไว้ให้ วิบัติเสียหายไปหมดหรือ ? เธอคิด...

(เมื่อเย็นย่ำของวันอันร้าย, 103)

คู่ที่ 2

เขาเป็นผู้ที่อดทนต่อความเลวเป็นอย่างดี...

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 102)

...เขาเป็นผู้ที่อดทนต่อความเลวน้อยมาก

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 104)

คู่ที่ 3

บ่อยครั้งในบ้านสลัม และช่วงชีวิตอันแร้นแค้นสำคัญในกรุงเทพฯ นั้น ความเลว
ได้มาทำทลายให้เขากระโจนเข้าหามันอยู่บ่อยๆ มันมีบั้นสาใส่อันหิวโหยและรัดร่องท้องอัน
ว่างเปล่าทั้งเขาและเธอจนแทบขาดใจฟ่ายแพ้

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 102)

บ่อยครั้งนัก ที่ความชั่วช้า ตำหนาม ได้เข้ามาทำทลายเกี่ยวพันเขา และเขาได้
ฟ่ายแพ้ หวัดจะทำให้กระดูกอภัยศอดตายมากก็หลายหน การพนัน ผู้หญิง และเพื่อนซันต่ำ
เขามักงายฟ่ายแพ้มันเสมอ

(เมื่อเป็นย่าของวันอันร้าย, 104)

มีการชี้ให้เห็น "วิบัติ" ที่ต่างกัน ความ "วิบัติ" ของคนจน หมายถึง ความเสีย-
หายอย่างใหญ่หลวง มีผลต่อการดำรงอยู่ของชีวิตอีกหลายชีวิต ในขณะที่ความ "วิบัติ" ของ
คนรวย หมายถึง การต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติของตน ความสัมพันธ์นี้ชี้ให้เห็นความแตกต่าง
แห่งทุกข์ ความวิบัติของคนจน สื่อถึงความทุกข์อย่างที่สุด ในขณะที่ความวิบัติของคนรวย
สะท้อนให้เห็นความหลงยึดติดกับวัตถุ เพียงการสูญเสียวัตถุเท่านั้น แต่คนรวยเทียบการ
สูญเสียนี้ เป็นความ "วิบัติฉิบหาย" ของชีวิต ต่อจากนั้น อคติริ ธรรมโชติ ก็เปรียบเทียบ
สภาพชีวิตของคนจนกับคนรวย คนจนอดทนต่อความเลวในขณะที่คนรวยมักงายยอมฟ่ายแพ้
ต่อความเลวเสมอ คนดีมักจะได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นคนที่มีคุณค่า แต่เมื่อคนรวยขับ
รถชนคนจน จนคนจนผู้เป็นคนดีคนนั้นเสียชีวิต แม่ของคนรวยกลับคิดว่า

ใครกันนะ? ที่ถูกรถราคาแพงของเขาชนล้มตายไปวันนี้...ราคาชีวิตของคนนั้น
กับราคาารถของลูกชาย ใครจะแพงกว่ากันแน่?...เธอคิด

(เมื่อเย็นย่ำของวันอันร้าย, 104)

การเปรียบเทียบ "ราคา" ระหว่าง "ราคาชีวิต" กับ "ราคาารถ" ซึ่งให้เห็นการ
เปรียบเทียบค่าของ "ชีวิตจิตใจ" กับ "วัตถุ" สะท้อนให้เห็นว่า คนจนยังเป็นมนุษย์ที่มีเลือด-
เนื้อ มีชีวิตจิตใจและมีความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ ในขณะที่คนรวยจิตใจแข็งกระด้าง
ให้ความสำคัญแก่วัตถุมากกว่าจิตใจ ไม่แยแสสนใจในทุกข์สุขของเพื่อนมนุษย์ และคำตอบใน
สังคมปัจจุบันก็ดูเหมือนว่า ราคาารถของคนจน แพงกว่าราคาชีวิตของคนรวย

ในเรื่อง บนเส้นทางของหมาบ้า อัครศิร ธรรมโชติ ได้เปรียบเทียบความสัมพันธ์
ระหว่าง "คน" กับ "หมาบ้า" ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

คู่ที่ 1

หมาตัวสีน้ำตาลไหม้...

นัยน์ตาของมันค้าง - ว้างเปล่าราวกับนัยน์ตาของคนทีเลว ปวดร้าว เลื่อนลอย
เสียเหลือเกิน

(บนเส้นทางของหมาบ้า , 167)

นางจ้องเขาสีกลงไปในดวงตา...นัยน์ตาคู่นั้นค้างว่างเปล่าเต็มไปด้วยแวงของ
ความปวดร้าว เลื่อนลอย...นัยน์ตาของหมาบ้า! นางนึกถึงหมาที่วิ่งผ่านถนนลูกรังไปเมื่อสักครู่
นี่...

(บนเส้นทางของหมาบ้า , 171)

คู่ที่ 2

มันส่งเสียงครางและหายใจพิศพาดด้วยอาการเหนื่อยหอบ น้ำลายไหลยืคออก
มาทางขากรรไกรที่ง้างแข็ง...

(บนเส้นทางของหมาบ้า , 171)

การวิ่งข้ามคันทนาและพื้นดินอันระแหงแห่งขรุขระ ผสมกับฤทธิ์เหล่าและความ
อยาก เขารู้สึกล่าคอแห้งผากและขากรรไกรเริ่มเกิดอาการเกร็งแข็งขึ้นมาทันที

ขณะที่วิ่งไล่ตามลูกชายไปในทุ่งกว้าง น้ำลายของเขาไหลออกมาจากริมฝีปากที่
ลิ้นห้อยจุกคา หอบหายใจพิศพาตและส่งเสียงครางในลำคอคล้ายๆกับอาการของสัตว์ที่เพิ่งจะ
ผ่านสายตาเขาไป

(บนเส้นทางของหมาบ้า , 174)

เป็นความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกันทั้งนัยนิตาที่ "ต้างว่างเปล่า ปวดร้าว เลื่อนลอย"
และกิริยาอาการ "ส่งเสียงคราง หอบหายใจพิศพาตน้ำลายไหล ขากรรไกรเกร็งแข็ง" สื่อให้
เห็นว่า ชายผู้นี้คล้ายคลึงกับหมาบ้าทั้งภาพลักษณ์และจิตใจ ภาพลักษณ์นั้นผู้อ่านเห็นภาพได้
จากคำบรรยายข้างต้น ส่วนจิตใจที่คล้าย "หมาบ้า" น่าจะหมายถึง คนที่ไร้สติ ไร้เหตุผล
และไร้จริยธรรม ประพฤติตนก้าวร้าว ทรากเกรี้ยว และมีแต่ความโมโหโทโส สะท้อนให้เห็น
ภาพของคนในสังคมวัตถุนิยม ซึ่งกลายเป็นคนที่ไร้จริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีพฤติกรรม
เช่นเดียวกับหมาบ้า ซึ่งในที่สุดคุณค่าชีวิตก็จะหมดสิ้นไป ดังตอนจบของเรื่องที่แสดงให้เห็น
ภาพการดับสูญคู่กันของทั้งคนและหมา ดังนี้

ตะวันลับลงหลังทิวเขา ค่อยๆ กลบดินฟ้าแดงเดือนหายทั้งสิ่งสรรพสารพันให้เห็น
เงาค่ำอยู่กับความมืด ทั้งหมด - คน และถนนลูกรังเส้นนั้นก็ถูกลบเดือนเคลื่อนเคลื่อนหายไปด้วย
สายสัมพันธ์แห่งกาลเวลา...

(บนเส้นทางของหมาบ้า , 175)

จินตภาพของความน่ากลัวและน่าหวาดหวั่นใจเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นความเลวร้าย
ของ ผู้คนในสังคม ที่สร้างความทุกข์และความเจ็บปวดให้ผู้อื่น หากมนุษย์ไร้จริยธรรม
มนุษย์ก็ย่อมทำร้ายกันมากขึ้น นับเป็นปัญหาสังคมอีกประการหนึ่ง ที่จะนำความเจ็บปวดและ
ระทมทุกข์มาสู่มวลมนุษย์

ในเรื่อง ในกระแสธารแห่งกาลเวลา อัคริ ธรรมโชติ ได้ฉายภาพในอดีตวัยเด็ก
ของครูหนุ่ม เปรียบเทียบกับลูกศิษย์ของเขา ดังนี้

ฉันพาเท้าอันเปล่าเปลือยออกจากบ้านอันไขว้เขว เดินฝ่าทุ่งนาเลี่ยนโล่งและแล้งแห้ง
 นั้นไปโรงเรียนทุกๆเช้า ในมือฉันมีดินสอที่เหลาจนแหลมแล้ว 1 แท่ง หนังสือหัตถ์อ่าน 1 เล่ม
ที่มีความเก่าพอๆ กับเสื้อกางเกงที่ฉันใส่

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา , 63)

ในมือของเด็กน้อยมีดินสอที่เหลาจนแหลมแล้วแท่งหนึ่ง หนังสือหัตถ์อ่านที่เก่าพอ
กับกางเกงเสื้อผ้า

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา , 64)

ในมือของเด็กน้อยมีดินสอที่เหลาจนแหลมแล้วแท่งหนึ่ง หนังสือที่เก่าพอกันกับ
เสื้อผ้า และเท้าเปลือยเป็นอันคู่ – เป็นเด็กน้อยคนเดียวกันกับที่เอ๋ยทักฉันเมื่อเช้านี้

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา , 68)

เป็นภาพที่คล้ายคลึงกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า แม้ในอดีตครูหนุ่มผู้มีความฝัน
 และความหวังที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นและจะช่วยพัฒนาเด็กนักเรียนของตน แต่กระแสร่าง
 แห่งกาลเวลา ความเป็นจริงในชีวิต หรืออำนาจธรรมในสังคม ทำให้ความฝันของเขาต้อง
 ดับสลาย ในปัจจุบันครูหนุ่มผู้นี้ต้องเห็นสภาพของเด็กนักเรียนที่คล้ายสภาพของตนในอดีต
 ภาพนี้ตอกย้ำความเจ็บปวดในใจเขา เพราะเป็นภาพที่ทวงถามถึงความฝันและความหวังของ
 เขานั้นเอง ดังข้อความตอนหนึ่งในเรื่อง ดังนี้

ไม่เพียงแต่เด็กนักเรียนที่ฉันสอน ที่ฉันลืมและทอดทิ้ง ฉันลืมตัวเองเหมือนกับที่
 คนอื่นเขาลืมฉันและทอดทิ้งฉันมานานแล้ว

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา , 66)

การฉายภาพที่เป็นคู่ขนานของครูกับนักเรียน สะท้อนให้เห็นปัญหาการศึกษา ที่
 แม้จะมีคนดีซึ่งมีอุดมคติอันแรงกล้าจะมุ่งมั่นแก้ปัญหานี้เพียงใด อำนาจธรรมในสังคม ก็
 จะดับความฝันนั้นเสีย ทำให้วงจรชีวิตของครูกับนักเรียนก็จะยังคงสภาพเดิม ไร้การพัฒนาใดๆ
 จินตภาพเหล่านี้จึงยังสะท้อนให้เห็นความท้อแท้ สิ้นหวัง และเจ็บปวดร้าวรานของคนที่ถูกดับ
 ฝัน ซึ่งคงมีเป็นจำนวนมากในสังคมของเรา

ในเรื่อง ร่มรัก อัคริ ธรรมโชติ เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของคู่หนุ่มสาวก่อน
 แต่งงานและหลังแต่งงานไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

คู่ที่ 1

ผมและเธอเริ่มต้นกันอย่างง่ายดายราวกับนิยายพาฝัน ณ ริมป้ายรถเมล์เคียงตะแคง
ต้นหนึ่งที่ตอกโรยหมดแล้วเมื่อปลายฤดูร้อน

(ร่มรัก , 128)

ผมกับเธอเริ่มต้นอย่างง่ายดายคล้ายนิยายพาฝัน และจบลงเช่นเดียวกันกับนิยาย
ร่วมสมัย ที่ปิดฉากลงแบบเศร้าๆ

(ร่มรัก , 133)

คู่ที่ 2

ผมกับเธอขึ้นรถเมล์กันเดียวกัน และเมื่อเธอลงผมลงด้วย มีเหตุผลที่ว่าฝนตก
หนักเหลือเกินตลอดทางที่รถวิ่ง ผมจึงอาสาทางร่วมไปส่งเธอให้ถึงที่ตึกบันไดที่ทำงาน เธอไม่
ได้กล่าวคำขอบคุณเมื่อผมจะอำลามา แต่ยิ้มหวานแทนให้เห็นหน้าสวยใสลอยเด่นอยู่ในวันฝน
ร่ำ

และวันที่ผมเปียกปอนเพราะโค้งร่วมหนักไปที่เธอ

(ร่มรัก , 128-129)

ฝนตกหนาเม็ด ผมอุ้มลูกที่เดินเตาะแตะขึ้นพาดป่าพรางส่งร่วมให้เธอถือ... เราสาม
คนพ่อแม่ลูกฝ่าฝนไปบนถนนเส้นหนึ่งในวันที่ฝนร่ำพร่าเหมือนเพลงโตก

และวันที่เธอเปียกปอนเพราะโค้งร่วมหนักมาที่ผมกับลูก

(ร่มรัก , 133)

หนุ่มสาวคู่นี้เริ่มต้นใช้ชีวิตด้วยกันด้วยความสุข แต่ปิดฉากชีวิตคู่ด้วยความเศร้า
เนื่องจากตอนเริ่มต้น ชายหนุ่มมีความรัก ความรับผิดชอบ และเป็นผู้กาง "ร่ม" ให้ฝ่ายหญิง
"ร่ม" ในที่นี้ น่าจะเป็นสัญลักษณ์ หมายถึง ความรับผิดชอบในครอบครัว หรือความรับผิด
ชอบในความรัก ชายหนุ่มคู่นี้เริ่มมีครอบครัวด้วยความรักและความฝัน แต่เมื่อเวลาผ่านไป
ความรักในฝันก็ไม่อาจทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงได้ หญิงสาวผู้มีความรักในชีวิตจริงจึงต้อง
ถือ "ร่ม" แทนชายหนุ่ม เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาชีวิตคู่ การมีทัศนคติที่ไม่ตรงกัน
และอาจหมายถึงการมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากน้อยต่างกันและยังสื่อให้เห็นความทุกข์
และความเจ็บปวดของมนุษย์ในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งคงต้องให้ผู้อ่านพิจารณาหาคำตอบด้วย

ตนเองว่า ปัญหาที่แท้จริงเกิดจาก หญิงสาวแสวงหาความสุขสบายในชีวิตมากเกินไป หรือ ชายหนุ่มมีความรักในฝัน แต่ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัวในวิถีทางแห่งชีวิต'

กลวิธีการสร้างความสมดุลทางโครงสร้างประโยค หรือการสร้างความเชื่อมโยงกัน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งสองสิ่ง หรือเหตุการณ์สองเหตุการณ์ ช่วยสร้างจินตภาพที่ละเอียดชัดเจนและเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่เชื่อมโยงกันเป็นเอกภาพ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพที่เด่นชัดและเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องอย่างลึกซึ้ง จากตัวอย่างทั้งหมดที่ยกมาจะเห็นได้ว่า อคติริ ธรรมโชติ ได้เปรียบเทียบให้เห็นปัญหาแต่ละแง่มุมอย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบความตายที่ต่างกันสองครั้ง คนจน - คนรวย คน - หมาบ้า ครู - นักเรียน เป็นต้น ทุกๆคู่ต่างก็สะท้อนให้เห็นปัญหาสังคมที่สร้างความทุกข์ ความขมขื่น และความเจ็บปวดให้แก่ผู้คนในสังคมนั้นๆ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญที่ อคติริ ธรรมโชติ ต้องการสื่ออย่างลึกซึ้งชัดเจน นอกจากนี้ กลวิธีดังกล่าวยังเป็นกลวิธีที่พบในเรื่องสั้นของ อคติริ ธรรมโชติ เป็นจำนวนมาก นับเป็นการใช้ภาษาสร้างจินตภาพที่โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ อคติริ ธรรมโชติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย